

Udskriftsdato: søndag den 21. juni 2026

VEJ nr 70 af 27/09/2012 (Historisk)

Vejledning om samvær

Ministerium: Social- og Boligministeriet

Journalnummer: Social- og Integrationsmin.,
Ankestyrelsen, Familieretsafd., j.nr. 2012-7301-00046

Senere ændringer til forskriften

VEJ nr 9470 af 06/10/2011 - VEJ nr 9297 af 25/06/2013

Vejledning om samvær

1. Indledning

Denne vejledning gennemgår forældreansvarslovens regler om samvær. Vejledningen indeholder også en redegørelse for den måde, hvorpå statsforvaltningen bør indlede og behandle en sag om samvær, samt en beskrivelse af de regler om forældremyndighed og samvær, som har betydning for statsforvaltningens sagsbehandling.

I relation til afsnit 2, 3 og 4, som beskriver statsforvaltningens sagsbehandling, skal det understreges, at statsforvaltningerne selv tilrettelægger forligsbestræbelserne i den enkelte sag. Denne vejledning indeholder en beskrivelse af sagsgangen i »typiske samværssager«. Den er derfor ikke udtømmende i forhold til de muligheder, som statsforvaltningen har for at medvirke til forligsmæssige løsninger.

I afsnit 3.6.3.3. beskrives det særlige tværfaglige møde. Øvrige møder er i vejledningen beskrevet som vejledningsmøder, som også kan være tværfaglige, børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling.

Det bemærkes, at det i sager, hvor der er uenighed om flere spørgsmål, f.eks. samvær, forældremyndighed og/eller barnets bopæl, kan være hensigtsmæssigt at afholde et vejledningsmøde, hvor alle spørgsmål drøftes, således at der kan findes en samlet løsning på de rejste problemstillinger. Det anbefales derfor, at denne vejledning læses i sammenhæng med vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl.

Bestemmelsen om orienteringsret efter forældreansvarslovens § 23 er endvidere gennemgået i denne vejledning.

Det bemærkes i øvrigt, at afsnit 4.3. i denne vejledning bl.a. indeholder en gennemgang af reglerne i forvaltningsloven om indhentelse af oplysninger fra andre myndigheder.

Alle henvisninger i vejledningen er til forældreansvarsloven, medmindre andet fremgår. Vejledningen indeholder uddrag fra bemærkningerne til forældreansvarsloven (lov nr. 499 af 6. juni 2007), fra bemærkningerne til lov nr. 494 af 12. juni 2009 om ændring af adoptionsloven og forskellige andre love (Adoption uden samtykke, stedbarnsadoption af registreret partners barn fra fødslen m.v.) og fra bemærkningerne til lov nr. 600 af 18. juni 2012 om ændring af forældreansvarsloven, retsplejeloven og lov om Det Centrale Personregister (Ændringer som følge af evalueringen af forældreansvarsloven). Der henvises endvidere til bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v., vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl og vejledning om børnesagkyndige undersøgelser.

Vejledningen er en revideret udgave af vejledning af 6. september 2007 om samvær som følge af lov nr. 600 af 18. juni 2012 om ændring af forældreansvarsloven, retsplejeloven og lov om Det Centrale Personregister (Ændringer som følge af evalueringen af forældreansvarsloven), der trådte i kraft den 1. oktober 2012. Der er på baggrund heraf foretaget ændringer i følgende afsnit:

- Afsnit 4.1.1. om samtaler med børn i forhold til forberedelse af forældrene på samtalen.
- Afsnit 5.2. om samværrets omfang og afsnit 5.2.1. om weekend- og hverdagssamvær, herunder deleordninger.
- Afsnit 7 om transport af barnet i forbindelse med samvær.
- Afsnit 16 om samvær med andre end forældre.

Derudover er der i høj grad tale om en videreførelse af den eksisterende vejledning, dog med enkelte nødvendige opdateringer. Der er indsat et nyt afsnit om børns mulighed for at medtage bisiddere, jf. afsnit 21.3.2., der er sket en praksisændring i forhold til samvær i udlandet i de tilfælde, hvor forældrene har fælles forældremyndighed, jf. afsnit 5.2.5.1., og der er foretaget en sammenskrivning af afsnittet om sager, hvor der er påstand om vold, og afsnittene om sager hvor der er påstand om grænseoverskridende handlinger, jf. afsnit 14.1.1.7.

Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, skal i tilknytning til lovændringen indskærpe, at statsforvaltningerne fortsat skal være særligt opmærksomme på at vejlede om muligheden for at fastsætte midlertidigt samvær, herunder midlertidigt samvær under behandlingen af en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl i retten, når der ikke er samvær eller kun kontakt i meget begrænset omfang. Det skyldes, at domstolene som følge af lovændringen ikke længere kan træffe afgørelse om kontakt mellem barnet og samværsforælderen m.v.

2. Sagens start i statsforvaltningen

I forbindelse med behandlingen af en sag om samvær skal statsforvaltningens sagsbehandler være opmærksom på, at forældrene bibringes en forståelse af det fælles ansvar for barnet, herunder det fælles ansvar for, at barnet har samvær, og at forældrene bliver gjort opmærksomme på, at det er barnets ret til begge sine forældre, der er det bærende element ved afgørelser om samvær. Disse vigtige hovedprincipper fremgår af § 19, stk. 1 og 2, hvorefter barnets forbindelse med begge forældre søges bevaret ved, at barnet har ret til samvær med den forælder, som det ikke har bopæl hos, og at forældrene har et fælles ansvar for, at barnet har samvær, herunder for transporten i forbindelse med samvær.

Det er således ikke samværsforælders ret til samvær, men barnets ret til samvær, der er udgangspunktet ved behandlingen af samværsager, og det er derfor også vigtigt, at forældrene bliver gjort opmærksomme på vigtigheden af inddragelsen af barnets perspektiv under sagsbehandlingen.

En sag om samvær begynder i statsforvaltningen, når statsforvaltningen modtager en anmodning om fastsættelse, ændring eller ophævelse af samvær eller modtager en anmodning om, at der indkaldes til et møde om samværet, jf. afsnit 2.1. Statsforvaltningen har ikke mulighed for af egen drift at påbegynde en sag om samvær.

2.1. Anmodninger om samvær

2.1.1. Blanketter og pjecer

Der er udarbejdet blanketter til anmodninger om samvær, børnesagkyndig rådgivning m.v., men der er ikke blankettvang for forældrene eller andre, der anmoder om samvær.

For at sikre en ensartet behandling skal statsforvaltningen dog benytte blanketterne, der findes på statsforvaltning.dk.

Statsforvaltningen bør endvidere udlevere relevante pjecer om samvær til forældre og andre, der søger om samvær.

2.1.2. International og stedlig kompetence

I det følgende gennemgås statsforvaltningens internationale kompetence til at behandle en sag om samvær m.v. Derudover gennemgås, hvilken statsforvaltning der skal behandle sagen i det tilfælde, hvor der er international kompetence (stedlig kompetence).

Der henvises i øvrigt til afsnit 4.1. i vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl.

2.1.2.1. International kompetence

Når statsforvaltningen modtager en ansøgning om samvær m.v., skal statsforvaltningen altid undersøge, om der er international kompetence til at behandle sagen i Danmark. Har statsforvaltningen ikke kompetence til at behandle sagen, skal ansøgningen afvises.

En sag om samvær m.v. kan som udgangspunkt kun behandles i Danmark, hvis barnet har bopæl i Danmark. Det er normalt uden betydning for den internationale kompetence, hvilken tilknytning sagen har til andre lande. En sag om samvær m.v. kan altså behandles i Danmark, hvis barnet har bopæl her,

uanset om forældrene bor i et andet land, og uanset om der tidligere er truffet afgørelse om samvær m.v. i et andet land.

Ved afgørelsen af, om et barn har bopæl i Danmark, skal der tages udgangspunkt i barnets egen situation. Børn kan have en bopæl, der er forskellig fra deres forældres bopæl. Et barn kan få bopæl i et andet land i det øjeblik, barnet – eventuelt sammen med sin familie – flytter fra et land til et andet.

Et barn kan have bopæl i Danmark, selvom det opholder sig i et andet land. Omvendt har et barn, der opholder sig i Danmark, ikke nødvendigvis bopæl her. Eksempelvis kan der ved kostskoleophold opstå spørgsmål om, hvorvidt barnet har taget bopæl på det sted, hvor barnet aktuelt opholder sig. Et barn, der alene har midlertidigt ophold i Danmark, f.eks. turistvisum, har som udgangspunkt ikke bopæl i Danmark. Det er principielt uden betydning for vurderingen af, om et barn har bopæl i Danmark, om barnet i CPR er registreret med en aktuell bopæl her i landet.

Den internationale kompetence fastlægges efter forholdene ved sagens begyndelse. Hvis barnet under sagen flytter fra Danmark, skal det overvejes, om der fortsat er kompetence til at behandle sagen i Danmark.

- Hvis barnet under behandlingen af en sag om samvær flytter fra Danmark og tager bopæl i en stat, som Danmark samarbejder med efter Haagerbørnebeskyttelseskonventionen – og ikke bare midlertidigt opholder sig der – mister danske myndigheder kompetencen til at fortsætte behandlingen af sagen, og statsforvaltningen skal afvise at fortsætte behandlingen af sagen.
- Flytter barnet fra Danmark under behandlingen af en sag om samvær og tager bopæl i et land, som Danmark ikke samarbejder med efter konventionen, bevarer danske myndigheder kompetencen til at behandle sagen.

Selvom barnet ikke har bopæl i Danmark, men kun opholder sig her midlertidigt, kan der dog i nogle situationer træffes afgørelser om samvær, navnlig når sagen er hastende.

Der er endvidere særlige kompetenceregler, når barnet er blevet bortført til et andet land, og når der behandles en tilsvarende sag om samvær i et andet land.

Reglerne om statsforvaltningernes internationale kompetence i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. findes i forældreansvarslovens § 46. Denne bestemmelse henviser bl.a. til retsplejelovens § 448 f og Haagerbørnebeskyttelseskonventionen (Haagerkonventionen af 19. oktober 1996 om kompetence, lovvalg, anerkendelse, fuldbyrdelse og samarbejde vedrørende forældreansvar og foranstaltninger til beskyttelse af børn).

Statsforvaltningens afvisning af at behandle en sag om samvær m.v. efter § 46, stk. 1, fordi der ikke er international kompetence til at behandle den i Danmark, kan påklages til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, jf. forældreansvarslovens § 41, stk. 1.

Der henvises i øvrigt til vejledning af 19. december 2011 om international kompetence i sager om forældremyndighed, barnets bopæl, samvær m.v.

2.1.2.2. Stedlig kompetence

Hvis der er international kompetence til at behandle sagen i Danmark, skal en anmodning om samvær m.v. som udgangspunkt indgives til statsforvaltningen på det sted, hvor barnet har bopæl, jf. § 3, jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v.

Hvis barnet efter ansøgerens opfattelse har bopæl i Danmark, men der er tvivl herom, skal den statsforvaltning, der modtager sagen, tage stilling til spørgsmålet om international kompetence. Hvis statsforvaltningen ikke mener, at der er international kompetence, afviser statsforvaltningen at behandle sagen efter lovens § 46, stk. 1, jf. afsnit 2.1.2.1.

Hvis statsforvaltningen derimod vurderer, at der er international kompetence, skal statsforvaltningen færdigbehandle sagen, medmindre sagen skal eller bør behandles af en anden statsforvaltning efter kompetencereglerne i bekendtgørelsen, jf. nedenfor.

Der gælder en række undtagelser til udgangspunktet om, at det er statsforvaltningen på det sted, hvor barnet har bopæl, der skal behandle en sag om samvær m.v.

- Hvis barnet er blevet bortført fra Danmark eller ulovligt tilbageholdes i udlandet, skal en anmodning om samvær m.v. indgives til statsforvaltningen på det sted, hvor barnet havde bopæl før bortførelsen eller tilbageholdelsen i udlandet (bekendtgørelsens § 3, jf. § 1, stk. 2). Der henvises i øvrigt til vejledning af 19. december 2011 om international kompetence i sager om forældremyndighed, barnets bopæl, samvær m.v.
- Selvom barnet kun har ophold – men ikke bopæl – i Danmark, kan der være international kompetence til at behandle en sag om samvær m.v. her i landet, f.eks. hvis sagen er så hastende, at en afgørelse fra myndighederne i det land, hvor barnet har bopæl, ikke kan afventes, hvis barnet er fordrevet fra sit hjemland, eller hvis barnets bopæl ikke kendes. (Se nærmere i vejledning af 19. december 2011 om international kompetence i sager om forældremyndighed, barnets bopæl, samvær m.v.). I disse situationer skal en anmodning om samvær m.v. indgives til statsforvaltningen på det sted, hvor barnet opholder sig (bekendtgørelsens § 3, jf. § 1, stk. 3).

Hvis en anmodning om samvær m.v. ikke kan indgives til en statsforvaltning efter ovennævnte bestemmelser, indgives den til Statsforvaltningen Hovedstaden (bekendtgørelsens § 3, jf. § 1, stk. 5).

Hvis forældrene er enige herom, kan en sag om samvær m.v. altid indgives til en anden statsforvaltning, jf. bekendtgørelsens § 3, jf. § 1, stk. 6.

Den statsforvaltning, der behandler en sag om samvær m.v., tager stilling til børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling. Der henvises til bekendtgørelsens § 4, stk. 1.

Den statsforvaltning, som efter ovenstående bestemmelser skal behandle sagen, kan bestemme, at sagen skal overføres til en anden statsforvaltning, hvis det er mest hensigtsmæssigt, at sagen behandles der, jf. bekendtgørelsens § 3, jf. § 1, stk. 7. Dette gælder dog ikke, hvis forældrene i enighed har indgivet anmodningen om samvær m.v. til en statsforvaltning, der ellers ikke havde haft stedlig kompetence til at behandle den, jf. bekendtgørelsens § 3, jf. § 1, stk. 6.

Det er den afgivende statsforvaltning, der har kompetencen til at træffe beslutning om overførsel af sagen til en anden statsforvaltning. Sagens parter kan påklage beslutningen om overførsel af sagen til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen. Beslutningen skal derfor begrundes og meddeles parterne skriftligt med klagevejledning. Den statsforvaltning, der efter beslutningen skal behandle sagen, kan ikke påklage afgørelsen.

Muligheden for at overføre en sag til en anden statsforvaltning kan især anvendes, hvis den modtagende statsforvaltning har en anden familieretlig sag mellem de samme parter under behandling, eller hvis den aktuelle sag er tæt knyttet til en sag, der tidligere har været behandlet i den anden statsforvaltning.

Det skal understreges, at der ikke er pligt til at overføre en sag, selvom en anden statsforvaltning har en anden familieretlig sag mellem de samme parter under behandling. Overførsel af en samværssag bør kun ske, hvis det er hensigtsmæssigt, enten af hensyn til den samlede sagsbehandling eller af hensyn til behandlingen af samværssagen. En samværssag bør således f.eks. normalt ikke overføres til en statsforvaltning, der på skriftligt grundlag behandler en bidragssag mellem samme parter.

I følgende situationer kan det være hensigtsmæssigt at overveje at overføre en samværssag til en anden statsforvaltning. Listen er ikke udtømmende:

- I »evigt verserende« sager, hvor barnet flytter meget rundt, kan det være hensigtsmæssigt af hensyn til kontinuiteten i sagsbehandlingen, at en bestemt statsforvaltning behandler sagen, uanset barnets aktuelle bopæl.

- I sager om »krydsende samvær« kan det være hensigtsmæssigt, at en statsforvaltning kan behandle alle sager om samvær med parternes fælles børn. Dette kan give statsforvaltningen bedre mulighed for at samordne samværet for alle de involverede børn.
- Når der er et meget højt konfliktniveau mellem forældrene, og barnet aktuelt ikke bor i den statsforvaltnings område, som ellers skal behandle sagen, f.eks. fordi barnet er flyttet efter sagens start, kan det være hensigtsmæssigt, at sagen behandles af den statsforvaltning, hvor barnet nu bor, fordi denne statsforvaltning må forventes at skulle behandle fremtidige sager om samværet.
- I sager, hvor barnet aktuelt ikke bor i den statsforvaltning, som ellers skal behandle sagen, og hvor sagen kræver et tæt samarbejde med f.eks. barnets hjemkommune, eller hvor der kan blive tale om et længere forløb med overvåget samvær, kan det af hensyn til statsforvaltningens og kommunens samarbejde om barnet være hensigtsmæssigt, at sagen behandles af statsforvaltningen på det sted, hvor barnets hjemkommune ligger.

Derudover kan muligheden for overførsel anvendes i ganske særlige situationer, f.eks. når der foreligger myndighedsinhabilitet, eller hvis der er opstået et så stærkt modsætningsforhold mellem statsforvaltningen og en af sagens parter, at sagen bør behandles af en anden statsforvaltning.

Sager af hastende karakter, herunder sager om fastsættelse af midlertidigt samvær eller om suspension af samvær, bør kun rent undtagelsesvist overføres til en anden statsforvaltning.

Det samme gælder, hvis statsforvaltningen allerede har påbegyndt sagsbehandlingen, eller hvis sagen er ved at være klar til afgørelse. Den statsforvaltning, der har truffet en afgørelse om f.eks. midlertidigt samvær, er normalt så godt bekendt med sagen, at det vil være uhensigtsmæssigt at overføre sagen til en anden statsforvaltning til endelig afgørelse.

Der henvises til afsnit 4.1. i vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl.

2.2. Indgivelse af anmodning om samvær

En anmodning om samvær kan indgives til statsforvaltningen af den forælder, der ikke har barnet boende, jf. § 19, stk. 3.

Det bemærkes, at det ikke er muligt at fastsætte samvær mod en samværsforælders ønske. Dette skyldes, at samvær bør være udtryk for den samværs søgendes egen vilje og ønske om kontakt med barnet og ikke et resultat af indgriben fra det offentlige.

Der er i visse situationer også mulighed for, at andre end den forælder, barnet ikke har bopæl hos, kan anmode om samvær, jf. § 20. Dette er nærmere beskrevet i afsnit 16.

2.2.1. Bopælsforælders initiativret

Bopælsforælderen har i visse tilfælde mulighed for at rette henvendelse til statsforvaltningen med henblik på at få samværet fastlagt. Dette fremgår af § 19, stk. 4, hvorefter bopælsforælderen kan anmode statsforvaltningen om at indkalde den forælder, barnet ikke har bopæl hos, til et møde, hvis der ikke er eller kun i yderst begrænset omfang er samvær med denne forælder.

Bopælsforælders initiativret gælder uanset, om der foreligger en samværsafgørelse, der ikke eller kun i begrænset omfang udnyttes af samværsforælderen, eller der ikke har været fastsat samvær.

Bopælsforælderen har i disse situationer mulighed for at rette henvendelse til statsforvaltningen med henblik på, at der iværksættes et forløb, hvor alle parter kan modtage rådgivning i forhold til spørgsmålet om samværsforælders kontakt med barnet.

Der er som anført ovenfor ikke nogen pligt for den anden forælder til at have kontakt til barnet, og der er således alene tale om en initiativret for bopælsforælderen til at rette henvendelse til statsforvaltningen med henblik på, at der indkaldes til et møde om samværet. Der er heller ingen sanktionsmuligheder over for den potentielle samværsforælder, hvis vedkommende ikke ønsker at møde i statsforvaltningen.

Et sådant møde i statsforvaltningen og den deri liggende opfordring kan føre til en samværsaftale eller en anmodning fra den, der ikke har barnet boende, om en afgørelse om samværet.

Der henvises i øvrigt til afsnit 3.3. om mødevirksomhed i sager startet af bopælsforælderen efter § 19, stk. 4.

2.2.2. *Barnets initiativret*

Det fremgår af § 35, at et barn, der er fyldt 10 år, kan anmode statsforvaltningen om at indkalde forældrene til et møde om forældremyndigheden, barnets bopæl eller samværet. Dette møde vil typisk være et vejledningsmøde, men kan også være en børnesagkyndig rådgivning, hvis dette vurderes hensigtsmæssigt.

Et barn, der er fyldt 10 år, har således en selvstændig ret til at anmode statsforvaltningen om at indkalde forældrene til et møde med henblik på at få drøftet de forhold, som barnet ønsker, at forældrene skal forholde sig til. Barnet kan f.eks. ønske et samvær ændret eller ophævet eller omvendt at skabe en kontakt med en forælder, det ikke for tiden har forbindelse med. Barnet kan således benytte initiativretten til at gøre forældrene opmærksomme på sine ønsker.

Denne adgang for barnet til at foranledige, at forældrene indkaldes til et møde, kan virke som en »redningskrans« for barnet i de situationer, hvor forældrene ikke sørger for at finde løsninger, der er hensigtsmæssige for barnet. Statsforvaltningen skal dog være opmærksom på, at der også kan være tilfælde, hvor bestemmelsen misbruges af en af forældrene på en sådan måde, at barnet via bestemmelsen i § 35 tages som »gidsel« i tvisten mellem forældrene om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær. Det er derfor vigtigt, at statsforvaltningen i forbindelse med behandlingen af anmodningen fra et barn, der er fyldt 10 år, sikrer sig, at det er barnets eget ønske, at forældrene indkaldes til et møde i statsforvaltningen.

Hvis statsforvaltningen modtager en anmodning fra et barn, der er fyldt 10 år, om, at forældrene indkaldes til et møde i statsforvaltningen, har statsforvaltningen pligt til at indkalde forældrene og/eller barnet til et møde om de forhold, som barnet ønsker hjælp til.

Pligten til at give barnet den hjælp, som følger af lovens forarbejder, gælder også i verserende sager, herunder i sager som er tæt på at blive afsluttet, idet barnets initiativret er en måde at synliggøre barnets perspektiv på. Synliggørelsen af barnets perspektiv vil bl.a. kunne medvirke til, at forældrenes incitament til at finde løsninger, der tilgodeser barnets bedste, øges, samtidig med, at bestemmelsen kan være en »redningskrans« for barnet. I tilfælde hvor et barn udnytter sin initiativret på et tidspunkt, hvor en forælder har indgivet en ansøgning, som statsforvaltningen agter at afvise, vil barnet fortsat skulle tilbydes hjælp i overensstemmelse med lovens forarbejder. At barnet udnytter sin initiativret vil ikke i sig selv gøre, at statsforvaltningen ikke kan afvise ansøgningen. Der kan i en sådan situation konkret være behov for, at statsforvaltningen noterer oplysninger til sagen efter offentlighedslovens § 6. Gør barnet brug af initiativretten under en verserende sag, vil det således – selvom der allerede har været afholdt et vejledningsmøde – kunne være nødvendigt at afholde et yderligere møde i sagen, idet afsættet for mødet nu vil være barnets henvendelse til statsforvaltningen.

Forældrene vil på mødet i statsforvaltningen kunne finde løsninger, der tilgodeser barnets perspektiv, eller få mulighed for at anmode om en afgørelse med den virkning, at statsforvaltningen skal realitetsbehandle sagen. Bestemmelsen ændrer således ikke på, at det kun er forældrene, som kan anmode om en afgørelse og har klageadgang under en eventuel sags videre behandling. Barnet har ikke selv egentlige partsbeføjelser. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.4. om mødevirksomhed i forhold til barnets initiativret.

Statsforvaltningen bør knytte en børnesagkyndig til sagen, når initiativretten udnyttes, sådan at barnet får den fornødne støtte til at formulere sine synspunkter og får aflastning.

Ved modtagelsen af en anmodning fra et barn, der er fyldt 10 år, om indkaldelse af forældrene til et møde, skal statsforvaltningen overveje, på hvilken måde barnet skal inddrages i sagen. Statsforvaltningen skal i den forbindelse bl.a. overveje, om barnet skal deltage i mødet sammen med forældrene, eller om der skal afholdes en samtale med barnet inden mødet med forældrene med henblik på at finde frem til de problemstillinger, som barnet ønsker, at forældrene forholder sig til, samt at få klarhed over, hvorledes barnet ønsker at blive inddraget i sagen. Barnet kan alene eller sammen med forældrene også tilbydes børnesagkyndig rådgivning.

Ved vurderingen af, hvorledes barnet skal inddrages, må statsforvaltningen tage udgangspunkt i indholdet af henvendelsen fra barnet og barnets egne ønsker. Den juridiske sagsbehandler kan i den forbindelse – i samråd med den børnesagkyndige – f.eks. vælge at indkalde barnet til et afklarende møde, som afholdes af den børnesagkyndige og eventuelt også med deltagelse af den juridiske sagsbehandler. På dette møde kan barnets ønsker og behov for inddragelse i sagen, herunder deltagelse i mødet med forældrene, afklares. Statsforvaltningen kan også vælge at kontakte barnet telefonisk for på den måde at få afklaret baggrunden for barnets anmodning og barnets ønsker i forhold til dets inddragelse i sagen.

Det beror på en konkret vurdering, hvilken fremgangsmåde statsforvaltningen vælger at benytte ved anmodninger efter § 35. Det beror også på en konkret vurdering, på hvilket tidspunkt forældrene skal underrettes om barnets henvendelse til statsforvaltningen.

Hvis et barn under 10 år henvender sig til statsforvaltningen, vil statsforvaltningen kunne tilbyde dette barn at deltage i en børnegruppe eller børnesagkyndig rådgivning, jf. afsnit 3.6.3.1. Statsforvaltningen kan i den forbindelse også henvise til hjemmesiden: morogfarskalskilles.dk, som kan give børn svar på mange af de spørgsmål, som opstår, når forældre går fra hinanden.

3. Mødevirksomhed i statsforvaltningen

Når statsforvaltningen har modtaget en anmodning om samvær eller en anmodning om indkaldelse til et møde, indkaldes forældrene normalt til et vejledningsmøde, jf. § 31, stk. 2. Dette gælder dog ikke, hvis anmodningen alene vedrører en afgørelse om anden kontakt efter § 22, jf. afsnit 15.

Statsforvaltningen kan unnlade at indkalde forældrene til et møde, hvis det er unødvendigt eller uhenigtsmæssigt, jf. § 31, stk. 3. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis det af anmodningen fremgår, at forældrene er enige om samværet.

Hvis forældrene på forhånd er uenige om samværet (og eventuelt også forældremyndigheden og/eller barnets bopæl), indkalder statsforvaltningen forældrene til et vejledningsmøde. Formålet med mødet er at finde frem til løsninger om barnets fremtid, der er til barnets bedste.

Det vil i visse samværssager – navnlig i sager, der umiddelbart vurderes som »tunge«, og i sager, hvor der anmodes om samvær med mindre børn – være hensigtsmæssigt ud over en juridisk sagsbehandler at lade en børnesagkyndig deltage i vejledningsmødet. Herved får forældrene mulighed for at få deres spørgsmål besvaret af sagsbehandlere med de nødvendige tværfaglige kompetencer. Dette vil kunne medvirke til, at problemerne kan afklares og løses allerede på vejledningsmødet, og der kan derved spares tid og ressourcer. Ved sagens visitering til vejledningsmøde skal det derfor altid overvejes, om der udover den juridiske sagsbehandler skal deltage en børnesagkyndig. I de komplicerede sager vil mødet også kunne gennemføres som et særligt tværfagligt møde, som beskrevet i afsnit 3.6.3.3.

Det er i øvrigt vigtigt, at der skabes en god kontakt til begge forældre under mødet, og at der afsættes den fornødne tid til mødet. Det er også helt centralt, at sagsbehandleren og den børnesagkyndige forud for mødet har drøftet, hvordan de vil gribe mødet an.

3.1. Indkaldelse til vejledningsmøde

Efter § 31, stk. 2, skal statsforvaltningen indkalde forældrene til et vejledningsmøde, hvis de er uenige om samværet, jf. § 31, stk. 1. Dette gælder dog som nævnt ikke, hvis anmodningen alene vedrører anden kontakt efter § 22.

Pligten til at indkalde til et møde gælder også i de samværsager, der umiddelbart anses for at være uløselige. Det betyder navnlig, at forældrene skal indkaldes til et vejledningsmøde, når der første gang rettes henvendelse til statsforvaltningen om samvær. Statsforvaltningen skal således ikke forinden indkaldelsen iværksætte en egentlig sagsbehandling med høring af den anden forælder m.v. Anmodningen om fastsættelse af eller ændring af samværet kan dog sendes til den anden forælder sammen med indkaldelsen.

Efter modtagelsen af henvendelsen indkaldes forældrene hurtigst muligt og helst inden 15 dage til et vejledningsmøde, der så vidt muligt skal afholdes inden 35 dage efter modtagelsen af henvendelsen.

Indkaldelse til et vejledningsmøde skal som udgangspunkt indeholde følgende punkter:

- 1) Tid og sted for vejledningsmødet.
- 2) Mødets forventede varighed.
- 3) Hvem der skal kontaktes ved eventuelt afbud.
- 4) Oplysning om, at begge parter er indkaldt til mødet.
- 5) Muligheden for tolkebistand.
- 6) Hvilken dokumentation forældrene evt. skal medbringe.
- 7) Hvem der deltager fra statsforvaltningen, herunder deres profession.

Efter § 31, stk. 3, kan statsforvaltningen i særlige situationer undlade at indkalde til møde, hvis det er unødvendigt eller uhensigtsmæssigt. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis forældrene på forhånd har anmodet om børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling. I sådanne situationer kan statsforvaltningen straks indkalde forældrene til børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling.

Statsforvaltningen kan endvidere undlade at indkalde til vejledningsmøde, hvis forældrene er enige om samværet og blot ønsker samværsaftalen noteret i et samværsdokument hos statsforvaltningen. Vejledningsmøde kan også undlades, hvis der er enighed om, at der skal være samvær, men uenighed om detaljer i relation til omfanget og udøvelsen. Sagsbehandlingen vil da kunne ske på skriftligt grundlag, men statsforvaltningen kan naturligvis – efter en konkret vurdering – vælge at indkalde til vejledningsmøde. Det bemærkes, at statsforvaltningen altid skal sikre sig, at forældrene er vejledt om reglerne om samvær, herunder om reglerne for ændring af samvær, jf. afsnit 10.

Herudover vil statsforvaltningen kunne undlade at indkalde til vejledningsmøde, hvis anmodningen må anses for at være omfattet af statsforvaltningens mulighed for at afvise at behandle sagen efter § 39, stk. 1, fordi forholdene ikke har ændret sig væsentligt. Det bemærkes dog, at statsforvaltningen i forbindelse med afvisningen af at behandle en sag efter § 39, stk. 1, i stedet skal gøre en indsats for at bibringe forældrene en forståelse for vigtigheden af, at de af hensyn til barnets velfærd og trivsel selv påtager sig ansvaret for at løse samvæerspørgsmålene. Lykkes dette ikke, skal forældrene tilbydes børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling med henblik på, at de selv kan løse konflikten.

Der vil i helt særlige tilfælde kunne holdes separate møder med forældrene. Dette gælder f.eks., hvis en forælder har været voldelig over for den anden. Det kan også i nogle tilfælde være hensigtsmæssigt med separate møder som led i forligsbestræbelser.

Det bemærkes, at hvis forældrene – eller en af dem – ikke ønsker at deltage i et vejledningsmøde, må sagsbehandlingen foregå på skriftligt grundlag. Statsforvaltningen har ikke mulighed for at afvise at behandle sagen, selvom ansøgeren udebliver fra et vejledningsmøde. Dette gælder dog ikke, hvis udeblivelsen er et udtryk for, at anmodningen om samvær trækkes tilbage.

3.2. Indholdet af vejledningsmøder

Et vigtigt element i et vejledningsmøde er at informere forældrene om regelsættet samt om aftalemulighederne og retsvirkningerne af eventuelle aftaler, herunder reglerne for ændring af samvær, jf. det skærpede ændringskriterium i § 39, stk. 1, som er omtalt i afsnit 10.

Det er vigtigt, at forældrene under vejledningsmødet fastholdes i, at det er barnets perspektiv, der er afgørende for vurderingen af samværet. Statsforvaltningen skal endvidere gøre forældrene klart, at det er begge forældres ansvar, at samværet mellem barnet og samværsforælderen virkeliggøres, og at aftaler og afgørelser om samvær skal indgås og træffes under hensyn til barnets bedste.

Under vejledningsmødet skal det afklares, hvad der er sagens egentlige konflikt. Uenighed om konkrete samværsspørgsmål dækker måske over, at forældrene har behov for at få hjælp til at kommunikere på en – både for dem og for barnet – mere hensigtsmæssig måde og dermed blive i stand til selv at løse konflikterne. Løsningen på problemstillingen vil derfor ikke altid være, at statsforvaltningen træffer en afgørelse om samværet. I de situationer, hvor forældrene under vejledningsmødet ikke umiddelbart kan blive enige, er det vigtigt, at de informeres om konfliktløsningstilbuddene.

Det er statsforvaltningen, der vurderer, hvor lang tid der sættes af til vejledningsmødet. Der vil – som led i forligsbestræbelserne – kunne afholdes flere møder. I nogle situationer kan det være relevant, at forældrene i en periode gennemfører en prøveordning, som herefter evalueres på et senere møde.

Det er vigtigt, at sagsbehandleren er opmærksom på, hvis der er ubalance mellem forældrene, dvs. om den ene forælder fremstår »svagere« end den anden. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis den ene forælder under mødet i statsforvaltningen forholder sig passiv og lader den anden forælder dominere mødet. I disse tilfælde er det vigtigt, at sagsbehandleren og en eventuelt deltagende børnesagkyndig er særligt opmærksomme på, at begge forældre får mulighed for at komme til orde, således at begge forældre bidrager til belysningen af barnets perspektiv.

3.3. Særligt om mødevirksomhed i sager startet af bopælsforælderen efter § 19, stk. 4

Er der ikke, eller er der kun i yderst begrænset omfang samvær mellem barnet og samværsforælderen, har bopælsforælderen mulighed for at rette henvendelse til statsforvaltningen med henblik på, at den anden forælder indkaldes til et møde for at drøfte mulighederne for et fremtidigt samvær, jf. afsnit 2.2.1.

Dette møde vil normalt være et vejledningsmøde. Under hensyn til sagens karakter vil det som udgangspunkt være hensigtsmæssigt, at både en juridisk sagsbehandler og en børnesagkyndig deltager i dette. På den måde kan forældrene få deres spørgsmål besvaret af sagsbehandlere med de nødvendige tværfaglige kompetencer.

Er den, der indkaldes, usikker på muligheden for og hensigtsmæssigheden af en kontakt, kan statsforvaltningen tilbyde børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, uden at der først afholdes vejledningsmøde. Forældrene har naturligvis også mulighed for på forhånd at anmode om konfliktmægling eller børnesagkyndig rådgivning.

Opmærksomheden henledes på, at det er frivilligt, om samværsforælderen vil følge bopælsforælderen opfordring og deltage i et møde i statsforvaltningen.

3.4. Særligt om mødevirksomhed i forhold til barnets initiativret

Når statsforvaltningen modtager en anmodning fra et barn, der er fyldt 10 år, om indkaldelse af forældrene til et møde, jf. § 35, har statsforvaltningen pligt til at indkalde forældrene til et møde, jf. afsnit 2.2.2.

Mødet, som statsforvaltningen indkalder til, vil typisk være et vejledningsmøde, men det kan også være relevant, at mødet afholdes som en børnesagkyndig rådgivning.

Statsforvaltningen bør knytte en børnesagkyndig til sagen, når initiativretten udnyttes, sådan at barnet kan få den fornødne støtte til at formidle dets synspunkter og få aflastning. Den børnesagkyndige vil som udgangspunkt deltage i vejledningsmødet sammen med den juridiske sagsbehandler. Afholdes mødet som en børnesagkyndig rådgivning, vil det være hensigtsmæssigt, at det er den børnesagkyndige, som er tilknyttet sagen, der afholder rådgivningen, eventuelt med deltagelse af den juridiske sagsbehandler.

Hvis forældrene på baggrund af barnets henvendelse til statsforvaltningen vælger at starte en sag om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, kan det være hensigtsmæssigt, at den børnesagkyndige, som er tilknyttet barnet, og som eventuelt også har deltaget i mødet med forældrene, også inddrages i behandlingen af samværsagen. Dette kræver dog forældrenes samtykke.

Som anført i afsnit 2.2.2. skal statsforvaltningen under behandlingen af en anmodning fra et barn, der er fyldt 10 år, om, at forældrene indkaldes til et møde, være opmærksom på, at der kan være tilfælde, hvor bestemmelsen misbruges af en af forældrene på en sådan måde, at barnet via bestemmelsen i § 35 tages som »gidsel« i tvisten mellem forældrene om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær. Det er derfor vigtigt, at statsforvaltningen i forbindelse med behandlingen af anmodningen fra et barn, der er fyldt 10 år, sikrer sig, at det er barnets eget ønske, at forældrene indkaldes til et møde i statsforvaltningen.

3.5. Inddragelse af barnet og dets perspektiv under forligsbestræbelserne

Formålet med vejledningsmødet er – som ovenfor anført – at finde frem til løsninger, der er til barnets bedste.

Det er derfor vigtigt, at statsforvaltningen på et så tidligt tidspunkt som muligt inddrager barnet i sagen. Inddragelsen af barnet er et grundlæggende princip i forældreansvarsloven. Princippet fremgår bl.a. af § 34, hvorefter barnet skal inddrages under en sag om samvær, så dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme til udtryk. § 5 er også udtryk for dette grundlæggende princip, idet det af denne bestemmelse fremgår, at der i alle forhold vedrørende barnet skal tages hensyn til barnets egne synspunkter alt efter alder og modenhed.

Inddragelsen af barnet sikrer, at barnet får mulighed for at komme til orde vedrørende forhold, der berører dets liv. Reglerne om inddragelse af børn er således ikke alene at betragte som en bevisregel, men skal også sikre børnenes retssikkerhed, hvilket er et lige så vigtigt element ved behandlingen af sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

Som led i forligsbestræbelser mellem forældrene vil inddragelse af barnet og dets perspektiv kunne være med til at fastholde fokus på barnets behov og give forældrene mulighed for at anlægge nye vinkler på, hvordan de varetager deres barns behov bedst muligt.

Inddragelsen af barnet kan ske ved samtaler med barnet, børnesagkyndige erklæringer eller på anden måde, der belyser barnets perspektiv. Forældrenes egne oplysninger om barnet vil også altid være en væsentlig kilde til at få barnets perspektiv belyst. Indhentelse af en børnesagkyndig erklæring kan i nogle tilfælde også være et relevant og nødvendigt instrument i forsøget på at finde en løsning på den opståede uenighed. Inddragelsen af barnets perspektiv kan eventuelt også ske ved, at statsforvaltningen – efter det første vejledningsmøde – indkalder både barnet og forældrene til et nyt vejledningsmøde, hvor både en jurist og en børnesagkyndig deltager.

Der er ikke en aldersgrænse for, hvornår barnet skal inddrages, idet der altid skal ske en synliggørelse af barnets perspektiv. Det vil afhænge af det enkelte barns alder eller modenhed, om dets perspektiv belyses bedst ved en egentlig samtale eller på anden måde. Det forudsættes, at inddragelsen af barnet sker på den for barnet mest skånsomme måde og som udgangspunkt under deltagelse af børnesagkyndige.

Forpligtelsen til at inddrage barnet direkte i sagen gælder ikke, hvis det må antages at være til skade for barnet, eller hvis det må anses for unødvendigt efter sagens omstændigheder, jf. § 34, stk. 2. Det kan f.eks. være unødvendigt at inddrage barnet, hvis der umiddelbart opnås enighed mellem forældrene. Hvis

forældrene under et vejledningsmøde, en børnesagkyndig rådgivning eller en konfliktmægling bliver enige om samværet, må statsforvaltningen som udgangspunkt antage, at denne samværsaftale er udtryk for, hvad der er bedst for barnet. Dette skyldes, at forældrene må anses for at være nærmest til at vurdere, hvad der er bedst for deres barn. Hvis statsforvaltningen under et møde, herunder en børnesagkyndig rådgivning, skønner, at det – trods forældrenes enighed – kan være relevant at inddrage barnet i sagen, f.eks. ved en samtale med barnet, for at belyse barnets perspektiv yderligere, kan sagsbehandleren eller den børnesagkyndige foreslå forældrene dette. Sagsbehandleren kan også foreslå, at der inddrages en børnesagkyndig i sagen med henblik på at belyse barnets perspektiv. Hvis forældrene ikke ønsker, at barnets perspektiv belyses yderligere, herunder at barnet inddrages i sagen, må statsforvaltningen som altovervejende hovedregel respektere forældrenes aftale om samværet og på grundlag af aftalen udarbejde et samværsdokument, hvis forældrene anmoder herom. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.6.1. Ligeledes vil det være unødvendigt efter sagens omstændigheder at inddrage barnet, hvis barnet for kort tid siden har været inddraget i en tidligere sag, og der ikke er grund til at formode, at barnet på ny har behov for at blive inddraget og udtrykke sine synspunkter. I afsnit 4.1. er spørgsmålet om inddragelse af barnet nærmere beskrevet.

3.6. Sagens behandling efter et vejledningsmøde

3.6.1. Forældrene er enige om samværet

Hvis forældrene i forbindelse med vejledningsmødet bliver enige om samværet, sluttet sagen ved, at statsforvaltningen noterer deres aftale i et samværsdokument, hvis de ønsker det. Om indholdet af samværsdokumenter henvises til afsnit 8.

Der kan dog være tilfælde, hvor det på baggrund af forældrenes oplysninger er tydeligt for statsforvaltningen, at den indgåede samværsaftale vil være til skade for barnet. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis forældrene, uagtet der foreligger oplysninger i sagen om, at samværsforælderen har udsat barnet for vold, indgår aftale om uovervåget samvær. I disse tilfælde vil forældrenes samværsaftale medføre, at statsforvaltningen vil være forpligtet til at underrette kommunen, jf. afsnit 14.2., og statsforvaltningen vil kunne afslå at udfærdige et samværsdokument i overensstemmelse med forældrenes aftale.

3.6.2. Forældrene er uenige om samværet

Hvis forældrene ikke er blevet enige i forbindelse med vejledningsmødet, skal de tilbydes børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, jf. § 32, stk. 1. Statsforvaltningen kan dog undlade at tilbyde børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, hvis det er unødvendigt eller uhensigtsmæssigt, jf. § 32, stk. 3. Der henvises til afsnit 3.6.3.1. og afsnit 3.6.3.2.

Statsforvaltningen kan også beslutte at indkalde forældrene til et særligt tværfagligt møde. Om disse tværfaglige møder henvises til afsnit 3.6.3.3. Statsforvaltningen skal endvidere vurdere, om der er behov for at belyse sagen yderligere.

a) Forældrene accepterer konfliktløsningstilbuddet

Hvis forældrene accepterer konfliktløsningstilbuddet, gennemføres dette hurtigst muligt. Herefter kan sagen f.eks. sluttet ved, at forældrene er blevet enige, jf. ovenfor.

b) Indhentelse af yderligere oplysninger

Sagen kan udsættes på indhentelse af yderligere oplysninger med henblik på, at disse oplysninger kan skabe grundlag for, at forældrene bliver enige om samværet m.v., eller som led i statsforvaltningens oplysningsgrundlag til brug for en eventuel senere afgørelse. Der kan f.eks. indhentes oplysninger om barnet fra skole, daginstitutioner, socialforvaltningen eller andre, der har relevante oplysninger om barnet, jf. afsnit 4.3. Der kan også afholdes en samtale med barnet, jf. afsnit 4.1.1., eller statsforvaltningen kan

beslutte at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse. Den børnesagkyndige undersøgelse vil herefter kunne danne grundlag for yderligere drøftelser af løsningsmulighederne eller for statsforvaltningens efterfølgende afgørelse om samvær. Det er statsforvaltningens beslutning, om der er behov for en børnesagkyndig undersøgelse. Forældrene kan således ikke kræve, at statsforvaltningen iværksætter undersøgelsen. Statsforvaltningen kan også beslutte at indhente en sagkyndig erklæring om en af forældrene eller om begge forældre. Om børnesagkyndige undersøgelser og sagkyndige erklæringer henvises til afsnit 4.1.2.

3.6.3. Børnesagkyndig rådgivning, konfliktmægling og særlige tværfaglige møder

Som anført ovenfor under afsnit 3.6.2. skal statsforvaltningen tilbyde børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling i sager, hvor der er uenighed om samvær, jf. § 32, stk. 1. Statsforvaltningen kan dog beslutte at undlade dette, hvis det er unødvendigt eller uhensigtsmæssigt, jf. § 32, stk. 3.

I det følgende beskrives børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling nærmere. Ligeledes beskrives tværfaglige møder.

3.6.3.1. Børnesagkyndig rådgivning

Efter § 32, stk. 1, har statsforvaltningen som udgangspunkt pligt til at tilbyde børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling til forældre og børn ved uenighed om samvær.

Formålet med børnesagkyndig rådgivning er, at forældrene løser konflikten under hensyn til, hvad der er bedst for barnet. Der er tale om rådgivning og ikke terapi/behandling. Rådgivningen skal ikke kun hjælpe forældrene til at indgå konkrete aftaler om samvær eller forældremyndighed. Den kan have lige så stor værdi ved at medvirke til at dæmpe konfliktniveauet imellem dem. Da børn også kan få rådgivning, giver rådgivningen ligeledes mulighed for at løse konflikten i samarbejde med barnet.

Formålet med at tilbyde børn rådgivning er, at barnet derved får mulighed for at tale med en børnesagkyndig om de problemer i familien, som berører barnet. Inddragelse af børn i rådgivning må dog ikke få den virkning, at barnet får følelsen af at blive pålagt ansvaret for familiens situation.

Der er ikke nogen aldersgrænse for, hvornår et barn skal have tilbud om rådgivning, da selv forholdsvis små børn kan have behov for rådgivning. Hvor små børn, der kan inddrages i rådgivningen, afhænger bl.a. af forældrenes og barnets holdning til rådgivning og statsforvaltningens kendskab til sagen i øvrigt.

I dag gives rådgivning ofte i tilknytning til en samtale med barnet i anledning af, at forældrene er uenige om samværet.

Barnet kan også få tilbud om at deltage i en børnegruppe. I en børnegruppe kan barnet få mulighed for at tale med andre børn i samme situation og dermed få redskaber til bedre at kunne håndtere, at forældrene bor hver for sig. Børnegruppen er et rådgivningstilbud og anses som en »åben rådgivning«, jf. § 32, stk. 2.

Normalt vil tilbud til barnet om rådgivning blive givet gennem forældrene. Tilbuddet kan dog gives direkte til barnet, hvis barnet har den fornødne alder og modenhed til at forstå rådgivningstilbuddet, og der ikke i øvrigt er omstændigheder, der taler herimod. Hvis der er fælles forældremyndighed, og begge forældre nægter at give samtykke til, at barnet modtager børnesagkyndig rådgivning, kan statsforvaltningen afslå at indkalde barnet til børnesagkyndig rådgivning. Ved fælles forældremyndighed er det i øvrigt bopælsforælderen, der kan give samtykke til, at barnet modtager børnesagkyndig rådgivning. Der henvises til afsnit 2.3.1. i vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl.

Hvis statsforvaltningen har givet forældrene og/eller barnet tilbud om børnesagkyndig rådgivning, skal rådgivningen gennemføres, blot den ene af forældrene eller barnet ønsker det. Forældrene og barnet skal samtidig med tilbud om rådgivning orienteres om indholdet af § 19, stk. 1-4 i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v., jf. bekendtgørelsens § 17, stk. 1.

Bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. indeholder regler om de overordnede rammer for børnesagkyndig rådgivning. Der er ikke fastsat regler for den nærmere tilrettelæggelse af rådgivningen, idet den enkelte statsforvaltning tilrettelægger rådgivningen og bestemmer dens omfang.

Efter lovens § 32, stk. 2, kan statsforvaltningen i andre tilfælde end ved uenighed om samvær tilbyde børnesagkyndig rådgivning, hvis der skønnes at være et særligt behov herfor. Statsforvaltningen kan således også efter, at der er truffet afgørelse i en sag om samvær, tilbyde forældre og børn børnesagkyndig rådgivning. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis der er et særligt behov for at følge barnets reaktion på et iværksat eller ophævet samvær. Denne rådgivning kaldes »åben rådgivning«.

Der er vandtætte skotter mellem den børnesagkyndige rådgivning og den juridiske sagsbehandling. Det betyder, at rådgiveren ikke må videregive oplysninger fra rådgivningsforløbet til den juridiske sagsbehandler, medmindre der foreligger samtykke fra forældrene hertil, jf. bekendtgørelsens § 19, stk. 1 og 3. Til brug for afgørelsen må statsforvaltningen ligeledes ikke indhente sådanne oplysninger. Det bemærkes dog, at rådgiveren – når rådgivningen er afsluttet – skal orientere sagsbehandleren om, hvorvidt forældrene er blevet enige, eller om statsforvaltningen skal fortsætte sagsbehandlingen, jf. bekendtgørelsens § 19, stk. 2.

Med hensyn til spørgsmålet om sagsbehandlerens deltagelse i rådgivningen har der i praksis udviklet sig tre grundformer:

- 1) Rådgiveren gennemfører hele rådgivningsforløbet, uden at sagsbehandleren er involveret.
- 2) Sagsbehandleren er med ved begyndelsen og/eller afslutningen af rådgivningen.
- 3) Sagsbehandleren er til stede under stort set hele rådgivningen.

Det er en afgørende forudsætning for den børnesagkyndige rådgivning, at den opleves som et neutralt forum helt adskilt fra afgørelsesfasen. Den børnesagkyndige rådgiver eller sagsbehandleren skal derfor orientere forældrene og barnet om betydningen af dette, sådan at forældrene og barnet forstår sondringen mellem rådgivning og juridisk sagsbehandling. Sagsbehandlerens tilstedeværelse på et rådgivningsmøde forudsætter forældrenes og barnets tilslutning. Afholdes rådgivning med barnet alene, er det barnet, der skal være indforstået med sagsbehandlerens tilstedeværelse.

Hvis begge forældre og barnet ønsker det, bør sagsbehandleren normalt komme til stede.

Efter endt rådgivning gøres notat om rådgivningens resultat og om eventuelle aftaler mellem forældrene til brug for det eventuelle videre sagsforløb. For at undgå senere tvivl om rådgivningens resultat og eventuelle aftaler bør forældrene underskrive rådgivningsnotatet. Ønsker en eller begge forældre ikke at underskrive, skal dette fremgå af notatet.

Deltager sagsbehandleren i rådgivningen, og meddeles der mundtligt under denne del af rådgivningen oplysninger vedrørende faktiske omstændigheder, der er af betydning for statsforvaltningens afgørelse, skal der gøres notat herom, jf. § 6 i offentlighedsloven. Tilsvarende notatpligt gælder for rådgiveren, hvis forældrene eller barnet giver samtykke til, at oplysningerne indhentes eller videregives, jf. bekendtgørelsens § 19, stk. 3.

Sagsbehandleren kan i øvrigt vejlede forældrene og barnet om muligheden for at aftale, at der på baggrund af rådgivningen udarbejdes en sagkyndig udtalelse til brug for sagens videre behandling, jf. bekendtgørelsens § 19, stk. 5. Statsforvaltningen bør i den forbindelse samtidig vejlede forældrene om, hvilken betydning en sådan udtalelse kan tillægges.

Samværsagen stilles i bero, så længe rådgivningen varer. Statsforvaltningen kan dog træffe midlertidig afgørelse om samvær efter lovens § 29, uanset at rådgivningen er i gang, jf. bekendtgørelsens § 17, stk. 4. Der henvises til afsnit 13 om midlertidige afgørelser om samvær.

Om oplysninger fremkommet under rådgivningen må videregives til andre myndigheder, afgøres efter de almindelige bestemmelser i forvaltningslovens §§ 28 og 31. Som udgangspunkt vil oplysninger, der

fremkommer under et rådgivningsforløb, være rent personlige og vil derfor sædvanligvis kun kunne videregives til andre myndigheder med samtykke fra den, som oplysningen angår.

Bliver rådgiveren under rådgivningen bekendt med forhold, der giver formodning om, at barnet har behov for særlig støtte el.lign., har rådgiveren pligt til at underrette kommunen herom eller sikre, at der sker underretning. Underretning vil således også kunne ske til statsforvaltningen. Underretningspligten er nærmere beskrevet nedenfor i afsnit 14.2.

Det er ikke muligt at lade sig repræsentere af andre under et rådgivningsmøde, da personligt fremmøde her er nødvendigt. Forvaltningslovens § 8 om bisiddere gælder ikke under børnesagkyndig rådgivning. Det kan dog være hensigtsmæssigt i nogle tilfælde at tillade, at forældrene eller barnet medbringer en bisidder til rådgivningen. Der henvises i øvrigt til afsnit 21.3.

Statsforvaltningen kan efter § 32, stk. 3, undlade at tilbyde børnesagkyndig rådgivning, hvis det findes unødvendigt eller uhensigtsmæssigt. Dette gælder f.eks., hvis der inden for de sidste måneder forgæves er gennemført en rådgivning, hvis den ene eller begge forældre har begrænsede ressourcer, f.eks. på grund af alkohol- eller narkotikamisbrug, eller hvis der har været vold i familien.

Beslutningen om at undlade at fremsætte tilbud om rådgivning træffes efter en konkret vurdering. Det skal fremgå af sagen, f.eks. i et notat, hvis statsforvaltningen har besluttet at undlade at tilbyde rådgivning. Det samme gælder, hvis forældrene og barnet er blevet tilbudt rådgivning, men ikke har ønsket at tage imod tilbuddet.

3.6.3.2. Konfliktmægling

Statsforvaltningen har som nævnt pligt til at tilbyde børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling ved uenighed om samvær, jf. § 32, stk. 1. Statsforvaltningen kan endvidere – som ved børnesagkyndig rådgivning – også tilbyde konfliktmægling i andre tilfælde, hvis der er særligt behov herfor, jf. § 32, stk. 2. Statsforvaltningen kan også undlade at tilbyde konfliktmægling, hvis det er unødvendigt eller uhensigtsmæssigt, jf. § 32, stk. 3.

Tilbuddet om konfliktmægling – også kaldet mediation – gives til forældre, der ikke lever sammen, og som er uenige om samvær, forældremyndighed eller andre spørgsmål om deres fælles børn. Tilbuddet er møntet på forældre, der ønsker selv at blive i stand til at indgå aftaler om børnene.

Det er den enkelte sagsbehandler, der beslutter, om forældrene skal tilbydes konfliktmægling. Konfliktmæglingen tilbydes parter, der anses for at være i stand til at overskue konsekvenserne af de aftaler, der indgås under mæglingen. Det betyder, at f.eks. alvorligt psykisk syge og misbrugere normalt er bedre hjulpet i andet regi.

Selv om det af § 32, stk. 1, fremgår, at konfliktmægling – i lighed med børnesagkyndig rådgivning – skal tilbydes både børn og forældre, er rammerne for at tilbyde børn konfliktmægling i dag ikke tilstede. På nuværende tidspunkt deltager børn ikke i mæglingen, men bestemmelsen åbner mulighed for, at børn på et senere tidspunkt vil kunne deltage heri, og der er således mulighed for, at statsforvaltningerne kan lave forsøgsordninger hermed.

Det bemærkes, at forældrene samtidig med tilbud om konfliktmægling skal orienteres om indholdet af § 19, stk. 1, 2 og 6, i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v., jf. bekendtgørelsens § 18, stk. 1.

En mægling kan normalt gennemføres på et enkelt eller to møder af ca. 3-4 timers varighed og er en metode til at hjælpe parterne i en konflikt til gennem forhandling at finde en løsning, de begge kan acceptere. Konfliktmægling er således et alternativ til, at udenforstående træffer afgørelse i konflikten. Det grundlæggende synspunkt ved konfliktmægling er, at sagens parter selv rummer den bedste løsning på netop deres konflikt. Parterne har ansvaret for resultatet, og mægleren har ansvaret for processen.

Konfliktmægling er altid frivillig for begge parter og kan afbrydes, hvis én af parterne ikke længere ønsker at fortsætte.

Det er ikke muligt at lade sig repræsentere af andre under en konfliktmægling, da personligt fremmøde her er nødvendigt. Forvaltningslovens § 8 om bisiddere gælder ikke under konfliktmægling. Det kan dog være hensigtsmæssigt i nogle tilfælde at tillade, at forældrene medbringer en bisidder til konfliktmæglingen. Der henvises i øvrigt til afsnit 21.3.

Mæglingen foregår uafhængigt af den øvrige sagsbehandling. Det betyder, at mæglerne ikke på forhånd har kendskab til sagen, ligesom mæglerne har tavshedspligt om, hvad der foregår under møderne – også i forhold til forvaltningen/sagsbehandlingen, jf. dog nedenfor. Dette sikrer, at der kan være fortrolighed under konfliktmæglingen mellem sagens parter og mægleren. Der er således vandtætte skotter mellem mæglingen og den øvrige sagsbehandling, og der bliver ikke videregivet oplysninger fra sagsbehandleren til mæglerne eller omvendt. Mæglerne får alene faktuelle oplysninger om forældrene og børnene, f.eks. navn og alder.

Mægleren er neutral i forhold til sagens parter og kommer ikke med løsningsforslag eller bedømmelser af konflikten. Dette sikrer, at det er parterne, der selv forhandler sig frem til netop den løsning, der er den rigtige for dem. Mæglerens rolle er som forhandlingsleder at lede og styre forhandlingen gennem konfliktmæglingens faser. Fokus i mæglingen er rettet mod fremtiden og ikke mod fortiden. Mæglingen skal således bringe parterne i stand til selv at løse fremtidige konflikter. Begge parter er til stede under mæglingsforløbet.

I statsforvaltningen er det de juridiske sagsbehandlere og børnesagkyndige, der i forvejen er ansat i statsforvaltningen, der mægler i samværs- og forældremyndighedssagerne. Da mægler ikke må have kendskab til sagen på forhånd, kan de, der behandler en samværssag, ikke samtidig fungere som mægler i samme sag.

Statsforvaltningernes tilbud om konfliktmægling fungerer på den måde, at der normalt deltager to mægler (co-mediation). Det tilstræbes, at den ene mægler er børnesagkyndig og den anden jurist, således at konfliktmæglingen indeholder en tværfaglig dimension. I flere statsforvaltninger er det desuden en af hvert køn, der mægler. Statsforvaltningen tilrettelægger selv, i hvilken form mæglingen skal gennemføres. Mæglingen kan således også gennemføres af én konfliktmægler, hvis konfliktmægleren har en vis erfaring (2-3 år).

Selvom mæglerne har tavshedspligt, kan forældre, der har deltaget i konfliktmægling, og som under konfliktmæglingen har indgået en aftale, dog bede om, at aftalen gives videre til statsforvaltningens sagsbehandler, jf. bekendtgørelsens § 19, stk. 6.

Det bemærkes, at når sagen overgår til konfliktmægling, afsluttes sagen ikke, og der skal være en tilbagemelding fra mægleren, når mæglingen er afsluttet om, hvorvidt forældrene er blevet enige, eller om statsforvaltningen skal fortsætte sagsbehandlingen, jf. § 19, stk. 2, i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. Den fortsatte sagsbehandling kan eventuelt bestå i yderligere forligsbestrebelse, hvis forældrene ønsker dette.

3.6.3.3. Særlige tværfaglige møder

I sager, hvor statsforvaltningen vurderer, at forældrene på grund af et højt konfliktniveau ikke vil kunne profitere af børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, kan statsforvaltningen i stedet indkalde forældrene til et tværfagligt møde.

Formålet med det tværfaglige møde er at sikre, at barnets perspektiv får en mere central plads ved afgørelsen af sagen, at gøre forældrene opmærksomme på barnets behov og dermed hjælpe forældrene med at finde frem til den løsning, der er bedst for barnet, og at styrke statsforvaltningens afgørelsesgrundlag i de

tilfælde, hvor forældrene ikke selv når frem til en aftale. Målet er således at skabe faste rammer for barnet og at reducere konflikten mellem forældrene, hvilket har betydning for barnets trivsel.

Et særligt tværfagligt møde kan være særlig relevant for forældre, som har et vedvarende højt konflikt-niveau, og hvor konfliktniveauet overskygger fokus på barnet. Konflikten mellem forældrene kan være kendetegnet ved et fastlåst kommunikationsmønster mellem forældrene, ved gentagen inddragelse af ofte flere offentlige myndigheder eller ved, at barnet af forældrene gøres til part i konflikten. Det kan også være relevant at afholde et tværfagligt møde, hvis forældrene udover at have et højt konfliktniveau også har en række andre problemer, f.eks. psykiske problemer, misbrugsproblemer, sociale problemer, eller hvis der samtidig er særlige behov hos barnet. Endelig kan det være relevant at afholde tværfaglige møder i sager, hvor forældrene er uenige om samværet med et lille barn, jf. afsnit 5.2.4.

I sager med et højt konfliktniveau er der særlige forhold, der gør sig gældende i forhold til barnet. Barnet vil i disse sager befinde sig i en udsat rolle, idet barnet er centrum for forældrenes konflikt og ofte vil befinde sig i en loyalitetskonflikt. Statsforvaltningen må således i sager, hvor der er et højt konfliktniveau, afveje en direkte inddragelse af barnet i form af en samtale med barnet i forhold til barnets udsathed. Statsforvaltningen kan i sager, hvor det vil forstærke det konfliktfelt, som barnet befinder sig i, prioritere at sætte fokus på barnet indirekte ved at få forældrene til at forholde sig til barnet i det tværfaglige møde. Om samtaler med børn henvises til afsnit 4.1.1.

Med de tværfaglige møder kan statsforvaltningen sætte fokus på det konkrete barn samtidig med, at statsforvaltningens sagsbehandling ikke forstærker den vanskelige situation, som barnet befinder sig i.

Det bemærkes, at det ikke er muligt at lade sig repræsentere af andre under et tværfagligt møde, da personligt fremmøde her er nødvendigt. Forældrene har efter forvaltningslovens § 8 som udgangspunkt altid ret til at lade sig bistå af andre. Der er ikke i forvaltningsloven fastsat regler om, hvem der kan bistå en part, og man kan derfor lade sig bistå af såvel sagkyndige – f.eks. en advokat eller en socialrådgiver – som af andre, f.eks. en ægtefælle, en samlever eller en bekendt. Der henvises herom til afsnit 21.3.1.

Et tværfagligt møde afholdes af en jurist og en børnesagkyndig og vil ofte være af ca. to timers varighed. Forud for det tværfaglige møde med forældrene holder juristen og den børnesagkyndige et kort forberedende møde, hvor der lægges en plan for det tværfaglige møde. Det er vigtigt, at juristen og den børnesagkyndige skaber en ramme for det tværfaglige møde, der kan give ro og afdramisere situationen. Under selve mødet er det juristen, der varetager mødeledelsen. Det kan også være hensigtsmæssigt forud for mødet at indhente yderligere oplysninger, f.eks. fra barnets skole eller daginstitution, således at disse oplysninger kan indgå i forberedelsen af det tværfaglige møde.

Det tværfaglige møde består af tre faser: Den indledende fase, beslutningsgrundlagsfasen og den afsluttende fase.

I den indledende fase redegør juristen for formålet med mødet og understreger, at mødet har fokus på barnet, og at målet er at nå frem til en beslutning om samvær, der er til gavn for barnet. Samtidig understreger både juristen og den børnesagkyndige betydningen af, at forældrene selv tager ansvaret og finder frem til et minimum af en samarbejdsflade, så de selv vil kunne nå frem til at indgå aftaler med hinanden, som kan hjælpe barnet ud af den klemme, som barnet befinder sig i. Juristen og den børnesagkyndige kan i den forbindelse også komme ind på, at en samtale med barnet ikke kan bringe forældrenes konflikt til ophør. I den indledende fase benyttes både åbne og konkretiserende spørgsmål til at få forældrene til bl.a. at fortælle om, hvordan de mener, barnet har det, samt til at belyse sagen med konkrete spørgsmål om facts i den beskrivelse, som forældrene giver.

I beslutningsgrundlagsfasen arbejder både juristen og den børnesagkyndige på at holde aftalesporet åbent. Juristen og den børnesagkyndige understøtter forældrene i at tage ansvar og indgå aftaler med hinanden, som tager udgangspunkt i en forståelse af barnets situation og behov. Med konkrete spørgsmål til situationer og oplevelser søger både juristen og den børnesagkyndige at etablere forankringspunkter på

aftalesporet, der kan bidrage til at sikre fokus på barnet, således at forældrenes opmærksomhed rettes mod barnet, og deres egne konflikter trænges i baggrunden. For at sikre fokus på barnet benyttes:

- konkretiserende spørgsmål for at afdække facts og i en vis udstrækning følelserne omkring dem
- styrende spørgsmål for at holde fokus på barnet
- prioritering af oplysninger og kommentarer, så de, der kan forstyrre børnefokus, afskæres og afvises
- vurderinger af aftalegrundlaget
- formidling af viden

Hvis det viser sig, at enten den ene forælder eller begge forældre falder helt eller delvist af aftalesporet, skifter juristen og den børnesagkyndige spor og bevæger sig ind på afgørelsessporet. Juristen har fra den indledende fase fået sagen oplyst og har gennem det, der er foregået på aftalesporet, fået et indblik i forældrenes samarbejds mønster og barnets vilkår i det. Dette materiale kan juristen bruge, når der skal træffes afgørelse om samværet. Juristen skal sikre en partshøring om henholdsvis morens og farens påstande og deres begrundelser herfor samt udarbejde et referat af de oplysninger fra mødet, som efterfølgende skal indgå i grundlaget for afgørelsen, jf. offentlighedslovens § 6.

I den afsluttende fase skal forældrene orienteres om sagens videre forløb, dvs. om det ansøgte kan afsluttes ved en aftale eller ved en afgørelse.

Hvis forældrene under det tværfaglige møde bliver enige om samværet, kan sagen afsluttes ved, at aftalen noteres i referatet for mødet. Forældrene skal samtidig vejledes om, at aftalen kan tvangsfuldbyrdes af fogedretten. Er et aftalegrundlag meget skrøbeligt, kan der laves en aftale, der gælder i en forsøgsperiode, samtidig med at det aftales, at forældrene vil blive indkaldt til et nyt tværfagligt møde.

Er forældrene efter det tværfaglige møde fortsat helt eller delvist uenige om samværet, træffer statsforvaltningen afgørelse om samværet. Forældrene orienteres på mødet om nødvendigheden af eventuelle yderligere sagsskridt forud for en afgørelse om samvær. Der kan f.eks. være tale om følgende sagsskridt:

- kontakt til familiemedlemmer, der efter aftalen skal medvirke til samværet
- kontakt til familieplejen/overvågningsstedet, der skal medvirke ved overvågning af samværet
- indhentelse af yderligere oplysninger fra skole- og socialforvaltning eller andre relevante myndigheder
- afholdelse af samtale med barnet efter forudgående børnesagkyndig rådgivning af barnet
- iværksættelse af børnesagkyndig undersøgelse

Det bemærkes, at hvis juristen og den børnesagkyndige vurderer, at det er nødvendigt og vil kvalificere afgørelsen at indkalde barnet til en samtale, skal forældrene orienteres om formålet med børnesamtalen og dens karakter og betydning for sagen. På denne måde understreges barnets perspektiv for forældrene, og det kan gøres klart, at inddragelsen af barnet ikke skal bruges til at afklare, hvem af forældrene der har ret, men derimod til at give indblik i barnets oplevelser, tanker og følelser. Forældrene skal også vejledes om, at det er frivilligt for barnet at deltage. Der henvises til afsnit 4.1.1.

Der henvises i øvrigt til rapporten »Indsatsen overfor særligt udsatte børn« fra Statsamtet Ribe, december 2004.

3.7. Sagens videre forløb når forældrene ikke er blevet enige

Hvis forældrene ikke kan blive enige om samværet, og forældrene ikke ønsker (yderligere) forligsbestræbelser, skal statsforvaltningen træffe en afgørelse om samværet. Der henvises til afsnit 22 om sagens afgørelse m.v.

Statsforvaltningen skal, før der træffes afgørelse i en sag om samvær, sørge for, at sagen bliver tilstrækkeligt oplyst. I det følgende gennemgås statsforvaltningens oplysning af sagen, jf. afsnit 4.

4. Sagens oplysning

Efter official- eller undersøgelsesprincippet er det statsforvaltningen, der skal tilvejebringe et fyldestgørende og retligt grundlag for afgørelsen.

Bliver forældrene ikke enige under den indledende fase af sagen, påhviler det således statsforvaltningen at indhente de oplysninger, der er nødvendige for at afgøre sagen, eller at foranledige, at forældrene fremlægger oplysningerne.

Spørgsmålet om, hvornår der foreligger et forsvarligt oplysningsgrundlag, beror på en konkret vurdering. Denne vurdering bygger først og fremmest på, hvilke spørgsmål, der rejses i sagen, oplysningernes art og omfang, samt det anvendte retsgrundlags mere eller mindre detaljerede karakter. Det vil også kunne indgå i vurderingen, hvor indgribende en afgørelse der kan blive tale om.

Samværsområdet er karakteriseret ved, at afgørelserne i vid udstrækning er skønsmæssige. I selve lovtæksten er det således anført, at afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4.

De generelle hensyn, som afgørelserne om samvær skal træffes efter, udfyldes i praksis med en række præciserende kriterier. Som eksempler på omstændigheder, der i almindelighed inddrages i vurderingen, kan nævnes: Barnets alder og udviklingstrin, barnets egen holdning, den hidtidige kontakt mellem barnet og samværsforælderen, fritidsinteresser, tidligere samværsaftaler, forældrenes indbyrdes forhold, samarbejdschikane, risikoen for at barnet lider overlast, afstanden mellem forældrenes bopæle samt forældrenes og barnets psykiske og fysiske tilstand. Dette er nærmere beskrevet i afsnit 5.

Det bemærkes, at sagsbehandlingen i samværsager næsten udelukkende er reguleret af de almindelige forvaltningsprocessuelle regler. Det skal i den forbindelse særligt bemærkes, at der er tale om partstvister, og at alle afgørelser derfor vil rumme bebyrdende elementer for mindst en af forældrene.

Tilvejebringelsen af et forsvarligt oplysningsgrundlag i samværsager tager udgangspunkt i en inddragelse af barnet og en belysning af dets perspektiv. Der henvises til afsnit 4.1.

Statsforvaltningen kan også indhente yderligere oplysninger om barnet fra skole, daginstitutioner, socialforvaltningen eller andre, der har relevante oplysninger om barnet. Dette er beskrevet i afsnit 4.3.

I afsnit 4.4. er beskrevet, hvorledes samværs- eller bopælsforælders modvilje over for at deltage i sagens oplysning kan få betydning for statsforvaltningens afgørelse af sagen.

Det bemærkes, at hvis en part sender elektroniske dokumenter, eksempelvis videooptagelser og lydfiler, til statsforvaltningen, kan statsforvaltningen som udgangspunkt bede parten om at sende en skriftlig gengivelse af de dele af materialet, som parten mener, har betydning for sagen. På grundlag af denne gengivelse vurderer statsforvaltningen, om der er behov for at se eller høre det indsendte materiale. Ellers indgår gengivelsen i sagen sammen med partens øvrige oplysninger til sagen.

4.1. Inddragelse af barnet og dets perspektiv

Inddragelsen af barnet og dets perspektiv i sager om samvær er et grundlæggende princip i forældreansvarsloven og fremgår bl.a. af § 34. Princippet skal ses i sammenhæng med § 4, hvorefter afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet. Hensynet til barnets bedste indebærer således, at barnet skal inddrages i en sag om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær, og at barnets perspektiv i en konkret sag i øvrigt skal søges »i øjenhøjde«. Inddragelsen af barnet fremgår endvidere af § 5. Efter denne bestemmelse skal der i alle forhold vedrørende barnet tages hensyn til barnets egne synspunkter under hensyntagen til dets alder og modenhed.

Som anført i afsnit 3.5. sikrer inddragelsen af barnet, at barnet får mulighed for at komme til orde vedrørende forhold, der berører dets liv. Reglerne om inddragelse af børn er således en retssikkerhed for barnet, hvilket er et vigtigt element ved behandlingen af sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

Statsforvaltningen har således ved behandlingen af en samværssag pligt til at inddrage barnet og sørge for, at barnets perspektiv bliver belyst i forbindelse med oplysningen af sagen.

Barnets perspektiv kan belyses på flere måder. Det kan ske ved samtaler med barnet, børnesagkyndige erklæringer eller på anden måde, der belyser barnets perspektiv. Det afgørende er, at barnets perspektiv altid kommer frem. Der er – i modsætning til tidligere – ikke længere en aldersgrænse for, hvornår barnet skal inddrages, idet der altid skal ske en synliggørelse af barnets perspektiv. Det vil afhænge af det enkelte barns alder og modenhed, om dets perspektiv belyses bedst ved en egentlig samtale eller på anden måde. Det forudsættes, at inddragelsen af barnet sker på den for barnet mest skånsomme måde og som udgangspunkt under medvirken af børnesagkyndige.

Forældrenes egne oplysninger om barnet kan være en væsentlig kilde til at få barnets perspektiv belyst og vil i nogle tilfælde kunne danne tilstrækkeligt grundlag for, at barnets perspektiv er belyst. Det kan f.eks. være, hvis forældrene på et vejledningsmøde fremkommer med oplysninger om barnet og herefter bliver enige om samværet. Her kan det være unødvendigt at belyse barnets perspektiv yderligere, idet forældrene må anses for at være nærmest til at vurdere, hvad der er bedst for deres barn. Der henvises herom til afsnit 3.5.

I takt med, at barnet bliver ældre og har mulighed for at formulere sine synspunkter, vil barnet skulle inddrages i form af samtaler. Der henvises til afsnit 4.1.1.

Forpligtelsen til at inddrage barnet direkte i sagen gælder dog ikke, hvis det må antages at være til skade for barnet, eller hvis det må anses for unødvendigt efter sagens omstændigheder, jf. § 34, stk. 2. Hvis statsforvaltningen vurderer, at barnet ikke skal inddrages direkte i sagen ved en egentlig samtale med barnet, må statsforvaltningen sørge for, at barnets perspektiv bliver belyst på anden vis, f.eks. ved udarbejdelse af en børnesagkyndig vurdering på baggrund af observerede samvær mellem barnet og samværsforælderen.

Det bemærkes, at inddragelsen af barnet er en forpligtelse for myndighederne og et tilbud til barnet. Det er således frivilligt for barnet, om det ønsker at fremkomme med sin mening.

I forbindelse med inddragelsen af barnet skal statsforvaltningen endvidere være opmærksom på, at barnet ikke må blive – eller føle sig – ansvarlig for myndighedernes afgørelser.

4.1.1. Samtaler med børn

Inddragelse af børn i form af egentlige samtaler afhænger af det enkelte barns modenhed. Det vil dog formentlig for de fleste ca. 7-årige være muligt at gennemføre en samtale. Der vil sikkert også i nogle tilfælde kunne gennemføres samtaler med yngre børn, ligesom der i andre tilfælde vil være 7-årige, som har svært ved at formulere sig og give udtryk for deres synspunkter ved en egentlig samtale. Statsforvaltningen skal være opmærksom på, om der er tale om et barn med funktionsnedsættelser.

Det vil således ofte afhænge af det enkelte barn, om dets perspektiv belyses bedst ved en samtale eller på anden måde. Hvis det vurderes, at barnet ikke er modent nok til, at der kan afholdes en samtale med barnet, må barnets perspektiv søges tilvejebragt på anden vis. Dette kan f.eks. ske ved erklæringer fra daginstitutioner eller andre professionelle, der har et godt kendskab til barnet, jf. afsnit 4.3., ved en børnesagkyndigs deltagelse i sagsbehandlingen, f.eks. ved et tværfagligt møde, jf. afsnit 3.6.3.3., eller ved en børnesagkyndig undersøgelse eller vurdering. Der henvises til afsnit 4.1.2.

Ved vurderingen af, om barnet skal indkaldes til en samtale, skal der bl.a. lægges afgørende vægt på følgende:

- Barnets alder
- Barnets modenhed
- Om barnet er i stand til at udtrykke sine egne synspunkter om samværet
- Hvad sagen handler om

- Hvor indgribende afgørelsen vil være
- Om barnet vil kunne forstå og overskue konsekvenserne af at give sin mening til kende
- Om samtalen vil kunne afholdes af en person, som barnet allerede kender og har tillid til, f.eks. en børnesagkyndig, en skolepsykolog el.lign.
- Forældrenes konfliktniveau
- Om barnet bliver involveret direkte i forældrenes konflikt
- Om barnet i andet regi har haft mulighed for at formulere sine synspunkter, f.eks. under en retssag, idet rettens samtale med forældrenes samtykke også vil kunne inddrages i samværsagen

Statsforvaltningen skal dog altid konkret vurdere det enkelte barns modenhed og ikke alene vurdere dette ud fra barnets alder. Oplysninger om barnets modenhed tilvejebringes bl.a. gennem oplysninger fra forældre og eventuelt barnets daginstitution.

Det er vigtigt, at barnet ikke bringes i en situation, som det ikke kan overskue, ligesom barnet ikke bør bringes i en alvorlig loyalitetskonflikt i forhold til forældrene. I sager, hvor der er et højt konfliktniveau mellem forældrene, skal statsforvaltningen være særlig opmærksom på, hvor klemt barnet er i forældrenes konflikt, og hvilken betydning inddragelsen af barnet gennem en samtale vil have for den udsatte position, barnet befinder sig i. En indkaldelse af barnet til en samtale i statsforvaltningen kan forværre situationen for barnet, idet barnet derved kan bringes i en yderligere loyalitetskonflikt. Statsforvaltningen må derfor i disse sager nøje overveje, om barnets perspektiv bør belyses ved en direkte inddragelse af barnet gennem en samtale, eller om det af hensyn til barnet er mest hensigtsmæssigt, at barnets perspektiv belyses f.eks. ved udarbejdelse af en børnesagkyndig vurdering på baggrund af observerede samvær mellem barnet og samværsforælderen eller ved afholdelse af tværfaglige møder, jf. afsnit 3.6.3.3.

Statsforvaltningen kan således også undlade at inddrage barnet direkte i sagen, hvis det må antages at være til skade for barnet. At barnet er så belastet af situationen, at det må antages at lide skade ved at blive inddraget direkte i sagen, vil f.eks. kunne dokumenteres ved udtalelser fra psykolog, egen læge eller i øvrigt være sandsynliggjort på baggrund af sagens hidtidige forløb.

Det kan også undlades at indkalde barnet til samtale, hvis det vurderes at være unødvendigt, eksempelvis fordi forældrene bliver enige. Der henvises herom til afsnit 3.5. Ligeledes vil det efter sagens omstændigheder kunne være unødvendigt at inddrage barnet, hvis det for kort tid siden har været inddraget i en sag, og der ikke er grund til at formode, at barnet på ny har behov for at blive inddraget og udtrykke sine synspunkter. Der vil endvidere være spørgsmål om rene petitesser, som vil kunne afgøres, uden at barnet inddrages. Her tænkes f.eks. på spørgsmålet om afhentningssteder og afhentningstidspunkter, der kan fastsættes uden, at det har nogen betydning for barnets situation.

Der skal dog udvises tilbageholdenhed med ikke at inddrage børn i selv mindre spørgsmål, ligesom der kan være situationer, hvor barnet bør inddrages, selv om forældrene under sagens behandling er blevet enige. Det er vigtigt at være opmærksom på, at hensynet til barnets retsstilling og barnets interesse i at komme til orde eller på anden måde at få barnets perspektiv belyst skal veje tungt. Der skal således ikke alene lægges vægt på, hvad der i et voksent perspektiv kan forekomme væsentligt at inddrage barnet i.

Det bemærkes, at der i takt med barnets alder og modenhed skal lægges afgørende vægt på barnets egne synspunkter ved afgørelser om samvær.

Hvis statsforvaltningen beslutter, at barnet skal indkaldes til en samtale, skal statsforvaltningen forud for afholdelsen af samtalen orientere forældrene om samtals karakter og betydning, jf. § 20, stk. 3, i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. Herved kan forældrene bibringes den fornødne forståelse for samtalen som redskab og dermed understøttes i ikke at ansvarliggøre barnet.

Statsforvaltningen skal orientere forældrene om formålet med børnesamtalen og dens karakter og betydning for sagen. På denne måde introduceres barnets perspektiv for forældrene, og det kan gøres klart, at inddragelsen af barnet ikke skal bruges til at afklare, hvem af forældrene der har ret, men derimod

til at give indblik i barnets oplevelser, tanker og følelser, så disse kan indgå som et væsentligt element i de voksnes drøftelse af det fremtidige samvær og samarbejde – og eventuelt flytte forældrenes fokus fra deres konflikt til barnets behov. Forældrene skal også vejledes om, at det er frivilligt for barnet at deltage, og at barnets mening indgår i statsforvaltningens afgørelse, men at det er forældrene eller statsforvaltningen – og ikke barnet – der træffer beslutning om samværet.

Forberedelsen vil afhænge af sagens karakter og vil kunne ske på et vejledningsmøde, herunder et tværfagligt møde. Der henvises i den forbindelse også til det nedenfor beskrevne om den børnesagkyndiges behov for at forberede sig på samtalen med barnet.

Forberedelsen af forældrene kan ske telefonisk ved samtale med begge forældre eller ved udlevering af informationsmateriale om samtalen, hvis en sådan forberedelse vurderes at være tilstrækkelig i den konkrete sag. Forberedelsen bør ske på samme måde til begge forældre. Forberedelsen af forældrene kan undlades, hvis det vurderes at være unødvendigt. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis barnet tidligere har været indkaldt til samtale i en forældreansvarssag i statsforvaltningen eller i retten, eller fordi det vurderes, at forældrene ikke har behov for yderligere viden eller støtte med henblik på forberedelsen af barnet. Barnets alder og modenhed vil også kunne have betydning for behovet for forberedelse af forældrene.

Statsforvaltningen skal ved samtaler med børn være opmærksom på, at barnet ikke kan tilkendegive sine synspunkter, hvis ikke det er tilstrækkeligt informeret om de spørgsmål, det forventes at kunne have en mening om. Det er derfor vigtigt, at den børnesagkyndige under samtalen sikrer sig, at barnet er informeret om baggrunden for, at barnet er indkaldt til en samtale, og om de spørgsmål, barnet skal forholde sig til. Det er vigtigt at understrege over for barnet, at det ikke er barnet, der skal afgøre sagen, men at det er statsforvaltningen, der har ansvaret for det. På samme måde skal barnet have at vide, at det er frivilligt for barnet at deltage, og at formålet med samtalen er, at barnet har mulighed for at udtrykke sine synspunkter og ønsker. Om videregivelse af barnets udtalelser til forældrene se afsnit 4.1.1.1. om notatpligt og videregivelse af oplysninger.

Det er vigtigt, at den børnesagkyndige forinden samtalen har haft lejlighed til at sætte sig ind i barnets og familiens situation, f.eks. ved en gennemgang af sagens akter eller en drøftelse af sagen med sagsbehandleren. Det kan også være relevant, at den børnesagkyndige forud for samtalen med barnet har deltaget i et tværfagligt vejledningsmøde. Samtalen med forældrene på dette møde kan samtidig afdække behovet for opfølgning i forhold til både barn og forældre, herunder når oplysninger fra samtalen skal videreformidles til forældrene.

Da de oplysninger, der måtte komme frem under en samtale med barnet, kræver særlig indsigt i børns forhold, skal samtaler med børn altid gennemføres af børnesagkyndige, som f.eks. kan være psykologer eller socialrådgivere. Barnet er i forvejen i en konfliktsituation, som selvfølgelig ikke må blive forværret, og det kræver indsigt og erfaring. Hvis statsforvaltningen mener, at der er behov for det, kan sagsbehandleren være til stede under den børnesagkyndiges samtale med barnet.

Derudover skal statsforvaltningen være opmærksom på de institutionelle rammer og på tid og ressourcer. Statsforvaltningen skal således sørge for, at der afsættes god tid til samtalen med barnet, og at der gives mulighed for at tale med barnet flere gange, hvis der er behov for det. Det er endvidere vigtigt, at samtalen finder sted i nogle rammer, som er børnevenlige.

Barnet må ikke tvinges til at deltage i en samtale. Barnet vil således kunne tilkendegive over for statsforvaltningen, at det ikke ønsker at fremkomme med sine synspunkter. Det afgørende er, at barnet – hvis det ønsker det – har mulighed for at komme til orde, eller at barnets perspektiv utvivlsomt belyses på anden måde.

Barnet kan medbringe en bisidder under samtalen. I ganske særlige tilfælde kan dette dog efter en konkret vurdering afslås. Der henvises til afsnit 21.3.2.

Hvis en forælder modsætter sig, at barnet skal til samtale, skal statsforvaltningen overveje at anvende principperne om manglende medvirken og processuel skadevirkning.

4.1.1.1. Notatpligt og videregivelse af oplysninger

Når der er afholdt en samtale med et barn, skal der altid udarbejdes et notat om samtalen, jf. offentlighedslovens § 6.

Som udgangspunkt tillægges barnets mening stor betydning for samværsafgørelsen, hvis barnet har den fornødne alder og modenhed. Det er derfor vigtigt, at notatet fra samtalen er udformet så fyldigt, at der ikke senere kan opstå tvivl om barnets synspunkter.

Ud over oplysninger om barnets syn på samværet bør notatet indeholde alle relevante oplysninger om barnets personlige og faktiske forhold. Samtidig bør notatet indeholde en modenhedsvurdering af barnet.

Hvis det vurderes, at barnet mangler den fornødne modenhed til at udtale sig om samværet, eller hvis barnet skønnes ikke at kunne overskue konsekvenserne af sine udtalelser, skal notatet indeholde en redegørelse herfor.

Notatet bør også indeholde oplysning om, hvem der deltog i samtalen. Hvis der samtidigt er afholdt samtaler med flere børn og møde med en af forældrene eller dem begge, bør dette ligeledes fremgå af notatet, med angivelse af hvem der har deltaget i hvilke samtaler og møder. Endelig bør notatet indeholde en kort beskrivelse af forløbet af samtalen, hvis dette er relevant for forståelsen af eventuelle konklusioner eller anbefalinger i notatet.

Det kan også forekomme, at barnets udtalelser må antages ikke at være udtryk for barnets egen mening om samværet, fordi barnet er under kraftig påvirkning fra en af forældrene eller andre. I så fald skal notatet indeholde en begrundet vurdering heraf.

Den børnesagkyndige kan overveje muligheden for, at videreformidlingen til forældrene af indholdet af samtalen med barnet sker ved et opfølgende møde med forældrene.

4.1.1.1.1. Hvilke oplysninger bør et notat om en samtale med barnet indeholde?

Et notat fra en samtale med et barn bør indeholde følgende oplysninger:

- Tid og sted for samtalen samt samtaleens varighed
- Deltagerne i samtalen, herunder hvem der har afholdt samtalen, om der er tale om en sagsbehandler eller en børnesagkyndig, samt om der har været andre til stede, f.eks. en bisidder for barnet
- Temaet for samtalen
- En generel beskrivelse af barnets forhold, herunder barnets forhold til samværsforælderen
- Barnets syn på samværet, herunder barnets mening om det hidtidige samvær samt eventuelle ønsker og forslag til det fremtidige samvær. I den forbindelse bør barnets syn på eventuelle alternative løsningsmodeller noteres. Hvis barnet eksempelvis giver udtryk for utilfredshed med det eksisterende samvær, bør barnet orienteres om muligheden for at begrænse samværet eller fastsætte vilkår for det i stedet for at ophæve det, og barnets syn på sådanne alternativer bør noteres
- Opsummering af barnets mening om samværet
- Helhedsindtrykket af samtalen, herunder en vurdering af barnets modenhed. Hvis barnets udtalelser efter den børnesagkyndige opfattelse ikke er udtryk for barnets egen mening om samværet, fordi barnet er under kraftig påvirkning fra en forælder eller andre, skal notatet indeholde oplysning herom
- Barnets stillingtagen til hel eller delvis videregivelse af oplysninger om samtalen til forældrene
- Tilbud til barnet om børnesagkyndig rådgivning. Det er vigtigt, at der ikke refereres fra selve rådgivningen af barnet, da der er vandtætte skotter mellem rådgivningen og den egentlige samtale med barnet, som afholdes som led i statsforvaltningens almindelige sagsbehandling.

4.1.1.1.2. Udarbejdelse af notatet – eventuelt i samarbejde med barnet

Som nævnt ovenfor bør notater fra samtaler med børn være så fyldige, at der ikke senere kan opstå tvivl om barnets synspunkter. Det er dog væsentligt, at der i videst muligt omfang tages hensyn til barnets interesse i, at dets forhold til forældrene ikke skades ved videregivelse af meget udførlige oplysninger om barnets syn på dem eller andre nære familiemedlemmer, f.eks. forældrenes nye samlever eller ægtefæller.

For at tage højde for barnets vanskelige situation og for at undgå, at barnet – på grund af samtalen – bringes i en loyalitetskonflikt, bør man i første række forsøge at generalisere og omskrive de relevante dele af barnets udtalelser i notatet. Man skal dog i den forbindelse altid være opmærksom på, at notatet skal fungere som en »budbringer« for barnet.

Forvaltningslovens mulighed for at undtage barnets oplysninger fra aktindsigt vil ofte ikke være en ideel løsning af dette problem – set med barnets øjne. Barnet kan risikere, at dets forhold til forældrene bliver belastet yderligere, herunder at barnet bliver »forhørt« om det nærmere indhold af udtalelserne, når forældrene bliver bekendt med, at visse oplysninger er undtaget fra aktindsigt.

Formålet med samtalen er at opnå kendskab til barnets holdning til samværet, og det vil således i denne henseende oftest være fuldt ud tilstrækkeligt, at notatet generelt beskriver og opsummerer barnets meningsudsagn.

Barnets konkrete udtalelser vil ofte relatere sig til konkrete episoder, som måske har fundet sted for ganske nylig, og som derfor på samtaletidspunktet fylder meget i barnets bevidsthed. Sådanne tilkendegivelser kan – i samtalsituationen – have en stor forklaringsværdi for den børnesagkyndige, navnlig i tilfælde hvor barnet har vanskeligt ved at sætte ord på sine følelser og gøre rede for sine egne ønsker til samværet.

Derimod vil en detaljeret og ordret gengivelse af barnets udsagn om konkrete hændelser, om forholdet til forældrene og lign. oftest være af mindre betydning ved selve udformningen af notatet. Sådanne tilkendegivelser vil som regel kunne omskrives eller generaliseres, uden at dette bliver meningsforstyrrende og i sig selv svækker notatets værdi.

Med henblik på at sikre, at der ved udformning af notatet ikke refereres oplysninger, som barnet ikke ønsker viderebragt til forældrene, kan det være hensigtsmæssigt at udarbejde notatet i samarbejde med barnet ved afslutningen af samtalen.

Det er således vigtigt, at barnet ved samtals begyndelse orienteres om, at der udfærdiges et notat om samtalen, og at oplysningerne fra samtalen vil indgå i grundlaget for afgørelsen. Barnet skal endvidere orienteres om, at forældrene som udgangspunkt kan få aktindsigt i oplysningerne, men at denne ret kan begrænses.

Ved samtals afslutning skal det søges oplyst, om barnet har indvendinger mod, at de oplysninger, som er fremkommet under samtalen, helt eller delvist videregives til forældrene.

I bogen »Se - det er mig i stormvejr« (p. 111) fremkommer Lars Koberg Nielsen m.fl. med følgende forslag til, hvorledes denne situation kan håndteres:

»Det er imidlertid vigtigt at understrege, at selv om barnet er alene til samtale vil forældrene altid indirekte deltage i samtalen. Materialet fra samtalen med barnet formidles efter aftale med dette til forældrene. Det drøftes altid med barnet, hvad som vil være værdifuldt at bringe videre til forældrene. Vi kan sammen med barnet prøve at forudse forældrenes sandsynlige reaktion, og chancerne for at forældrene vil tage børnenes oplevelser alvorligt.

Undertiden kan et barn fremkomme med udtalelser og oplysninger, som barnet absolut ikke mener skal gå videre til forældrene, men som for den børnesagkyndige er meget centrale. Det bliver her opgaven at drøfte med barnet, hvad det mener, der kan ske, hvis disse oplysninger bliver kendt af forældrene. Når denne samtale finder sted, kan det i visse tilfælde betyde, at barnet ikke synes, det er så slemt alligevel, at

forældrene får det at vide. Fastholder barnet sin vægring mod at forældrene får at vide, hvad det har sagt, må den børnesagkyndige vælge nogle andre måder at udtrykke sig på over for forældrene.«

4.1.1.1.3. Aktindsigt

Efter forvaltningslovens § 9 og persondatalovens § 31, stk. 1, har forældrene ret til aktindsigt i notater om samtaler med børn.

Endvidere skal forældrene i henhold til forvaltningslovens § 19 partshøres over notatet.

Forvaltningslovens § 15 giver dog mulighed for at undtage oplysninger i notatet fra aktindsigt, og efter lovens § 19, stk. 2, nr. 4, kan sådanne oplysninger undtages fra partshøring. Endelig kan oplysningerne efter lovens § 24, stk. 3, undtages fra begrundelsen for afgørelsen.

Tilsvarende er der efter persondatalovens § 32, stk. 1, jf. § 30, adgang til at begrænse den registreredes indsigt, hvis den registreredes interesse i at få kendskab til oplysningerne findes at burde vige for afgørende hensyn til private interesser, herunder hensynet til den pågældende selv.

4.1.1.1.3.1. Undtagelse fra aktindsigt

Hvis det ikke er muligt at generalisere eller omskrive barnets udtalelser, uden at afgørende forhold udelades, eller essensen af barnets udtalelser går tabt, kan det være nødvendigt at overveje mulighederne for at undtage oplysninger i notatet fra aktindsigt.

Efter forvaltningslovens § 15 kan retten til aktindsigt begrænses i det omfang, en parts interesse i at kunne benytte kendskab til sagens oplysninger til varetagelse af sine interesser findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private interesser. Tilsvarende er der efter persondatalovens § 32, stk. 1, jf. § 30, adgang til at begrænse den registreredes indsigt, hvis den registreredes interesse i at få kendskab til oplysningerne findes at burde vige for afgørende hensyn til private interesser, herunder hensynet til den pågældende selv. I praksis vil de samme oplysninger kunne undtages fra aktindsigt, uanset efter hvilken af disse to love spørgsmålet vurderes.

Hensynet til barnet kan efter disse bestemmelser begrunde, at oplysninger undtages fra aktindsigt og/eller indsigt. Dette kan være tilfældet, hvis barnet selv ønsker, at visse oplysninger ikke videregives til forældrene, eller hvis statsforvaltningen skønner, at videregivelse af oplysningerne vil være til skade for barnet, herunder for barnets forhold til forældrene eller andre nære familiemedlemmer. Hensynet til barnets fremtidige forhold til og loyalitet over for forældrene vil således oftest veje tungere end hensynet til forældrene.

De oplysninger, der i praksis efter en konkret vurdering vil kunne undtages fra aktindsigt og/eller indsigt, vil typisk omfatte:

- Barnets udtalelser om sig selv
- Beskrivelse af forholdet til forældrene og andre familiemedlemmer

De oplysninger, der normalt ikke vil kunne undtages fra aktindsigt og/eller indsigt, vil typisk omfatte:

- Objektive beskrivelser af barnet og dets situation
- Den børnesagkyndiges vurderinger, herunder vurdering af barnets modenhed (bortset fra afsnit, hvor der refereres fra barnets udtalelser)
- Samtalens konklusion, herunder barnets generelle indstilling til samværet

Allerede ved udarbejdelsen af notatet bør man være opmærksom på, om oplysninger eller udtalelser skal undtages fra aktindsigt og/eller indsigt, således at det notat, der udleveres til parterne, er læsbart med hensyn til de oplysninger, der ikke er undtaget fra aktindsigt og/eller indsigt.

Bilag 1 til denne vejledning indeholder et eksempel på undtagelse fra aktindsigt af oplysninger i et notat fra en samtale med barnet, og bilag 2 indeholder et eksempel på en afgørelse om undtagelse af oplysninger om barnets udtalelser under en samtale med barnet.

Endelig henvises til afgørelse af 11. april 2000 om samværsforældrens ret til aktindsigt i oplysninger om barnets psykiske forhold. Afgørelsen er gengivet i T:FA 2000.311.

4.1.2. Børnesagkyndige undersøgelser og sagkyndige erklæringer om forældre

Alle sager om forældremyndighed og barnets bopæl indledes i statsforvaltningerne, og eventuelle børnesagkyndige undersøgelser iværksættes af statsforvaltningerne med forældrenes samtykke. Tilsvarende indhentes eventuelle sagkyndige erklæringer om forældre også af statsforvaltningerne med den pågældende forælders samtykke. Forliges sagen ikke under statsforvaltningens behandling, og indbringes sagen af statsforvaltningen for retten, færdiggøres den børnesagkyndige undersøgelse eller den sagkyndige erklæring og eftersendes til retten, jf. lovens § 33, stk. 2.

Retten kan også selv iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse eller indhente en sagkyndig erklæring om en forælder, hvis dommeren vurderer, at der er behov herfor, og en sådan undersøgelse eller erklæring ikke er gennemført eller indhentet i statsforvaltningen. For at skabe ensartede og kvalitativt gode børnesagkyndige undersøgelser, hvad enten de udarbejdes i statsforvaltningerne eller retterne, har Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, i samarbejde med Dansk Psykolog Forening udarbejdet en vejledning om børnesagkyndige undersøgelser. Vejledningen indeholder også en beskrivelse af sagkyndige erklæringer om forældre.

I samværsager gennemføres undertiden børnesagkyndige undersøgelser i form af overvåget samvær, hvor overvågeren efterfølgende udarbejder en erklæring til brug for sagens afgørelse. Vejledningens retningslinjer tilpasses i disse tilfælde opgavens karakter.

4.2. Formidling til barnet

På samme måde, som forældrene har behov for at blive informeret om resultatet og konsekvenserne af de afgørelser, som statsforvaltningen træffer, har også barnet et tilsvarende behov. Dette behov gør sig særligt gældende i sager, hvor barnet er blevet inddraget i statsforvaltningens sagsbehandling, f.eks. gennem en samtale, eller hvis der er blevet foretaget en børnesagkyndig undersøgelse.

Statsforvaltningen bør således i forbindelse med afslutningen af en samværsag overveje, hvordan der kan ske en videreformidling af afgørelsen til barnet, hvis der er risiko for, at barnet vil blive belastet af afgørelsen.

4.3. Indhentelse af oplysninger fra andre myndigheder

Statsforvaltningen kan i forbindelse med oplysningen af sagen – se afsnit 4 – indhente yderligere oplysninger f.eks. fra barnets dagsinstitution eller skole, de sociale myndigheder, politiet og/eller andre, der har relevante oplysninger om barnet.

Undersøgelser i kommunalt regi, erklæringer fra skolepsykologen, udtalelser fra barnets børnehave m.v. kan være en vigtig del af sagens oplysning og samtidig føre til en indirekte inddragelse af barnet. Det kan endvidere i nogle tilfælde være med til at kvalificere en indledende vurdering af barnets modenhed til brug for spørgsmålet om, hvorvidt barnet skal indkaldes til en samtale.

Det beror på en skønsmæssig vurdering, om der er behov for at indhente yderligere oplysninger. Der indhentes således ikke automatisk oplysninger fra andre myndigheder, institutioner m.v.

Statsforvaltningen er kun forpligtet til at følge en opfordring om at indhente oplysninger, som den pågældende forælder ikke selv kan fremskaffe, hvis oplysningerne skønnes at være relevante for sagen.

I samværssager opstår der ofte det dilemma, at der er tale om meget indgribende afgørelser af væsentlig betydning for barnet og forældrene, og som derfor kræver en grundig sagsoplysning, samtidig med at der ofte kræves en hurtig afgørelse.

Anmoder forældrene om, at andre myndigheder inddrages i sagsoplysningen, skal statsforvaltningen foretage en konkret vurdering, før en sådan anmodning efterkommes eller afslås.

Herudover har statsforvaltningen selvfølgelig pligt til ex officio at vurdere, om der skal indhentes oplysninger fra andre myndigheder for at sikre et forsvarligt og tilstrækkeligt afgørelsesgrundlag.

Det kan ikke udelukkes, at andre hensyn end, hvad der følger af en snæver anvendelse af officialmaksimen, kan føre til, at statsforvaltningen alligevel bør overveje at indhente yderligere oplysninger. Dette kan eksempelvis ske af hensyn til forældrenes »accept« af afgørelsen.

Statsforvaltningens mulighed for at indhente yderligere oplysninger om ansøgerens rent private forhold fra andre dele af forvaltningen eller fra en anden forvaltningsmyndighed er reguleret af forvaltningslovens § 29. Efter denne bestemmelse må oplysninger om ansøgerens rent private forhold ikke indhentes fra andre dele af forvaltningen eller fra en anden forvaltningsmyndighed. Dette gælder dog ikke, hvis ansøgeren har givet samtykke til, at oplysningerne indhentes, eller hvis særlige hensyn til ansøgeren eller tredjemand klart overstiger ansøgerens interesse i, at oplysningen ikke indhentes.

Begrænsningen i indhentelse af oplysninger gælder endvidere ikke, hvis andet følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov. Det bemærkes, at bestemmelser om indhentelse af oplysninger, der findes i § 6, stk. 5, og § 11, stk. 2, i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. ikke er omfattet af dette. Disse bestemmelser giver således ikke statsforvaltningen hjemmel til at indhente oplysninger om ansøgeren uden samtykke.

Selvom det påhviler statsforvaltningen at oplyse en samværssag, har statsforvaltningen således ikke fri adgang til at indhente oplysninger om ansøgeren.

Disse begrænsninger i forvaltningslovens § 29 gælder alene i forhold til ansøgeren og således ikke i forhold til modparten og barnet.

I forhold til en myndigheds videregivelse af oplysninger om den anden forælder og barnet er dette reguleret i forvaltningslovens § 28, jf. nedenfor. Statsforvaltningen bør dog også i forhold til sådanne oplysninger indhente samtykke til, at disse oplysninger videregives til statsforvaltningen.

Det bemærkes, at indhentelse af oplysninger om barnet som udgangspunkt kræver samtykke fra begge forældre, når der er fælles forældremyndighed over barnet.

Hvis en af forældrene ikke ønsker at medvirke til indhentelse af oplysningerne, kan dette – hvis der ikke er modstående hensyn til barnet – tillægges processuel skadevirkning, jf. afsnit 4.4.

Det er den myndighed, der ligger inde med oplysningerne, der afgør, i hvilket omfang oplysningerne kan videregives.

Efter forvaltningslovens § 31 skal en myndighed på begæring af en anden forvaltningsmyndighed videregive en anmodning, hvis oplysningen er af betydning for den anden myndigheds virksomhed eller for en afgørelse, som myndigheden skal træffe.

Den myndighed, der modtager anmodningen, må dog kun videregive oplysningen, i det omfang den er berettiget til at videregive den. En myndigheds ret til – på begæring – at videregive en oplysning til en anden myndighed er reguleret af:

- Forvaltningslovens § 28, stk. 1, der henviser til en række bestemmelser i lov om behandling af personoplysninger (persondataloven)
- Forvaltningslovens § 28, stk. 2-4.

Når statsforvaltningen har tilvejebragt et fyldestgørende og retligt grundlag for afgørelsen, kan statsforvaltningen tage stilling til samværets omfang og eventuelle vilkår herfor. I afsnit 5 gennemgås rammerne for fastsættelse af samvær.

4.4. Samværs- eller bopælsforælders modvilje over for at deltage i sagens oplysning

Bopælsforælders og samværsforælders medvirken til sagens oplysning indgår som et element i statsforvaltningens vurdering af samværets omfang.

Hvis en af forældrene ikke ønsker at medvirke til sagens oplysning, kan dette efter en konkret vurdering tillægges processuel skadevirkning, sådan at statsforvaltningen træffer afgørelse på det foreliggende grundlag.

Er der f.eks. tale om, at en samværsforælder har søgt om udvidelse af samværet og uden rimelig grund nægter at deltage i en børnesagkyndig undersøgelse, kan det endvidere få betydning i retning af, at passivitet eller modvilje over for undersøgelsen efter et konkret skøn kan tillægges processuel skadevirkning under samværs sagen, idet vægringen kan indgå i vurderingen af, hvad der er bedst for barnet. Det samme er tilfældet, hvis forælderen ikke ønsker at give samtykke til, at der indhentes en sagkyndig erklæring om vedkommende.

Endvidere gælder det også i de situationer, hvor der er søgt om udvidelse af samværet, men bopælsforælderen nægter at medvirke til en børnesagkyndig undersøgelse. Her kan der ske udvidelse af samværet, hvis der i sagen i øvrigt ikke er omstændigheder, der peger på, at en udvidelse vil være til skade for barnet. Hvis der samtidig fra bopælsforælders side søges om indskrænkning eller ophævelse af samværet, må statsforvaltningen overveje, om det eventuelt kan være hensigtsmæssigt at iværksætte en mindre omfattende børnesagkyndig undersøgelse, der kan belyse barnets situation i forhold til den forælder, der er positiv over for at medvirke i oplysningen af sagen. Det kan også overvejes at indhente en sagkyndig erklæring om en eller begge forældre, hvis statsforvaltningen mener, at der er behov herfor. Der henvises til afsnit 4.1.2.

Det bemærkes endvidere, at hvis den, der har barnet boende, fremsætter anmodning om ophævelse af samværet på grund af mistanke om grænseoverskridende handlinger, og ønsker den, som beskyldningen rettes mod, ikke at medvirke til oplysning af sagen, vil statsforvaltningen kunne suspendere/ophæve samværet. I disse tilfælde bør statsforvaltningen orientere forældrene om, at sagen kan genoptages, hvis den pågældende efterfølgende indvilger i at medvirke til sagens oplysning. Om behandling af sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger henvises til afsnit 14.1.1.7.

5. Samvær

5.1. Overordnet om samvær

Af § 19, stk. 1 og 2, fremgår, at barnet har ret til samvær med den forælder, som det ikke har bopæl hos, og at forældrene har et fælles ansvar for, at barnet har samvær, herunder for transporten i forbindelse med samvær. Hvis der er uenighed om omfanget og udøvelsen af samvær, kan der efter anmodning træffes afgørelse herom og fastsættes de nødvendige bestemmelser i forbindelse hermed, jf. § 21, stk. 1.

Afgørelser om samvær skal altid træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4, og statsforvaltningen skal i den forbindelse sørge for, at barnet inddrages under sagen, således at dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme til udtryk, jf. § 34. Statsforvaltningen skal endvidere tage hensyn til barnets egne synspunkter alt efter alder og modenhed, jf. § 5. Om inddragelse af barnet og dets perspektiv henvises til afsnit 4.1. Ved vurderingen af, hvad der er bedst for barnet, skal der tages hensyn til, at barnet har ret til to forældre.

I dette afsnit følger en beskrivelse af omfanget af samvær. Weekend- og hverdagssamvær, herunder deleordninger, feriesamvær og samvær i forbindelse med jul, nytår og andre kulturelle og religiøse begivenheder er således nærmere omtalt i afsnit 5.2., 5.2.1., 5.2.2. og 5.2.3.

I afsnit 5.2.4. følger en beskrivelse af samvær med mindre børn, og i afsnit 5.2.5. redegøres for samvær i udlandet, barnets pas m.v.

Statsforvaltningens adgang til at fastsætte midlertidigt samvær er beskrevet i afsnit 13 og afslag på og ophævelse af samvær i afsnit 14. Om ændring af et fastsat eller aftalt samvær henvises til afsnit 10.

5.2. Samværets omfang

Ved fastsættelse af omfanget af samværet med den forælder, som barnet ikke bor hos, skal der tages hensyn til barnets alder og udvikling, og til at samværet tilrettelægges med en sådan fleksibilitet, at det hele tiden tilgodeser barnets behov for kontakt med den anden forælder. Samtidig skal der i takt med barnets alder og modenhed lægges afgørende vægt på barnets egne synspunkter om omfanget og placeringen af samværet.

Udgangspunktet for statsforvaltningens fastsættelse af omfanget af samværet er barnets perspektiv. Det er derfor vigtigt, at statsforvaltningen i forbindelse med behandlingen af en anmodning om samvær sørger for, at der sker en belysning heraf. Om sagens oplysning henvises til afsnit 4.

Statsforvaltningen skal ved fastsættelsen af samværet altid foretage en konkret og individuel vurdering af, hvilken samværsordning der vil være bedst for det pågældende barn, jf. § 4 og § 21, stk. 2, og en afgørelse om samvær skal være udtryk for den bedst mulige løsning for det enkelte barn. Der gælder efter loven ikke en formodning for, hvilken løsning der er bedst, og loven indeholder derfor ikke faste retningslinjer eller hovedregler for omfanget af et samvær.

Ved vurderingen af samværet kan statsforvaltningen bl.a. lægge vægt på følgende:

- Barnets alder og udviklingstrin
- Barnets holdning til samværet
- Barnets dagligdag, herunder fritidsaktiviteter o.a.
- Samværsforælderens og barnets hidtidige kontakt
- Forældrenes samarbejdsevne, herunder om der foreligger samarbejdsskikane
- Forældrenes arbejdsmæssige og personlige forhold
- Afstanden mellem forældrenes bopæle
- Barnets kontakt til søskende, herunder halvsøskende
- Andre praktiske forhold

En manglende opfyldelse af varslingspligten i § 18 kan endvidere indgå som et moment ved afgørelsen om samværet, jf. afsnit 20. Om betydningen af samarbejdsskikane i forhold til samværets omfang henvises til afsnit 12.

5.2.1. Weekend- og hverdagssamvær, herunder deleordninger

Ved vurderingen af omfanget af det løbende samvær (weekend- og hverdagssamvær) skal statsforvaltningen – som nævnt ovenfor – finde frem til den samværsordning, der er bedst for det enkelte barn ud fra en konkret vurdering af barnets forhold, jf. § 4 og § 21, stk. 2. Der henvises i den forbindelse også til afsnit 3.5. og 4.1. om belysningen af det konkrete barns perspektiv.

Der kan efter loven fastsættes samvær gående fra kortvarige og hyppige samvær til længerevarende samvær med en lavere frekvens, hvor barnet eksempelvis er halvdelen af tiden hos samværsforælderen. Det bemærkes, at der efter loven altid vil være en forælder, der er samværsforælder – også selvom barnet opholder sig lige meget hos forældrene.

Der gælder ingen begrænsninger i forhold til hvilken samværsordning, der kan fastsættes, så længe samværsordningen er bedst for barnet. Der kan dog ikke fastsættes samvær i et omfang, der overstiger den tid, som barnet opholder sig hos bopælsforælderen. Samværet kan f.eks. fastsættes som weekendsamvær hver anden weekend og hverdagssamvær i 1 eller flere dage i den modsatte uge, et udvidet weekendsamvær eller som samvær halvdelen af tiden. Der kan også fastsættes samvær af andet omfang og med en anden fordeling, hvis dette er bedst for barnet. I nogle situationer vil det være bedst for barnet, at samværet fastsættes som en optrappingsordning, hvor samværets omfang optrappes over en fastsat periode.

Hvis en af forældrene ønsker samvær halvdelen af tiden (deleordning), må statsforvaltningen – som ved alle afgørelser om samvær – træffe en konkret og individuel vurdering af, om denne samværsordning vil være bedst for barnet. Det er vigtigt, at deleordningen kan fungere rent praktisk for barnet, hvilket normalt forudsætter, at barnets dagligdag i forhold til institution, skole og kammerater ikke påvirkes i væsentlig grad af, om barnet opholder sig hos den ene eller den anden forælder. Det er endvidere en afgørende forudsætning for en deleordning, at forældrene kan samarbejde med hinanden om barnets forhold, sådan at de kan skabe sammenhæng for barnet mellem de to hjem og skabe den nødvendige fleksibilitet i samværet, bl.a. i forhold til barnets behov for kontakt med den forælder, som barnet ikke opholder sig hos, under hensyn til barnets alder og udvikling.

Statsforvaltningen kan beslutte at fastsætte et samvær som en prøveordning, hvor der efter en periode kan følges op på, om samværets omfang er bedst for barnet. Dette kan f.eks. være relevant, hvis der er tale om et mindre barn, jf. afsnit 5.2.4, eller i forbindelse med en afgørelse om en deleordning. Der vil også være andre situationer, hvor samværet bør eller med fordel kan fastsættes som en prøveordning. I forhold til deleordninger vil en prøveordning særligt kunne være relevant, hvis ordningen etableres som en imødekommelse af et udtrykt ønske hos barnet.

Fastsættelse af samvær som en prøveordning kan ske ved en midlertidig afgørelse efter § 29, hvor statsforvaltningen fortsætter sagsbehandlingen efter udløbet af det fastsatte samvær, eller som en endelig afgørelse, hvor det f.eks. aftales, at forældrene retter henvendelse til statsforvaltningen et stykke tid før prøveordningens udløb med henblik på en fornyet stillingtagen til, hvordan samværet herefter skal være. Statsforvaltningen kan også i forbindelse med fastsættelsen af prøveordningen aftale med forældrene, at der følges op på ordningen ved afholdelse af et tværfagligt vejledningsmøde, umiddelbart før prøveordningen udløber.

Er der tale om en prøveordning, vil statsforvaltningen ikke efter § 39, stk. 1, kunne afvise en anmodning om ændring af samværet, som modtages i tilknytning til prøveordningens udløb.

Afgørende for statsforvaltningens vurdering af sagen er som nævnt at finde frem til den specifikke løsning, der netop passer til det pågældende barn i dets bestemte familiemæssige situation. Samtidig må statsforvaltningen bl.a. også tage hensyn til barnets kontakt til andre søskende og halvsøskende. Statsforvaltningen må i den forbindelse vurdere, om det vil være bedst for barnet, at barnet og dets søskende stilles ens med hensyn til samvær, eller om det er bedst, at der fastsættes forskelligt samvær. Ved vurderingen heraf er det centralt, at statsforvaltningen sørger for at inddrage barnets perspektiv.

5.2.2. Feriesamvær

Udover samvær i weekender og på hverdage kan statsforvaltningen også fastsætte samvær i ferier. Her tænkes navnlig på sommerferie, efterårsferie, vinterferie og påskeferie.

Statsforvaltningen skal ved afgørelser om feriesamvær foretage en konkret og individuel vurdering af, hvilken samværsordning, der i relation til feriesamvær, vil være bedst for barnet, jf. § 4. Også ved behandlingen af anmodninger om fastsættelse af feriesamvær skal statsforvaltningen således inddrage barnet, så dets perspektiv og synspunkter kan komme frem, jf. § 34. Statsforvaltningen skal i den forbindelse bl.a. lægge vægt på barnets alder og udviklingstrin.

Feriesamvær fastsættes normalt i sommerferien, efterårsferien, vinterferien og påsken. Der kan således f.eks. fastsættes samvær i nogle uger i sommerferien, en uge i enten efterårs- eller vinterferien og i påsken, sådan at forældrene deler påskedagene, enten ved at der er samvær i alle helligdagene hvert andet år, eller samvær halvdelen af påsken hvert år.

Ved vurderingen af, om der i konkrete år er grundlag for at udvide feriesamværet, kan der lægges vægt på, om alternativet til en udvidelse af feriesamværet er, at barnet passes i institution, f.eks. børnehave eller fritidsordning, eller om der er samvær sjældnere end hver anden weekend på grund af geografiske, økonomiske, arbejdsmæssige eller andre lignende forhold.

Der vil normalt ikke blive fastsat feriesamvær med overnatning, når der i forvejen ikke er samvær med overnatning. Feriesamværet kan i stedet f.eks. bestå i dagsamvær flere dage i træk.

5.2.3. Samvær i forbindelse med jul, nytår og andre kulturelle og religiøse begivenheder

Statsforvaltningen kan endvidere fastsætte samvær i forbindelse med jul, nytår og andre kulturelle og religiøse begivenheder.

Ved fastsættelse af samvær i forbindelse med disse begivenheder skal statsforvaltningen som ved alle afgørelser efter loven foretage en konkret og individuel vurdering af, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4. Denne vurdering skal ske på baggrund af en belysning af barnets perspektiv, jf. § 34.

I forbindelse med behandlingen af en sag om samvær i forbindelse med jul, nytår og andre kulturelle og religiøse begivenheder skal statsforvaltningen være opmærksom på, at danske højtider kan falde samtidig med andre kulturelle og religiøse begivenheder. Denne situation bør statsforvaltningen få forældrene til at overveje og eventuelt tage stilling til.

Julesamvær

For så vidt angår julesamvær er det udgangspunktet, at barnet er hos den ene af forældrene juleaften i lige år og hos den anden i ulige år, når samværet fastsættes i forbindelse med en samlivsophævelse, eller når der tidligere har været samvær juleaften. Dette udgangspunkt tilsidesættes dog, hvis statsforvaltningen konkret vurderer, at en anden ordning vil være bedst for barnet.

Hvis barnet flere år i træk har holdt juleaften hos den, som har barnet boende, og barnet dermed har tradition for at holde juleaften der, fastsættes der normalt ikke samvær selve juleaften. Ved vurderingen lægges der bl.a. vægt på barnets alder og omfanget af kontakten mellem barnet og samværsforælderen. Det afgørende for, om der er skabt »tradition« i relation til samvær juleaften, er hvornår og hvor ofte samværsforælderen har været sammen med børnene juleaften. Det er af mindre betydning, hvor og hvordan julen er blevet fejret, samt hvem der i øvrigt har været med til at fejre juleaften.

Der bør dog i høj grad tages hensyn til, hvilken kultur og hvilke traditioner der er i familien, således at der f.eks. ikke fastsættes samvær juleaften, hvis samværsforælderen giver udtryk for, at juleaften ikke vil blive fejret overhovedet, f.eks. som følge af den pågældendes religiøse tilhørsforhold. Der kan i den forbindelse fastsættes samvær i de øvrige juledage, således at barnet også får mulighed for at tilbringe ekstra tid sammen med samværsforælderen i juledagene.

Det bemærkes, at julesamvær og samvær i forbindelse med andre kulturelle og religiøse begivenheder generelt bør tilrettelægges på en sådan måde, at barnet har mulighed for at deltage i sådanne begivenheder, jf. nedenfor.

Nytårssamvær

Statsforvaltningen kan endvidere fastsætte samvær nytårsaften, hvis der anmodes herom.

Der fastsættes normalt nytårssamvær hvert andet år, og det er som udgangspunkt uden betydning, hvor barnet hidtil har holdt nytårsaften.

Samvær i forbindelse med andre kulturelle og religiøse begivenheder

Udover samvær i forbindelse med jul og nytår kan der også fastsættes samvær i forbindelse med andre kulturelle og religiøse begivenheder.

Statsforvaltningen kan således fastsætte samvær i forbindelse med f.eks. fejring af det kinesiske nytår, eid og/eller andre kulturelle eller religiøse begivenheder.

Barnets samvær med samværsforælderen bør tilrettelægges sådan, at barnet får mulighed for at deltage i den festligholdelse, der er i forbindelse med sådanne begivenheder, og som fejres hos forældrene. Hvis f.eks. den ene af forældrene har et kristent tilhørsforhold, og den anden forælder har et andet religiøst tilhørsforhold, bør barnet således få mulighed for at fejre de kristne og andre religiøse begivenheder hos henholdsvis bopælsforælderen og samværsforælderen.

Der kan således fastsættes samvær i perioder, hvor den pågældende forælder på grund af dennes kulturelle eller religiøse tilhørsforhold har mulighed for at tilbringe ekstra tid sammen med barnet.

5.2.4. Samvær med mindre børn

Statsforvaltningen skal også i sager om samvær med mindre børn under 3 år træffe afgørelse om samværet på baggrund af en konkret og individuel vurdering af, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4, og det er i disse sager ligeledes vigtigt, at der sker en inddragelse af barnet og derved en belysning af dets perspektiv, jf. § 34. Da der er tale om små børn, vil belysningen af barnets perspektiv som et altovervejende udgangspunkt skulle ske ved inddragelse af børnesagkyndige.

En anmodning om samvær kan indgives fra barnets fødsel. Der er således ikke mulighed for at indgive en anmodning om samvær, før barnet er født, og der kan derfor heller ikke fastsættes samvær på den dag, hvor barnet bliver født.

Statsforvaltningen skal i forbindelse med behandlingen af anmodninger om fastsættelse af samvær med mindre børn være opmærksom på, at der i disse sager gør sig særlige forhold gældende.

Statsforvaltningen skal således være opmærksom på, at der ofte er tale om sager, hvor bopælsforælderen modsætter sig samvær i det af samværsforælderen ansøgte omfang eller modsætter sig, at der fastsættes samvær på et så tidligt tidspunkt i barnets liv, og at bopælsforælderen indstilling til samvær har en central betydning, når der er tale om helt små børn. Denne konflikt mellem forældrene gør det yderst vigtigt, at statsforvaltningen foretager en kvalificeret afvejning af hensynet til, at barnet så tidligt som muligt opnår tæt kontakt med samværsforælderen og samtidig bevarer tryk og stabilitet.

For at foretage denne afvejning er det nødvendigt, at statsforvaltningen sørger for, at forholdene mellem forældrene og mellem forældrene og barnet afdækkes. I den forbindelse er det vigtigt, at statsforvaltningen i disse sager, hvor der søges om samvær med et barn under 3 år, på et tidligt tidspunkt inddrager børnesagkyndige i sagen. Hvis der aldrig har været kontakt mellem barnet og samværsforælderen, og barnet f.eks. nu er næsten 3 år gammelt, skal statsforvaltningen også være opmærksom på, hvorledes adskillelsen har påvirket barnet. Der henvises til afsnit 14.1.1.4.

Når statsforvaltningen modtager en anmodning om fastsættelse af samvær med et lille barn, er det således det helt klare udgangspunkt, at statsforvaltningen indkalder forældrene til et vejledningsmøde med deltagelse af både en juridisk sagsbehandler og en børnesagkyndig. Det vil også være meget relevant, at statsforvaltningen i disse sager overvejer at indkalde forældrene til et særligt tværfagligt møde, jf. afsnit 3.6.3.3., i stedet for et vejledningsmøde. På denne måde kan forældrenes spørgsmål blive besvaret af sagsbehandlere med de nødvendige tværfaglige kompetencer samtidig med, at den børnesagkyndige kan være med til at fastholde forældrene i, at det er barnets perspektiv, der er afgørende for vurderingen af samværet, og bibringe forældrene en forståelse for barnets og hinandens situation.

Inddragelsen af børnesagkyndige vil således ske med henblik på, at der sker en afdækning af forholdene og en videre målretning mod eventuelle tiltag, som kan medvirke til en eventuel forligsmæssig løsning

mellem forældrene. Der kan i den forbindelse f.eks. indhentes oplysninger fra lægen eller sundhedsplejersken, og statsforvaltningen kan eventuelt også overveje at lade barnets sundhedsplejerske deltage i et møde i statsforvaltningen, således at der derved kan ske en belysning af barnets perspektiv. Statsforvaltningen kan f.eks. også vælge at indhente en børnesagkyndig vurdering, som belyser kontakten mellem barnet og samværsforælderen for på den måde at tilvejebringe tryghed omkring samværet.

Forældrene kan under mødet i statsforvaltningen f.eks. aftale en samværsordning for en periode (en prøveordning). Det vil i den forbindelse være vigtigt, at der deltager en børnesagkyndig i opfølgningen på en sådan samværsaftale, hvilket f.eks. kan ske ved afholdelse af et tværfagligt møde, umiddelbart før prøveordningen udløber.

I barnets første levemåneder, dvs. de første 4-5 måneder, kan der fastsættes hyppige, men måske ganske kortvarige samvær mellem samværsforælderen og barnet, og dette samvær vil gradvist kunne optrappes i takt med barnets alder. Et sådant samvær vil f.eks. kunne være hyppige, kortvarige samvær af ½ - 1 times varighed, således at der kan tages hensyn til barnets samlede pleje- og omsorgsbehov. Ved vurderingen af omfanget af samværet i disse situationer skal der ikke sondres mellem situationer, hvor der allerede er etableret kontakt mellem samværsforælderen og barnet, og situationer, hvor der ikke er en sådan kontakt, f.eks. fordi forældrene er gået fra hinanden før eller lige efter barnets fødsel.

I relation til samværets omfang og hyppighed kan det få betydning, om der allerede er etableret en følelsesmæssig kontakt mellem barnet og samværsforælderen, eller om der er tale om etablering af en sådan. Er der ikke etableret en kontakt, kan der i begyndelsen fastsættes hyppige samvær af kortere varighed, således at der gives gode vilkår for at etablere en tæt tilknytning mellem barnet og samværsforælderen. Dette samvær kan efter en periode optrappes til samvær af større omfang. Hvis barnet og samværsforælderen allerede på tidspunktet for fastsættelse af samværet har etableret en følelsesmæssig relation, vil der i mange tilfælde kunne fastsættes samvær med overnatning med små børn i 9-12 måneders alderen.

Hvis forældrene har et konfliktfyldt forhold, kan statsforvaltningen – som i andre samværsager – inddrage dette ved vurderingen af samværet, herunder i relation til spørgsmålet om, hvor samværet skal foregå. Der henvises i øvrigt til afsnit 14.1.1.

5.2.5. Samvær i udlandet, barnets pas m.v.

5.2.5.1. Forældrene har fælles forældremyndighed

Har forældrene fælles forældremyndighed, kan hver af forældrene rejse med barnet til udlandet, uden at dette kræver en afgørelse fra statsforvaltningen eller samtykke fra den anden forælder. Dette gælder dog ikke, hvis forældrene er uenige om forældremyndigheden, idet der i så fald gælder et krav om samtykke fra den anden forælder til at tage barnet med ud af landet, jf. § 3, stk. 2. Hvis der er uenighed om, i hvilket land barnet skal bo, vil denne situation også være omfattet af dette krav.

Kravet om samtykke efter § 3, stk. 2, gælder, hvis sagen om forældremyndighed eller bopæl er indbragt for retten, eller der er taget initiativ hertil, f.eks. ved at en anmodning om ændring af forældremyndighed er indgivet til statsforvaltningen, eller hvis der på anden vis er dokumenteret eller godtgjort en reel uenighed om forældremyndighed. Er der blot uenighed om selve udlandsrejsen og ikke uenighed om, hvem der skal have forældremyndigheden i fremtiden, kan forældre med fælles forældremyndighed begge rejse til udlandet med barnet uden den anden forælders samtykke eller en afgørelse herom fra statsforvaltningen.

Samvær kan derfor udøves både i Danmark og i udlandet, hvis forældrene har fælles forældremyndighed, og der ikke foreligger uenighed om forældremyndigheden, eller i hvilket land barnet skal bo.

Ved førstegangsfastsættelse af samvær bør statsforvaltningen derfor vejlede forældrene om, at samværet kan udøves i både Danmark og i udlandet. Det kan endvidere indføres i nye samværsdokumenter, at

samværet kan udøves i både Danmark og udlandet, medmindre statsforvaltningen har truffet afgørelse om at begrænse retten til samvær med barnet i udlandet.

Stillingtagen til samvær i udlandet vil i situationer med fælles forældremyndighed kun skulle ske, hvis bopælsforælderen beder om, at adgangen til at rejse med barnet begrænses eller ophæves, eksempelvis på grund af risiko for bortførelse, eller hvis der foreligger andre grunde, som gør, at samvær i udlandet ikke vil være til barnets bedste. Statsforvaltningen må herefter tage stilling til, om der gennem en afgørelse om samvær skal ske en begrænsning af forældrens muligheder for at rejse ud af landet med barnet. Der henvises til afsnit 5.2.5.2., idet statsforvaltningen ved afgørelsen kan lægge vægt på de samme forhold, som ved afgørelser om samvær i udlandet ved eneforældremyndighed. Det bemærkes, at hvis forældrene er uenige om forældremyndigheden m.v., kan statsforvaltningen efter anmodning træffe afgørelse om udlandsrejse efter § 25. Der henvises herom til afsnit 5.2.5.4.

5.2.5.2. Eneforældremyndighed

Har en af forældrene forældremyndigheden alene, kan samværet umiddelbart kun udøves i Danmark og i de øvrige nordiske lande. Samvær i udlandet kræver således enten samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, eller at statsforvaltningen – efter anmodning – træffer afgørelse herom.

Statsforvaltningen bør som udgangspunkt imødekomme en anmodning om, at samværet kan foregå i udlandet, medmindre hensynet til barnet taler for at afslå dette. Det skyldes, at det må betragtes som en naturlig del af familielivet at rejse til andre lande. Dette gælder også for børn, der er omfattet af en samværsafgørelse eller -aftale. Det må derfor normalt anses for bedst for barnet at kunne tage med samværsforælderen på ferie eller familiebesøg i andre lande.

En afgørelse om samvær i udlandet indeholder 2 elementer:

- 1) Først skal statsforvaltningen tage stilling til, om samværsforælderen skal have mulighed for at lade samværet foregå i udlandet.
- 2) Hvis samværet skal kunne foregå i udlandet, skal statsforvaltningen tage stilling til, i hvilke lande eller områder samværet skal kunne foregå, og om der skal være tale om en enkeltstående tilladelse til eller en generel mulighed for at lade samværet foregå i de omhandlede lande eller områder.

I relation til pkt. 1 bemærkes, at der – som ovenfor anført – gælder et udgangspunkt om, at samværet kan foregå i udlandet. Statsforvaltningen må derfor ved afgørelser om samvær i udlandet vurdere, om der er forhold, der taler afgørende imod, at samværet kan foregå i udlandet. Statsforvaltningen kan herved bl.a. lægge vægt på barnets alder, om barnet tidligere har været på samvær i udlandet, om samværsforælderen bor i udlandet, om samværsforælderen i øvrigt har tilknytning til udlandet, hvorfor det må anses for en del af et almindeligt familieliv at rejse til udlandet (familie el.lign.), eller om barnet i øvrigt er vant til at rejse til andre lande. I vurderingen indgår også oplysninger om forholdet mellem forældrene, samværsforælders tilknytning til Danmark samt omfanget af det øvrige samvær.

Hvis der er risiko for, at samværsforælderen vil bortføre barnet, fastsættes der aldrig samvær i udlandet. Det vil dog kunne tillægges betydning, om det påtænkte rejsemål er omfattet af Danmarks konventionssamarbejde på børnebortførelsesområdet. Om pasdeponering henvises til afsnit 6.2.

Samvær i udlandet kan efter en konkret vurdering begrænses eller ophæves, hvis en rejse ikke er til barnets bedste. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis rejsen går til et land, som Udenrigsministeriet fraråder at rejse til, eller hvis transporten eller udlandsopholdet vil være u hensigtsmæssigt for barnet, eller hvis der er begrundet tvivl om, hvorvidt samværsforælderen vil være i stand til at tage sig forsvarligt af barnet under udenlandsopholdet. Også en aktuel bortførelsesrisiko kan begrunde en ændring.

Når det konstateres, at der ikke er noget til hinder for at lade samværet foregå i udlandet, skal der tages stilling til, i hvilke nærmere angivne lande eller områder samværet kan foregå, jf. pkt. 2. Ved denne vurdering tages der udgangspunkt i ønskerne om og behovet for, at samværet kan foregå i udlandet.

Muligheden for at lade samvær foregå i udlandet kan udformes på forskellige måder, alt efter barnets og forældrenes situation. Som eksempler – og altså ikke som en udtømmende opregning – kan nævnes:

- Generelt samvær i bestemte lande i Europa.
- Generelt samvær i bestemte lande i Europa samt i bestemte lande uden for Europa (f.eks. sædvanlige feriemål).
- Generelt samvær i alle lande – eventuelt med undtagelse af nærmere angivne lande.
- Samvær i et bestemt land på et bestemt tidspunkt eller inden for et bestemt tidsrum.

Omfanget af samvær i udlandet fastsættes ud fra en konkret vurdering af, hvad der er bedst for barnet, og under hensyn til formålet med opholdet i udlandet.

Afgørelser eller aftaler om samvær, der giver samværsforælderen mulighed for at tage barnet med til udlandet, bør som udgangspunkt betinges af et vilkår om, at samværsforælderen senest en uge – ved rejser uden for EU senest 2 uger – inden rejsens start skal give bopælsforælderen sædvanlige oplysninger om rejsen, herunder rejsemål, transportform, eventuel kontaktadresse m.v.

5.2.5.2.1. Behandlingen af sager om samvær i udlandet ved eneforældremyndighed

Ved førstegangsfastsættelse af samvær bør statsforvaltningen vejlede forældrene om, at samværet som udgangspunkt alene kan udøves i Danmark og de øvrige nordiske lande, men at de kan aftale, at samværet – i nærmere fastlagt omfang – kan udøves i udlandet, eller at statsforvaltningen efter ansøgning kan træffe afgørelse om samvær i udlandet.

Statsforvaltningen bør i den forbindelse vejlede forældrene om, at en konkret anmodning om samvær i udlandet bør fremsættes i så god tid som muligt, inden den planlagte ferie skal begynde.

For at fremtidssikre samværsafgørelser bør statsforvaltningen overveje – efter aftale med den anmodende forælder – at omforme konkrete anmodninger om konkret samvær i udlandet til anmodninger om generelt samvær i bestemte lande, eventuelt bestemte lande, jf. ovenfor. På den måde undgår samværsforælderen at skulle indsende konkrete anmodninger om samvær i udlandet.

I relation til det skærpede ændringskriterium i samværssager bemærkes, at sager om samvær i udlandet skal behandles efter de retningslinjer, der fremgår af afsnit 10, jf. især afsnit 10.1. om feriesamvær.

5.2.5.3. Barnets pas

Reglerne om pas til børn findes i bekendtgørelse om pas m.v., jf. bekendtgørelse nr. 1003 af 6. oktober 2006 med senere ændringer.

Efter disse regler skal børn have et selvstændigt pas, og de kan derfor ikke optages i forældres eller andre voksnes pas. Børn under 15 år, der er indskrevet i pas før den 1. oktober 2004, kan dog fortsat rejse med deres forældre eller andre voksne, hvis pas de er indskrevet i, indtil disse pas udløber.

Efter pasbekendtgørelsens § 19, stk. 1, kræves der samtykke fra forældremyndighedsindehaveren til, at et barn under 18 år får sit eget pas. Er der fælles forældremyndighed, kræves samtykke fra begge forældremyndighedsindehavere. Forældremyndighedens indehaver(e) kan således nægte at give samtykke til, at barnet får sit eget pas.

Politiet kan dog efter pasbekendtgørelsens § 19, stk. 4, bestemme, at et barn – uden samtykke – kan få udstedt sit eget pas. En sådan tilladelse gives kun, når ganske særlige grunde taler derfor. Der henvises til den gennemgang af praksis herom, der findes i T:FA 2003 s. 243.

Forarbejderne til pasloven (L198 af 27. marts 2003) indeholder følgende:

»Såfremt en samværsresolution giver ret til samvær uden for Norden, og forældremyndighedsindehaveren modsætter sig at udlevere barnets pas, vil passet eventuelt kunne kræves udleveret ved en umiddelbar fagedforretning, jf. retsplejelovens kap. 55. I uopsættelige tilfælde, hvor passet umiddelbart før afrejsetidspunktet er bortkommet eller påstås at være det, vil der efter anmodning fra den samværsberettigede på

baggrund af samværsresolutionen kunne udstedes et såkaldt provisorisk (midlertidigt) pas til barnet efter reglerne i pasbekendtgørelsens § 29 [nu bekendtgørelsens § 30].«

5.2.5.4. Afgørelser om udlandsrejser i sager, hvor der er uenighed om forældremyndigheden (forældreansvarslovens § 25)

Har forældrene fælles forældremyndighed, og er de uenige om forældremyndigheden, skal begge forældre give samtykke til, at barnet forlader landet, herunder udrejser til Grønland eller Færøerne, eller til at barnets ophold i udlandet, i Grønland eller på Færøerne, forlænges ud over det aftalte, forudsatte eller fastsatte, jf. § 3, stk. 2. Kravet om samtykke gælder dog ikke, hvis retten efter § 17, stk. 1, 2. pkt., har truffet afgørelse om, at barnet kan have bopæl hos en forælder, der har eller ønsker at få bopæl i udlandet eller i Grønland eller på Færøerne, eller hvis der er truffet afgørelse om udlandsrejse efter § 25.

Samtykkekravet gælder, hvis en sag om forældremyndighed eller om barnets bopæl er indbragt for retten, eller der er taget initiativ hertil, f.eks. ved at en anmodning om ændring af forældremyndighed eller om barnets bopæl er indgivet til statsforvaltningen, eller hvis det på anden måde konstateres, at der er tale om en reel uenighed om forældremyndigheden. Er der blot uenighed om f.eks. en ferierejse til udlandet og ikke uenighed om, hvem der skal have forældremyndigheden, eller i hvilket land barnet skal bo, gælder samtykkekravet ikke.

Et manglende samtykke til at tage barnet med til udlandet eller til at forlænge et udlandsophold medfører, at der foreligger en børnebortførelse eller uberettiget tilbageholdelse, hvorfor den tilbageværende forælder kan anmode om tilbagegivelse af barnet efter eksempelvis Haagerkonventionen af 1980 om de civile retlige virkninger af internationale børnebortførelser, hvis barnet er i et land, som Danmark har en samarbejdsaftale med. Samtidig forbliver kompetencen til at træffe afgørelse om forældremyndigheden over barnet hos de danske myndigheder, jf. retsplejelovens § 448 f, stk. 1, nr. 2, jf. stk. 2, der er beskrevet i afsnit 2.1.2.1.

Kravet om samtykke gælder som nævnt ikke, hvis retten efter § 17, stk. 1, 2. pkt., har truffet afgørelse om, at barnet kan have bopæl hos en forælder, der har eller ønsker at få bopæl i udlandet eller i Grønland eller på Færøerne. Der henvises herom til afsnit 3.1. i vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl.

Kravet om samtykke gælder endvidere ikke, hvis der er truffet en afgørelse om udlandsrejse efter § 25. Efter denne bestemmelse kan statsforvaltningen træffe afgørelse om, at den ene forælder kan tage barnet med til udlandet, Grønland eller Færøerne, selvom der er uenighed om forældremyndigheden. Statsforvaltningen kan efter denne bestemmelse træffe afgørelse om, at en forældremyndighedsindehaver kan tage barnet med på ferie, familiebesøg eller lignende i udlandet i en kortere periode, selvom der er tvist om forældremyndigheden. Det er både den forælder, der har barnet boende, og den forælder, der har samvær med barnet, der kan anmode statsforvaltningen om at træffe afgørelse herom.

En afgørelse om udlandsrejse efter § 25 træffes efter en konkret vurdering. Det bemærkes, at statsforvaltningen kun kan træffe afgørelse efter § 25, hvis der foreligger en reel uenighed mellem forældrene om forældremyndigheden. Det betyder eksempelvis, at en forælder, som frygter, at den anden forælder vil hindre en ferierejse af chikanøse årsager, ikke vil kunne sikre rejsen ved at bede statsforvaltningen om en afgørelse efter § 25, medmindre der foreligger en reel uenighed mellem forældrene om forældremyndigheden. Da der skal foreligge uenighed om forældremyndigheden, for at statsforvaltningen kan træffe afgørelse om udlandsrejse efter § 25, vil der ikke være mulighed for efter § 25 at give en generel tilladelse til, at en forælder kan rejse til udlandet med barnet. Der henvises til afsnit 5.2.5.1.

Statsforvaltningen skal ved afgørelsen efter § 25 lægge særligt vægt på, om der må antages at være en risiko for, at barnet vil blive tilbageholdt i udlandet. I denne vurdering indgår bl.a. den rejsende forælders tilknytning til henholdsvis Danmark og udlandet, og om samværet eller opholdet skal foregå i et land, der har tiltrådt Haagerbørnebeskyttelseskonventionen af 1996, Europarådskonventionen af 1980 om

anerkendelse og fuldbyrdelse af forældremyndighedsafgørelser eller Haagerkonventionen af 1980 om de civile retlige virkninger af internationale børnebortførelser. Der vil i disse tilfælde være sikkerhed for, at det pågældende lands myndigheder vil medvirke til at bringe barnet tilbage til Danmark, hvis forælderen efter samværets eller opholdets udløb beholder barnet. Der henvises til afsnit 5.2.5.

Ved afgørelser om udlandsrejser skal statsforvaltningen på normal vis fastsætte det nærmere omfang af barnets ophold eller samvær i udlandet, herunder den tidsmæssige udstrækning heraf. Bestemmelsen omhandler kun kortere udlandsophold såsom ferier, familiebesøg eller lignende. Statsforvaltningen må ved vurderingen af omfanget af barnets ophold eller samvær i udlandet bl.a. tage hensyn til, om der er tale om et skolesøgende barn.

Er der tale om et længerevarende ophold, f.eks. studieophold eller ophold på grundlag af arbejdsrelateret forhold i udlandet, må det bero på en konkret vurdering, hvorvidt afgørelsen skal træffes efter § 25, eller om sagen skal afgøres af retten i form af en afgørelse om bopæl i udlandet eller i Grønland eller på Færøerne efter § 17, stk. 1, 2. pkt. Hvis opholdets formål og varighed er af en sådan karakter, at det ikke kan udelukkes, at barnet vil opnå bopæl i udlandet ved udrejsen eller under opholdet i udlandet, må afgørelsen træffes efter § 17, stk. 1, 2. pkt.

Ved afgørelser efter § 25 kan der i øvrigt bl.a. lægges vægt på barnets alder, om barnet tidligere har været på ferie i udlandet, om forælderen bor i udlandet, om forælderen i øvrigt har tilknytning til udlandet (familie el.lign.), eller om barnet i øvrigt er vant til at rejse til andre lande. I vurderingen indgår bl.a. også oplysninger om forholdet mellem forældrene, forældrens tilknytning til Danmark samt eventuelt omfanget af det øvrige samvær. Der henvises i øvrigt til afsnit 5.2.5.2.

Det bemærkes, at en forælder, der har forældremyndigheden alene over barnet, kan udrejse af landet uden den anden forælders samtykke. Hvis der er tale om en flytning, er der dog pligt til at underrette den anden forælder herom senest 6 uger inden flytningen, jf. afsnit 20. Der henvises i øvrigt til vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl.

Har en forælder forældremyndigheden over et barn alene, og ønsker samværsforælderen en konkret eller generel afgørelse om, at den pågældende kan tage barnet med til udlandet på ferie, træffes afgørelsen efter reglerne om samvær i § 21, stk. 1, jf. § 19. Der henvises til afsnit 5.2.5.2. Det samme er tilfældet for anmodninger fra andre end forældre om, at samværet kan udøves i udlandet, jf. § 21, stk. 1, jf. § 20.

6. Vilkår for samværet

Efter § 21, stk. 1, kan statsforvaltningen fastsætte de nødvendige bestemmelser i forbindelse med samværet. Statsforvaltningen kan således fastsætte vilkår for udøvelsen af samværet, f.eks. at samværet skal udøves under overværelse af andre og/eller på et bestemt sted og/eller i en bestemt overgangsperiode. Overvåget samvær er beskrevet i afsnit 6.1.

Statsforvaltningen kan også fastsætte andre vilkår for samværets udøvelse, jf. afsnit 6.2.

6.1. Overvåget samvær

Statsforvaltningen kan som vilkår for et samvær bestemme, at samværet skal være overvåget.

Efter § 42, nr. 3, kan social- og integrationsministeren fastsætte regler om overvåget samvær, og i § 13, stk. 1, i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. er det bestemt, at overvåget samvær skal være et generelt offentligt tilbud, hvis det skønnes nødvendigt i det konkrete tilfælde. Efter sidstnævnte bestemmelse skal statsforvaltningen sikre, at der er mulighed for overvåget samvær, når det i det enkelte tilfælde skønnes nødvendigt. Forældrene skal ikke betale for overvågningen, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 2. Bestemmelsen pålægger således statsforvaltningen en egentlig pligt til at drage omsorg for at gennemføre samvær under overvågning, når der er behov herfor.

Overvåget samvær er alene tænkt som et vilkår, når der efter en konkret vurdering ikke er andre muligheder for at fastsætte samvær. Statsforvaltningen skal således nøje overveje, om der i den konkrete sag skal fastsættes vilkår om overvåget samvær, ligesom statsforvaltningen skal sørge for, at en eventuel overvågning ikke bliver mere indgribende, end situationen gør det nødvendigt. Overvågningen bør endvidere ikke udstrækkes længere end nødvendigt.

Overvåget samvær bør således anvendes med omhu og ses i et fremtidsorienteret perspektiv. Det er vigtigt, at det på forhånd er klart, i hvilken form dette skal foregå og med hvilket formål. Det bør være tydeligt, om der alene er tale om en overgangsordning eller undtagelsesvis en mere permanent ordning, der ikke skal udmønte sig i en egentlig afrapportering, eller om der er tale om et »undersøgelsessamvær«, som træder i stedet for en børnesagkyndig undersøgelse. Er sidstnævnte tilfældet, er det naturligt, at dette samvær overvåges af en børnesagkyndig. Et overvåget samvær kan således anvendes som en del af en børnesagkyndig undersøgelse. Der henvises til afsnit 4.1.2. Overvåget samvær kan f.eks. også anvendes i sager, hvor samværsforælderen har udøvet vold mod bopælsforælderen. Der henvises til afsnit 14.1.1.7.

Af hensyn til barnet bør overvågningen i videst muligt omfang varetages af personer og under forhold, som barnet kender og er trygt ved. Det kan f.eks. være familiemedlemmer eller personer fra forældrenes bekendtskabskreds. Samværet foregår i disse situationer typisk i private hjem. Drejer sagen sig om mindre børn, kan f.eks. barnets vuggestue eller børnehave være en god ramme for et overvåget samvær.

Er det ikke muligt at etablere overvågning på ovenstående måde, eller er formålet med overvågningen at indhente oplysninger til brug for en afgørelse, skal der være kompetente personer til rådighed til at forestå overvågningen. Ved valg af overvåger bør man være opmærksom på formålet med overvågningen, særligt om der er behov for at indhente en udtalelse fra overvågeren.

Overvåges samværet af en børnesagkyndig med det formål, at den børnesagkyndige efterfølgende skal fremkomme med en vurdering/udtalelse til brug for fastsættelsen af det fremtidige samvær, skal principperne for udarbejdelse af børnesagkyndige undersøgelser anvendes. Der henvises til afsnit 4.1.2.

Der er flere »nuancer« af overvåget samvær. Det kan således være af mere eller mindre indgribende betydning. I rapport om overvåget samvær fra Kontaktudvalget (»Overvåget samvær«, 3. redegørelse fra Kontaktudvalget om Børnesagkyndig rådgivning, Kontaktudvalget, september 2003) beskrives overvåget samvær på følgende 4 måder:

Beskyttet samvær er den mest intense overvågningsform, idet samværet sker under konstant overvågning. Det anvendes typisk, hvis der i lang tid ikke har været kontakt mellem barnet og samværsforælderen, eller det er usikkert, om samværsforælderen kan tage sig af barnet, f.eks. fordi der foreligger et misbrug, eller der er mistanke om et sådant. Det anvendes endvidere i tilfælde, hvor der er mistanke om grænseoverskridende adfærd eller udtrykt en frygt for bortførelse, som ikke umiddelbart kan afvises. Det er alene tænkt som et vilkår, der kan anvendes, når der efter en konkret vurdering ikke er andre muligheder for samvær.

Observeret samvær anvendes typisk, når der er behov for yderligere oplysninger om barnet og/eller forælderen, enten som et led i en børnesagkyndig undersøgelse eller som et alternativ hertil. Observationen skal danne grundlag for en rapport om forløbet til brug for vurderingen af det fremtidige samvær. En afgørelse om et observeret samvær er således ikke en afgørelse om, hvorvidt der kan være samvær i fremtiden, men alene et led i oplysningen af sagen.

Støttet samvær anvendes i tilfælde, hvor samværsforælderen er ung og umoden, uvant med pasningen af barnet, eller barnet er meget lille eller handicappet, så det sikres, at der sker en gradvis tilvænning og eventuel oplæring i at omgås et barn. Endvidere kan det anvendes i de tilfælde, hvor konfliktniveauet er højt mellem forældrene, og der derfor er behov for en neutral person, som kan deltage i afhentning og aflevering, enten sammen med samværsforælderen, bopælsforælderen eller alene.

Overværet samvær anvendes blandt andet i tilfælde, hvor der »blot« er behov for, at en udenforstående er til stede under samværet, f.eks. hvor konfliktniveauet er meget højt mellem forældrene, og bopælsforælderen af denne grund er imod samværet. I disse situationer kan det være en hjælp til at sikre en kontakt mellem barnet og samværsforælderen, og en måde at »løbe« samværet i gang på. Endvidere kan det anvendes, hvor det er bedst for barnet, at der er samvær, men blot i form af en kendecontact. Kendecontact er samvær med forholdsvis lange intervaller og kort tid ad gangen, f.eks. én gang hvert halve år af to timers varighed. Kendecontact kan bl.a. anvendes i de tilfælde, hvor samværsforælderen er fængslet. Desuden kan overværet samvær anvendes, hvor der er behov for at få afhentnings- og afleveringssituationerne til at fungere, og hvor forældrene henter barnet et neutralt sted.

Det bør klart fremgå af afgørelsen, hvilke konkrete forhold, der gør vilkåret om overvågning nødvendigt.

Statsforvaltningen skal i forbindelse med anvendelse af overvågning tilstræbe, at kontinuiteten i samværet bevares, og at der ikke er en længere periode uden samvær, når overvågningsperioden er udløbet. Det kan i den forbindelse nævnes, at der er mulighed for at indhente en foreløbig udtalelse fra overvågeren til brug for tilrettelæggelsen af samværet under den fortsatte behandling af sagen.

Statsforvaltningen skal være opmærksom på muligheden for at inddrage kommunen i sager om samvær, herunder særligt i sager om overvåget samvær. En afgørelse om samvær, der er truffet af statsforvaltningen, ophæver eller indskrænker ikke kommunens tilsynspligt over for det barn, som sagen vedrører. Hvis statsforvaltningen eller kommunen bliver opmærksom på, at der er behov for særlig støtte i forbindelse med samvær for en forælder uden del i forældremyndigheden, kan det være relevant at koordinere indsatsen. Det kan således være relevant at inddrage kommunen, hvis statsforvaltningen bliver opmærksom på, at der er behov for særlig støtte i forbindelse med samværet. Statsforvaltningen kan f.eks. have foranstaltet overvåget samvær i en periode, men da statsforvaltningen i praksis sjældent etablerer en permanent ordning om overvåget samvær, må kommunen træde til, f.eks. i form af at give barnet en støtteperson, som kan være til stede under samværet, hvis det fortsat skønnes, at barnet har udbytte af samværet, og det på den baggrund besluttet, at samværet skal fortsætte, selvom samværet er problematisk. Der henvises til punkt 43 om samvær med forældre uden del i forældremyndigheden i vejledning af 15. februar 2011 om særlig støtte til børn og unge og deres familier (vejledning nr. 3 til serviceloven).

Kommunen kan ikke fortsætte eller fastsætte overvåget samvær på samme måde som statsforvaltningen, men kan med forældremyndighedsindehaverens samtykke tilbyde andre støtteforanstaltninger efter servicelovens § 52. Kommunen kan således inden for viften af foranstaltninger i servicelovens § 52, stk. 3, tilbyde den hjælp, som er nødvendig ud fra barnets individuelle behov, f.eks. familiebehandling eller konsulentbistand. Hvis kommunen træffer afgørelse om støtte til samvær, kan samværsforælderen klage over en afgørelse om støtte til samvær efter servicelovens § 52, da pågældende har en væsentlig retlig interesse i afgørelsen.

Kommunen kan også yde støtte i form af en kontaktperson til barnet efter servicelovens § 52. Iværksættelse af sådanne foranstaltninger forudsætter forældremyndighedsindehaverens samtykke, jf. servicelovens § 52, stk. 1, da afgørelser om særlig støtte til børn og unge i lov om social service træffes i forhold til forældremyndighedsindehaveren. Det er dog muligt at tilbyde barnet en personlig rådgiver eller en fast kontaktperson efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 6 og 7, uden forældremyndighedsindehaverens samtykke, jf. servicelovens § 56. Udgifterne til foranstaltningerne afholdes af forældremyndighedsindehaverens opholdskommune.

Statsforvaltningen og kommunen bør i øvrigt overveje, om det i den konkrete sag kan være hensigtsmæssigt, og om det er muligt, at koordinere eventuelle støtteforanstaltninger, der er sat i værk i forhold til forældremyndighedsindehaveren, med fastsættelsen af samvær med den anden forælder. Eksempelvis kan det i en sag, hvor der foregår familiebehandling, være nyttigt, at den tidsmæssige fastlæggelse af

samværet med en forælder uden del i forældremyndigheden koordineres i forhold til, hvornår familiebehandlingen foregår.

6.2. Andre vilkår

Der kan også være behov for, at der fastsættes andre vilkår.

I sager, hvor der er mistanke om misbrugsproblemer, vil statsforvaltningen således f.eks. kunne fastsætte vilkår om, at samværsforælderen skal afgive en urinprøve inden samværet, eller at samværsforælderen skal indtage antabus.

Ligeledes vil der i sager, hvor der er risiko for, at samværsforælderen vil bringe barnet ud af landet, f.eks. kunne fastsættes vilkår om, at samværsforælderen skal deponere sit pas. Der bør ikke fastsættes vilkår om pasdeponering, hvis det må anses for udelukket, at samværsforælderen vil bringe barnet ud af landet. Vilkår om pasdeponering skal fremgå af samværsresolutionen.

Er der fastsat et vilkår om pasdeponering, skal passet afleveres til statsforvaltningen, før barnet kan blive udleveret til samvær. Når passet afleveres, udsteder den modtagende myndighed en kvittering til samværsforælderen. Bopælsforælderen kan kræve, at samværsforælderen fremviser denne kvittering i original som betingelse for, at barnet udleveres til samvær. Hvis samværsforælderen ønsker sit pas udleveret, skal statsforvaltningen sørge for at give bopælsforælderen besked herom, inden passet udleveres. Underretningen kan ske telefonisk eller på anden måde, som er aftalt med bopælsforælderen. Når statsforvaltningen udleverer passet til samværsforælderen, skal samværsforælderen aflevere den originale kvittering. Hvis den originale kvittering er bortkommet, skal bopælsforælderen orienteres herom. Om samvær i udlandet henvises i øvrigt til afsnit 5.2.5. og 5.2.5.3.

7. Transport af barnet i forbindelse med samvær

7.1. Behandlingen af spørgsmål om transport af barnet

Forældrene har et fælles ansvar for, at barnet har samvær med den forælder, som det ikke har bopæl hos, og for transporten af barnet i forbindelse med samvær, jf. § 19, stk. 2. Det er forældrenes beslutning, hvordan dette ansvar skal løftes. Derfor vil forældrene kunne aftale den transportordning, som de mener, er bedst for deres barn, og mest hensigtsmæssig i forhold til deres situation. Det forudsættes altså, at forældrene under hensyn til det fælles ansvar selv foretager den konkrete tilrettelæggelse af transporten. Forældrene kan eksempelvis vælge at fordele transporten på den måde, som det ofte sker, nemlig ved at samværsforælderen sørger for afhentningen af barnet ved samværets begyndelse, og bopælsforælderen sørger for afhentningen af barnet i forbindelse med afslutningen af samværet.

Da forældrenes fælles ansvar for transporten af barnet i forbindelse med samvær fremgår direkte af loven, skal statsforvaltningen som udgangspunkt ikke løse tvister mellem forældrene om transporten ved en afgørelse. For så vidt angår anvendelsen af de forligsbestræbelser, som statsforvaltningen skal udøve i forhold til forældre, bemærkes det, at en mere grundlæggende uenighed mellem forældrene vil kunne komme til udtryk gennem uenighed om transporten. Det kan derfor ikke afvises, at der vil være situationer, hvor statsforvaltningen vil skulle udfolde forligsbestræbelser, fordi problemet reelt er uenighed om samværet.

Der er i § 14, stk. 2, i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. fastsat nærmere regler om afgørelsen af spørgsmål om transport. Efter bestemmelsen kan statsforvaltningen efter anmodning kun i helt særlige tilfælde fastsætte vilkår om fordelingen af forældrenes ansvar for transporten. Sådanne spørgsmål vil i givet fald blive behandlet på skriftligt grundlag, og statsforvaltningens afgørelse herom vil – som andre vilkår – kunne påklages til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, jf. lovens § 41, stk. 1, og bekendtgørelsens § 26, stk. 1.

Bestemmelsen i bekendtgørelsens § 14, stk. 2, er udformet i overensstemmelse med bemærkningerne til lovens § 19, stk. 2, der trådte i kraft den 1. oktober 2012, og hvor det er præciseret, at muligheden for at fravige forældrenes fælles ansvar for transporten skal administreres meget restriktivt. Afgørelser om fravigelse af det fælles ansvar for transporten skal træffes ud fra en konkret vurdering. Fravigelse af udgangspunktet vil eksempelvis kunne komme på tale i situationer, hvor helt særlige geografiske eller transportmæssige forhold gør sig gældende. Det skal således på baggrund af en flerhed af forhold vurderes som åbenbart urimeligt, at en forælder skal løfte en del af transporten, før det kan overvejes at fravige den fordeling af transporten, der følger af loven. Det er ikke hensigten, at de undtagelser til det fælles ansvar for transport, som var gældende før ændringen af lovens § 19, skal indfortolkes som selvstændige parametre i den nye restriktive adgang til fravigelse af det fælles ansvar.

Som udgangspunkt har forældrenes økonomiske forhold ikke betydning for afgørelser om fravigelse af udgangspunktet om fælles ansvar for transporten. Hvis statsforvaltningen undtagelsesvis finder, at oplysninger om forældrenes økonomiske forhold bør indgå i det samlede skøn, kan statsforvaltningen indhente økonomiske oplysninger om forældrene hos SKAT, jf. lovens § 38. Vurderingen af forældrenes indkomstforhold foretages som udgangspunkt på baggrund af deres indtægter før skat og arbejdsmarkedsbidrag.

Finder statsforvaltningen, at der er grundlag for at fravige udgangspunktet om fælles ansvar for transporten, skal statsforvaltningen fastlægge, hvordan transporten skal foregå. Statsforvaltningen bør ved afgørelsen herom undgå ordninger, der kan medføre, at der opstår et økonomisk mellemværende mellem forældrene. Statsforvaltningen kan eksempelvis fastsætte vilkår om, at den forælder, som det anses for åbenbart urimeligt at pålægge ansvar for transporten, slet ikke skal deltage i transporten eller alene skal stå for en del af transporten, f.eks. til en station, havn eller lufthavn.

Det bemærkes, at ovennævnte forenkling af reglerne for transport af barnet i forbindelse med samvær, som trådte i kraft den 1. oktober 2012, antageligvis vil medføre, at statsforvaltningen efter lovændringens ikrafttræden modtager ansøgninger om ændring af afgørelser og aftaler om samvær, hvorefter forældrene ikke har et fælles ansvar for transporten. Finder statsforvaltningen, at der som følge af ændringen af reglerne om transport ikke længere er grundlag for at fravige det fælles ansvar, kan statsforvaltningen i afgørelsen henvise til lovens regel om forældrenes fælles ansvar for transporten, ligesom afgørelsen skal indeholde en stillingtagen til, om der er tale om et helt særligt tilfælde. Samtidig foretages den nødvendige tilretning af samværsdokumentet.

7.2. Offentlige tilskud til udgifter til transport

Som en konsekvens af, at begge forældre skal deltage i transporten af barnet i forbindelse med samvær, herunder afholde udgifterne hertil, er der mulighed for, at også bopælsforælderen kan ansøge kommunen om at få dækket udgifter i forbindelse med transporten af barnet, jf. § 83, stk. 1, i lov om aktiv socialpolitik. Dette forudsætter ikke, at der er truffet en afgørelse om transport.

Hermed har bopælsforælderen samme mulighed som samværsforælderen for at ansøge kommunen om dækning af udgifterne til transport af barnet i forbindelse med samvær.

8. Samværsdokumenter

Samværsdokumentet – samværsresolutionen – skal som udgangspunkt indeholde en række standardbestemmelser. Disse standardbestemmelser er nærmere omtalt i dette afsnit.

Standardbestemmelserne vil altid kunne fraviges ved aftale eller afgørelse.

Et samværsdokument skal indeholde bestemmelser om samværets start- og sluttidspunkt, afhentningssteder og eventuelle vilkår for samværet.

Det skal endvidere fremgå af samværsdokumentet, at samværet bortfalder, hvis det helt eller delvist falder på tidspunkter, hvor bopælsforælderen holder ferie med barnet. Samværsdokumentet skal også

indeholde bestemmelser om varsling af ferie mellem forældrene og om placering af sommerferiesamvær, hvis dette er fastsat. Dette kan f.eks. være en bestemmelse om, at samværsforælderen vælger placeringen af sit sommerferiesamvær med barnet i lige år, og bopælsforælderen vælger placeringen af sin sommerferie med barnet i ulige år.

Det bemærkes, at der ikke i loven er hjemmel til at fastsætte bestemmelser, der regulerer bopælsforælders forhold. Et samværsdokument kan dog indeholde pragmatiske henstillinger, der har til formål at sikre, at samværet kan fungere så gnidningsfrit som muligt af hensyn til barnet, og da det for så vidt angår varsling af ferie må anses for rimeligt, at den anden forælder får et passende varsel om ferieafholdelse og dermed bortfald af samvær.

Hvis der er fastsat samvær i ferier og i forbindelse med helligdage, herunder jul, nytår og påske eller andre kulturelle eller religiøse begivenheder, skal samværsdokumentet indeholde bestemmelser om bortfald af weekend- og hverdagsamvær i disse perioder.

Særligt om bortfald af det løbende samvær på grund af bopælsforælders ferie eller i forbindelse med ferie og helligdagssamvær bemærkes det, at det løbende samvær bortfalder i sin helhed, altså fuldstændigt, også selvom kun en del af samværet falder ind i den særlige periode.

Endelig skal det fremgå af samværsdokumentet, at bopælsforælderen kan kræve barnet tilbagegivet ved fogedrettens bistand efter retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 3, hvis samværsforælderen ikke tilbagegiver barnet efter afslutningen af en samværsperiode. Det skal også fremgå, at samværsforælderen kan kræve barnet udleveret til samvær ved fogedrettens bistand efter retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 3, hvis bopælsforælderen ikke udleverer barnet til samvær.

Ovennævnte standardbestemmelser er ikke til hinder for, at der også kan fastsættes andre bestemmelser i samværsdokumentet.

9. Særligt om førstegangsfastsættelse af samvær

Ved førstegangsfastsættelse af samvær bør forældrene orienteres om ændringskriteriet i § 39, stk. 1, som er omtalt i afsnit 10, herunder navnlig at ikke enhver ændring af forholdene kan begrunde en ændring af samværet. Statsforvaltningen skal endvidere sikre, at samværsafgørelsen/-resolutionen har en vis fleksibilitet og fremtidssikring, således at mindre ændringer af forholdene ikke bevirker, at samværsresolutionen ikke kan gennemføres efter sin ordlyd. Endelig skal statsforvaltningen gøre en indsats for at bibringe forældrene en forståelse for vigtigheden af, at de – af hensyn til deres børns velfærd og trivsel – selv påtager sig ansvaret for at løse de spørgsmål, som det ikke er op til myndighederne at træffe afgørelse om. Samtidig skal statsforvaltningen vejlede om adgangen til at få børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling samt orientere om muligheden for at få fastsat midlertidigt samvær under behandlingen af sagen, jf. afsnit 13.

Særligt i relation til afhentning og aflevering af barnet i forbindelse med samværet kan der være grundlag for at overveje fleksible løsninger, der gør det muligt at gennemføre samværet, selvom der sker ændringer i arbejdstider, køreplaner eller barnets fritidsinteresser, eller den, der skal afhente eller aflevere barnet, bliver forsinket.

Dette kan bl.a. ske ved, at afhentningstidspunkterne fastsættes i rimelige intervaller. Det kan eksempelvis bestemmes, at barnet skal kunne afhentes ved samværets begyndelse om torsdagen i sit hjem mellem klokken 16 og 17, mens afhentning ved samværets afslutning fastsættes til at foregå i samværsforælders hjem søndag mellem klokken 16 og 17.

Hvis afhentningen ved samværets begyndelse skal foregå i institutionen eller skolen, kan det bestemmes, at afhentningen f.eks. skal ske mellem klokken 14 og 16, forudsat at dette passer med institutionens aktiviteter eller skolens undervisningsplaner.

Afhentning ved samværets begyndelse og afslutning kan f.eks. også fastsættes i forhold til objektive begivenheder, f.eks. første (tog)afgang efter kl. 16.

Fastsættes samværet ud fra disse retningslinjer, kan det hjælpe med til at gøre afhentningen ved samværets begyndelse og afslutning så fleksibel og smidig som mulig.

Statsforvaltningen bør endvidere orientere forældrene om forældrenes fælles ansvar for transporten, jf. § 19, stk. 2. Statsforvaltningen bør i den forbindelse også orientere om § 14 i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v., hvoraf det fremgår, at forældrene selv tilrettelægger transporten af barnet i forbindelse med samvær uden inddragelse af statsforvaltningen, og at statsforvaltningen efter anmodning kun i helt særlige tilfælde kan fastsætte vilkår om fordelingen af forældrenes ansvar for transporten.

Det bør endvidere tilstræbes, at placering af feriesamvær, dvs. samvær i sommer-, efterårs- og vinterferierne samt julen og påsken m.v., følger klare retningslinjer. I relation til sommerferiesamvær kan dette eksempelvis ske ved, at ferien for hver forælder placeres i nogle bestemte uger, eller ved at forældrene skiftes til at vælge ferieperiode først.

Ønsker forældrene ikke dette, skal de vejledes om, at statsforvaltningen som udgangspunkt afviser at træffe afgørelse om selve placeringen af feriesamvær. Dette gælder dog ikke, hvis statsforvaltningens afvisning af at tage stilling til placeringen af feriesamvær indebærer, at barnet ikke får feriesamvær med samværsforælderen.

Også i relation til samvær i udlandet, f.eks. afholdelse af sommerferie i udlandet, kan det være relevant at fremtidssikre samværsafgørelsen. Statsforvaltningen bør derfor i sager, hvor der er eneforældremyndighed, overveje – efter aftale med den anmodende forælder – at omforme konkrete anmodninger om konkret samvær i udlandet til anmodninger om generelt samvær i bestemte lande, jf. ovenfor. På den måde undgår samværsforælderen at skulle indsende konkrete anmodninger om samvær i udlandet. Der henvises i øvrigt til afsnit 5.2.5.2. Om bopælsforældrens mulighed for at holde ferie med barnet i udlandet, selvom der er uenighed om den fælles forældremyndighed, henvises til afsnit 5.2.5.4.

10. Ændring af et fastsat eller aftalt samvær

Efter § 21, stk. 3, kan en aftale eller afgørelse om samvær ændres eller ophæves.

Efter § 39, stk. 1, kan en anmodning om ændring af samvær eller anden kontakt afvises, hvis forholdene ikke har ændret sig væsentligt.

En ændring af et fastsat eller aftalt samvær kan således som udgangspunkt alene ske, hvis der er tale om væsentligt forandrede forhold. En afgørelse om afvisning af at behandle en anmodning om ændring af samvær skal dog altid træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4. Dette betyder bl.a., at statsforvaltningen ikke kan afvise at behandle en anmodning om ændring af et fastsat eller aftalt samvær, hvis der på grund af barnets alder eller udviklingstrin er en formodning for, at samværet bør ændres, og at der derfor skal foretages en vurdering af samværet på ny.

Formålet med det skærpede ændringskriterium i § 39, stk. 1, er at skabe ro om samværet, samt at gøre det klart for forældrene, at de har et fælles ansvar for, at samværet bliver gennemført på en måde, der er hensigtsmæssig for barnet. Bestemmelsen rummer en formodning for, at det er bedst for barnet, at der er ro omkring det, hvorfor et samvær ikke bør ændres, hvis det er ligeså godt for barnet at bevare en eksisterende orden.

Statsforvaltningen bør i forbindelse med en afvisning af en anmodning om ændring af samværet i stedet gøre en indsats for at bibringe forældrene en forståelse for vigtigheden af, at de – af hensyn til deres barns velfærd og trivsel – selv påtager sig ansvaret for at løse de spørgsmål, som det ikke er op til myndighederne at træffe afgørelse om. Statsforvaltningen bør således henvise forældrene til selv at løse problemerne og i den forbindelse tilbyde forældrene børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling.

Det skærpede ændringskriterium i § 39, stk. 1, medfører, at det er op til forældrene selv at indgå aftaler om at bytte samværsweekender el.lign. Da det skærpede ændringskriterium gælder, uanset om det er bopælsforælderen eller samværsforælderen, der søger om at få samværet ændret, vil forældrene have en gensidig interesse i at samarbejde på en fleksibel måde. Dette kan medvirke til at mindske forældrenes interesse i hyppige henvendelser til statsforvaltningen for at få ændret samværet. Herved dæmmes der op for »evigt verserende sager«, der i nogle tilfælde skaber lange perioder med uro. Endvidere undgås den forværring af samarbejdsklimaet mellem forældrene og barnet, der ligger i, at statsforvaltningen hyppigt behandler spørgsmål om samværet.

Hvis forældrene ikke umiddelbart er i stand til at samarbejde, kan statsforvaltningen hjælpe dem med selv at finde løsninger på samværsproblemerne. Det tilbud om børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, som statsforvaltningen skal give forældrene i forbindelse med en afvisning af en anmodning om ændring af samværet, er således et væsentligt led i bestræbelserne på i højere grad at overlade ansvaret for en løsning af samværsproblemer til forældrene.

En anmodning om ændring af aftalt eller fastsat samvær kan således afvises, medmindre den, der anmoder om ændringen, påviser, at der foreligger væsentlig forandrede forhold, eller at det eksisterende samvær ikke er til barnets bedste. Dette er beskrevet nærmere i afsnit 10.1.

Det bemærkes, at der ved ændring forstås enhver ændring af det løbende samvær og justering af eller fravigelse fra det gældende samvær. Dette omfatter også ændring af enkeltstående samvær (»ad hoc ændring«).

Statsforvaltningen skal således normalt kun tage stilling til spørgsmål, der har betydning for de overordnede rammer omkring samværet. Hermed tænkes navnlig på spørgsmål, som har betydning for, om samværet overordnet set kan gennemføres. Spørgsmål af mere detailpræget karakter må forældrene henvises til at løse indbyrdes, eventuelt gennem børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling. I afsnit 10.5. findes en gennemgang af, hvilke sager statsforvaltningen kan afvise at behandle, og hvilke sager statsforvaltningen skal behandle.

Statsforvaltningen skal endvidere ikke tage stilling til spørgsmål, der ligger uden for begrebet samvær. Dette er omtalt i afsnit 10.2.

Nogle særlige forhold i relation til ændring af aftalt samvær, herunder situationer hvor forældrene ønsker en aftale om samvær nedfældet i et samværsdokument (en samværsresolution), er gennemgået i afsnit 10.3.

Endelig indeholder afsnit 10.4. en gennemgang af sagsbehandlingen ved afvisning af anmodninger om ændring af samvær.

Det skærpede ændringskriterium i § 39, stk. 1, kan endvidere få betydning for behandlingen af anmodninger om erstatningssamvær. Dette er nærmere beskrevet i afsnit 11.

10.1. Væsentligt forandrede forhold og ændring af enkeltstående samvær, herunder feriesamvær m.v.

Det skærpede ændringskriterium i § 39, stk. 1, har navnlig betydning for anmodninger om enkeltstående fravigelser af samværet, dvs. »ad hoc ændringer«. Sådanne ændringer af samvær, f.eks. på grund af større familiebegivenheder, er ikke af overordnet betydning for gennemførelsen af samværet.

Dette betyder, at statsforvaltningen kan afvise at behandle en anmodning om bortfald eller flytning af et samvær, f.eks. for at barnet kan deltage i en af forældrenes bryllup, bedsteforældrenes guldbryllup eller sted-/halvsøskendes barkedåb, fødselsdag eller konfirmation. Det samme gælder for en anmodning om ændring af samvær, fordi den, der står for afhentningen og afleveringen af barnet, ikke kan gøre dette i overensstemmelse med afgørelsen i relation til et bestemt samvær.

Anmodning om ændring af samvær kan afvises uanset, om det er bopæls- eller samværsforælderen, der anmoder om at få samværet ændret. Kriterierne for afvisning er de samme.

Det skærpede ændringskriterium betyder også, at statsforvaltningen kan afvise at behandle en anmodning om placering af feriesamvær, dvs. samvær i sommer-, efterårs- og vinterferierne samt julen og påsken m.v. Ved fastsat samvær er det dog en betingelse for anvendelse af det skærpede ændringskriterium i § 39, stk. 1, at statsforvaltningen har orienteret forældrene om, at statsforvaltningen som udgangspunkt afviser at tage stilling til placering af feriesamvær.

I andre situationer kan statsforvaltningen ikke afvise at behandle en anmodning om placering af feriesamvær. I disse sager bør statsforvaltningen for at undgå senere tvister om placering af feriesamvær vejlede forældrene om betydningen af det skærpede ændringskriterium og opfordre dem til at indgå en generel aftale om placering af feriesamværet. Hvis forældrene ikke kan blive enige om en sådan ordning, har de som nævnt i afsnit 9 mulighed for at anmode statsforvaltningen om at fastsætte bestemmelser, der generelt regulerer feriesamværet fremover.

Det bemærkes, at en anmodning om placering af feriesamvær dog ikke kan afvises, hvis statsforvaltningens afvisning af at tage stilling til placeringen af feriesamvær indebærer, at barnet ikke får feriesamvær med samværsforælderen.

Når der anmodes om generelle ændringer af samværet, skal statsforvaltningen vurdere, om ændringen er af så væsentlig betydning for de overordnede rammer omkring samværet, at det kan begrunde en ændring af samværet. Det er således ikke alle former for »forandrede forhold«, der kan begrunde, at statsforvaltningen realitetsbehandler en ændringsanmodning. Eksempelvis kan statsforvaltningen efter en konkret vurdering afvise at behandle mindre generelle ændringer af afhentningsstedet/-stederne ved samværets begyndelse og afslutning eller afhentningstidspunkterne.

Når statsforvaltningen afviser at behandle en anmodning om ændring af samværet, skal samværet gennemføres i overensstemmelse med det gældende samværsdokument (samværsresolutionen), medmindre forældrene aftaler andet.

Som nævnt i afsnit 10 skal statsforvaltningen i disse situationer opfordre forældrene til selv at løse problemerne. Samtidig skal statsforvaltningen tilbyde børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling.

Uanset ovenstående kan der dog forekomme situationer, hvor forældrene har behov for, at rammerne for samværet fastlægges mere detaljeret, selvom der ikke foreligger væsentligt forandrede forhold. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis den gældende afgørelse eller aftale om samværet ikke kan gennemføres efter sit indhold. I så fald fastsætter statsforvaltningen de bestemmelser, der er nødvendige, for at samværet kan gennemføres, men også med den fleksibilitet m.v. der er beskrevet i afsnit 9.

Der kan også forekomme situationer, hvor forældrene på grund af et meget højt konfliktniveau ikke vil kunne få det løbende samvær til at fungere, medmindre det fastlægges mere detaljeret. Det kan her være nødvendigt at behandle en anmodning om ændring af det løbende samvær, selvom der ikke foreligger »væsentligt forandrede forhold«. Dette gælder dog ikke, hvis anmodningen alene angår ændring af enkeltstående samvær.

Samværet skal herudover fortsat altid fastsættes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4 – selvom der ikke foreligger væsentligt forandrede forhold. Aftaler eller afgørelser, der strider mod, hvad der er bedst for barnet, kan således altid ændres.

10.2. Afgrænsning af begrebet samvær

Statsforvaltningen skal ikke tage stilling til spørgsmål, der ligger uden for begrebet samvær og vilkårene herfor, f.eks. hvor meget tøj, barnet skal have med til samvær, hvad det skal have at spise, om det må se TV, og i givet fald hvilke udsendelser, og i øvrigt spørgsmål der må anses at vedrøre barnets almindelige opdragelse. Er der fælles forældremyndighed, vil statsforvaltningen kunne vejlede om beslutningsbeføjelserne ved fælles forældremyndighed, jf. afsnit 2.3.1. i vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl.

Endelig anmoder nogle forældre statsforvaltningen om at fungere som »postkontor« og sende beskeder, breve m.v. mellem forældrene og nogle gange også gaver til barnet. Sådanne spørgsmål ligger uden for samværsbegrebet, da de ikke har betydning for den overordnede gennemførelse af samværet. Statsforvaltningen kan derfor afvise at behandle anmodninger herom.

Er tvisten herom udtryk for en generel uenighed om samværet, skal statsforvaltningen tilbyde forældrene børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling.

10.3. Særligt om ændring af aftalt samvær

Som nævnt i afsnit 10 omfatter det skærpede ændringskriterium også ændring af aftalt samvær. Et aftalt samvær kan således som udgangspunkt kun ændres, hvis der foreligger væsentligt forandrede forhold, eller hvis ændringen vil være bedst for barnet, jf. ovenfor.

Det skærpede ændringskriterium vil dog kunne give anledning til nogle særlige problemer i relation til aftalte samværsordninger.

Dette skyldes bl.a., at mange aftaler om samvær er mere løst formulerede end fastsatte samvær, eller at der ikke har været indgået en egentlig aftale om samværet, men at det har været praktiseret efter en mere eller mindre fast ordning. Hvis forældrene er enige om ændring af et aftalt samvær, kan de rette henvendelse til statsforvaltningen og anmode om, at aftalen nedfældes i et samværsdokument.

Hvis der opstår uenighed om en samværsaftale eller -ordning, kan enhver af forældrene anmode statsforvaltningen om at træffe afgørelse om samværet, også selvom der ikke i øvrigt foreligger væsentligt forandrede forhold.

I så fald fastsættes samværet som udgangspunkt i overensstemmelse med aftalen eller ordningen. Det vil dog ofte være påkrævet at udfylde aftalen og fastsætte de bestemmelser, der er nødvendige for, at samværet overordnet set kan gennemføres.

I den forbindelse bemærkes, at statsforvaltningen ikke er bundet af forældrenes aftaler om overvågning af samværet eller om eventuelle undersøgelser af barnet i offentligt regi.

10.4. Sagsbehandlingen ved afvisning af anmodning om ændring af samvær

Hvis den, der anmoder om ændring af samvær, ikke kan påvise, at der foreligger væsentligt forandrede forhold, eller at det fastsatte eller aftalte samvær ikke er til barnets bedste, kan statsforvaltningen afvise at behandle anmodningen uden først at have forelagt den for den anden forælder.

Hvis anmodningen om ændring af samværet ikke er begrundet, eller der er tvivl om, hvorvidt der er grundlag for at behandle anmodningen, kan det være nødvendigt at indhente yderligere oplysninger fra den anmodende forælder.

Sandsynliggør den anmodende forælder, at betingelserne for at behandle sagen er opfyldt, kan statsforvaltningen forelægge anmodningen for den anden forælder. Hvis den anden forælder f.eks. afkræfter den anmodende forælders oplysninger, kan statsforvaltningen – efter partshøring – afvise at behandle anmodningen eller afslå ændringen, medmindre den skønnes at være bedst for barnet. Det vil dog oftest være sådan, at der indkaldes til møde, hvis den anmodende forælder har sandsynliggjort, at betingelserne for at behandle ansøgningen er opfyldt.

Søges der samtidig om flere ændringer, kan statsforvaltningen afvise at behandle nogle af anmodningerne og realitetsbehandle de øvrige spørgsmål.

I nogle situationer har den anmodende forælder ikke mulighed for at påvise, at betingelserne for at få en ændring af samværet realitetsbehandlet er opfyldt. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis samværet er blevet afslået eller begrænset på grund af barnets psykiske forhold el.lign. Som udgangspunkt vil en samværsforælder, der ikke har del i forældremyndigheden, i sådanne situationer ikke kunne få fat i udtalelser om forbedringer i barnets situation, og samværsforælderen vil derfor ikke kunne påvise, at

der foreligger »væsentligt forandrede forhold«. I disse situationer kan statsforvaltningen ikke afvise at realitetsbehandle en anmodning om fastsættelse eller udvidelse af samvær, medmindre det må anses for udelukket, at barnets forhold kan have forandret sig på en relevant måde, siden den seneste udtalelse om barnet blev udfærdiget.

Ved at afvise at behandle anmodningen uden først at forelægge den for den anden forælder, kan det undgås, at den anden forælder oplever, at der konstant verserer sager, som han eller hun skal forholde sig til, og som ofte belaster forælderen og ikke sjældent også barnet.

Statsforvaltningen skal begrunde et afslag på at behandle en anmodning om ændring af samværet. Afgørelsen skal derfor meddeles ansøgeren skriftligt. Samtidig skal ansøgeren orienteres om muligheden for at påklage afgørelsen til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen. Endelig skal statsforvaltningen orientere den anden forælder om afgørelsen.

10.5. Oversigt over sagstyper

Efter § 39, stk. 1, kan en samværsansøgning afvises, hvis forholdene ikke har ændret sig væsentligt. Nedenfor følger en gennemgang af, hvilke sager statsforvaltningen kan afvise at behandle, og hvilke sager statsforvaltningen skal behandle efter § 39, stk. 1. Det bemærkes, at oversigten over sagstyper ikke er udtømmende.

Sager, der kan afvises efter § 39, stk. 1:

Statsforvaltningen vil efter § 39, stk. 1, normalt kunne afvise at behandle følgende sagstyper:

- Sager om forhold, der ikke har betydning for samværets overordnede gennemførelse.
- Enkeltstående ændring af samvær (»ad hoc ændring«).
- Placering af feriesamvær, medmindre statsforvaltningens afvisning af at tage stilling til placeringen af feriesamvær indebærer, at barnet ikke får feriesamvær med samværsforælderen.
- Sager, der falder uden for samværsbegrebet.
- Henvendelser, der vedrører barnets almindelige opdragelse m.v.

Som eksempler på disse sagstyper kan nævnes:

- Sager om ændringer af afhentningsstedet/-stederne eller afhentningstidspunktet, medmindre spørgsmålet har betydning for, om samværet overordnet set kan gennemføres,
- Sager om bortfald/flytning af samvær, f.eks. for at barnet kan deltage i en af forældrenes bryllup, bedsteforældrenes guldbryllup eller sted- eller halvsøskendes barnedåb, fødselsdag eller konfirmation.
- Henvendelser om f.eks. sengetider, tøj, mad og medieforbrug og opdragelse i almindelighed.

Sager, der ikke kan afvises efter § 39, stk. 1:

Statsforvaltningen vil normalt ikke kunne afvise at behandle følgende sager:

- Førstegangsfastsættelse af samvær.
- Sager, hvor ændringen vil være bedst for barnet.
- Sager, hvor der er tvivl om, hvorvidt ændringen vil være bedst for barnet.

Som eksempler på disse sagstyper kan nævnes:

- Sager, hvor anmodning om ændring begrundes med, at samværsforælderen er blevet ustabil (f.eks. som følge af uligevægtighed, psykisk sygdom, misbrugsproblemer m.v.).
- Anmodning om ændring pga. overgreb, f.eks. incest eller vold.
- Sager, hvor der i øvrigt er væsentligt forandrede forhold, f.eks. fordi afgørelsen er truffet, eller aftalen er indgået for lang tid siden, og barnet nu er væsentligt ældre, barnet har en anden holdning til samværet end tidligere, der er sket flytning, jobskifte eller lignende, eller samværsforælderen ikke udnytter samværet.

- Sager, hvor der er sket ændringer, der bevirker, at samværet ikke kan gennemføres på en hensigtsmæssig måde for barnet, f.eks. ændringer i barnets skolegang eller fritidsinteresser, eller der er sket en væsentlig forøgelse af konfliktniveauet mellem forældrene.
- Sager, hvor forældrene på grund af et meget højt konfliktniveau ikke vil kunne få det løbende samvær til at fungere, medmindre det fastlægges mere detaljeret.
- Sager, hvor samværet har været fastsat eller aftalt for en periode (prøveordning), f.eks. som en deleordning, og hvor der efter forløbet af perioden skal følges op på, om ordningen er bedst for barnet og således på ny tages stilling til samværet.
- Anmodninger om erstatningssamvær på grundlag af samarbejdschikane, eller hvor fraværet af samvær har betydning for kontakten, jf. afsnit 11.

11. Erstatningssamvær

Hvis et samvær ikke er blevet gennemført, kan samværsforælderen anmode om fastsættelse af erstatningssamvær.

Det er det helt klare udgangspunkt, at der i sager, hvor bopælsforælderen uden påviselig grund hindrer barnets kontakt til samværsforælderen, bør fastsættes erstatningssamvær, også selvom der er tale om enkeltstående aflysninger. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor bopælsforælderen holder barnet hjemme uden begrundelse, eller hvor bopælsforælderen uden held har forsøgt at bytte samværsweekend, og herefter – trods manglende accept fra samværsforælderen – holder barnet hjemme på samværsdagen. Om samarbejdschikane henvises til afsnit 12.

Derudover bør der i sager, hvor fraværet af samværet har betydning for barnets kontakt til samværsforælderen, i højere grad fastsættes erstatningssamvær. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis der kun er samvær i meget begrænset omfang, hvis samværet aflyses gentagne gange over en kortere periode, eller hvis samværet aflyses i større omfang end ellers på grund af, at bopælsforælderen holder mere ferie end normalt, eller fordi ferien ikke holdes sammenhængende.

I relation til det skærpede ændringskriterium i § 39, stk. 1, bemærkes, at anmodninger om erstatningssamvær på grundlag af samarbejdschikane, eller hvor fraværet af samvær har betydning for kontakten, skal realitetsbehandles af statsforvaltningen. Disse sager kan statsforvaltningen således ikke afvise at behandle efter § 39, stk. 1.

Der fastsættes fortsat normalt ikke erstatningssamvær, når aflysningen af samværet skyldes samværsforælders forhold. Ligeledes bør der normalt ikke fastsættes erstatningssamvær, hvis samværet aflyses på grund af barnets forhold, f.eks. på grund af barnets sygdom, eller fordi barnet skal på lejrskole, spejdtur el.lign. I disse situationer vil en anmodning om erstatningssamvær kunne afvises efter § 39, stk. 1.

Statsforvaltningen skal dog altid være opmærksom på, om aflysningerne har et sådant omfang, at det svækker kontakten mellem barnet og samværsforælderen. Er dette tilfældet, vil der kunne fastsættes erstatningssamvær.

Om fogedrettens mulighed for at fastsætte erstatningssamvær henvises til afsnit 19.

12. Sager hvor der er samarbejdschikane

Forældrenes evne til at samarbejde omkring barnet er et vigtigt element i forældreansvarsloven og derfor et forhold, der kan tillægges betydelig vægt ved afgørelser om samvær. I dette afsnit beskrives samarbejdschikane nærmere, samtidig med at der kort redegøres for betydningen af samarbejdschikane i relation til afgørelser om samvær.

Samarbejdschikane kan udøves af begge forældre, og et manglende samarbejde kan således bero på både bopælsforælders og samværsforælders forhold. Da samarbejdschikane således retter sig mod både bopælsforælderen og samværsforælderen, anvendes begrebet »samarbejdschikane« i stedet for »samværschikane«.

Statsforvaltningen skal være opmærksom på, at der i sager, hvor der er samarbejdschikane, ofte kan være et højt konfliktniveau mellem forældrene. Det kan derfor være relevant, at statsforvaltningen i disse sager indkalder forældrene til et tværfagligt møde. Der henvises herom til afsnit 3.6.3.3.

Statsforvaltningen skal under behandlingen af en samværssag, hvor der er samarbejdschikane, også være opmærksom på, at samarbejdschikane også kan få betydning for afgørelser om forældremyndighed og barnets bopæl. Det kan være relevant, at statsforvaltningen under samværssagens behandling vejleder forældrene – og særligt den forælder, der udøver samarbejdschikane – herom.

Samarbejdschikane fra bopælsforælderens side kan f.eks. komme til udtryk i form af samværsschikane, hvor konflikterne omkring samarbejdet og barnet skyldes, at den ene forælder uden påviselig grund søger at hindre den anden forælders kontakt til barnet. Statsforvaltningen skal være særligt opmærksom på disse sager og hurtigt gribe ind over for samarbejdschikane fra bopælsforælderens side. Dette skyldes, at det kan være en stor belastning for barnet, hvis den ene forælder konstant hindrer den anden forælders kontakt til barnet og vanskeliggør et samarbejde om barnet. Derudover følger det af § 19, stk. 1 og 2, at barnet har ret til samvær med den forælder, som barnet ikke har bopæl hos, og at forældrene har et fælles ansvar for, at barnet har samvær.

Hvis statsforvaltningen bliver opmærksom på, at der foreligger samarbejdschikane fra bopælsforælderens side i en konkret sag, skal statsforvaltningen så tidligt som muligt i sagsforløbet gennem en børnesagkyndig undersøgelse forsøge at afklare, hvad grundlaget for hindringen af samværet er. Det er vigtigt tidligt at få afdækket konfliktens kerne, og herefter gennem tilbud om børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling m.v. forsøge at få forældrene til at forstå barnets perspektiv, så årelange tovtrækkerier og konflikter omkring barnet undgås. Behandlingen af sådanne sager bør ske hurtigst muligt efter samværshindringen.

Samarbejdschikane fra bopælsforælderens side har endvidere betydning i relation til afgørelser om erstatningssamvær, jf. afsnit 11, og kan også få betydning for sager om afslag på og ophævelse af samvær, jf. afsnit 14.1.1.6.

Samarbejdschikane kan også foreligge på grund af samværforælderens forhold. En samværforælders manglende samarbejde eller chikane af bopælsforælderen og dennes familie, f.eks. i form af vedvarende trusler om vold, eller det forhold, at samværforælderen konstant opsøger eller kontakter familien uden for det aftalte tidsrum, evt. på trods af et tilhold, er således hensyn, der kan indgå i vurderingen af omfanget af et samvær, herunder om der skal gives afslag på en anmodning om samvær, eller hvorvidt et eksisterende samvær skal ophæves.

Det kan også få betydning for omfanget af samværet, hvis en samværforælder hindrer forældrenes samarbejde, f.eks. ved vedvarende og uden rimelig grund at rette henvendelse til statsforvaltningen, kommunen eller andre myndigheder med anmodninger eller anmeldelser mod den anden forælder el.lign., eller gennem uberettigede tilbageholdelser af barnet efter endt samvær og lign. at medvirke til, at forældrenes samarbejde lider skade på en sådan måde, at det går ud over barnet.

Statsforvaltningen kan i sager med samarbejdschikane efter en konkret vurdering også beslutte at indhente en sagkyndig erklæring om den forælder, der udøver samarbejdschikane, som – under hensyn til det konkrete barns forhold – fokuserer på forælderens forudsætninger for at tage vare på barnet. En sagkyndig erklæring kan således på et tidligt tidspunkt i sagsbehandlingen være med til at afklare, i hvilket omfang den pågældende forælder kan drage omsorg for barnet, herunder ved at samarbejde med den anden forælder om kontakten til barnet. Samtidig kan indhentelsen af en sagkyndig erklæring i særligt tunge sager være en måde at skærme barnet mod inddragelse i sagen. Der henvises i øvrigt til vejledning om børnesagkyndige undersøgelser.

13. Midlertidige afgørelser om samvær

Statsforvaltningen kan – efter anmodning – træffe afgørelse om midlertidigt samvær eller om anden kontakt under en sag om forældremyndighed, om barnets bopæl eller om samvær, jf. § 29, stk. 1. En afgørelse om midlertidigt samvær skal – som ved alle afgørelser efter loven – træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4. Statsforvaltningen skal således også i sager om midlertidigt samvær sørge for, at barnets perspektiv bliver belyst, før der træffes afgørelse. Der henvises til afsnit 5.2. om samværets omfang.

Afgørelser om midlertidigt samvær skal træffes hurtigst muligt og så vidt muligt inden 4 uger, efter anmodningen er modtaget i statsforvaltningen. Der kan i den konkrete sag være omstændigheder, der gør, at en afgørelse om midlertidigt samvær skal træffes straks.

Om anden kontakt henvises til afsnit 15.

§ 29, stk. 1, giver statsforvaltningen adgang til at fastsætte midlertidigt samvær i tre situationer: Under behandlingen af en forældremyndighedssag, under behandlingen af en sag om barnets bopæl og under behandlingen af en sag om samvær.

Reglerne om midlertidigt samvær giver mulighed for at imødegå de problemer, som kan opstå, hvis sagsbehandlingen trækker ud, hvilket f.eks. kan skyldes forvaltningslovens partshøringsregler, gennemførelse af rådgivning eller konfliktmægling eller nærmere undersøgelser i sagen. Ved at fastsætte midlertidigt samvær i sådanne situationer kan man sørge for, at barnets forbindelse med den forælder, som barnet ikke bor hos, etableres eller bevares, mens sagen behandles. For at nå dette mål er det nødvendigt hurtigt at træffe en afgørelse, hvilket efter omstændighederne kan medføre, at der fastsættes samvær, uden at alle de almindelige processuelle regler er fulgt.

Der må normalt ikke fastsættes midlertidigt samvær, før den af forældrene, der har barnet boende, er blevet orienteret om anmodningen om fastsættelse af samvær og har fået mulighed for at kommentere den. Statsforvaltningen skal også altid forsøge at foretage den fornødne partshøring af samværsforælderen, eventuelt telefonisk. Det kan dog i nogle sager efter en konkret vurdering være nødvendigt at undlade partshøring, jf. forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 3, af hensyn til barnets bedste. Det vil eksempelvis kunne være nødvendigt, hvis en påstand om overgreb mod barnet er tilstrækkeligt sandsynliggjort, og samværet er nært forestående.

Efter forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 3, gælder partshøringspligten efter § 19, stk. 1, ikke, hvis partens interesse i, at sagens afgørelse udsættes, findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, der taler imod en sådan udsættelse. Bestemmelsen tilsigter netop at give hjemmel til, at myndigheden kan træffe afgørelse uden iværksættelse af partshøring i de tilfælde, hvor det er af væsentlig betydning at træffe en foreløbig afgørelse.

Ved beslutningen om at træffe en midlertidig afgørelse uden fuldstændig partshøring kan det blandt andet tillægges betydning, hvor længe kontakten mellem barnet og den samværsøgende har været brudt, ligesom der kan lægges vægt på barnets alder. Hvis statsforvaltningen træffer afgørelse om samvær uden partshøring, skal statsforvaltningen i afgørelsen begrunde den manglende partshøring. Der henvises i øvrigt til afsnit 21.

Statsforvaltningen bør i forbindelse med behandlingen af en sag vejlede forældrene om muligheden for at fastsætte midlertidigt samvær. Statsforvaltningen skal være særlig opmærksom på at vejlede om muligheden for at fastsætte midlertidigt samvær, herunder midlertidigt samvær under behandlingen af en forældremyndigheds- eller bopælssag, når der ikke er samvær mellem barnet og den samværsøgende, eller når der kun er kontakt i meget begrænset omfang.

Efter § 30 kan en midlertidig afgørelse ændres. Kriteriet for ændring af en midlertidig afgørelse er, at ændringen er bedst for barnet, jf. § 4.

Hvis statsforvaltningen beslutter at afslå en anmodning om at fastsætte midlertidigt samvær, skal afgørelsen begrundes.

Spørgsmålet om fastsættelse af midlertidigt samvær er gennemgået i afsnit 13.1., 13.2. og 13.3. I afsnit 13.4. gennemgås afgørelser om midlertidig suspension eller begrænsning af fastsat samvær. Endelig beskrives adgangen til at træffe midlertidige afgørelser for Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, i afsnit 13.5.

13.1. Fastsættelse af midlertidigt samvær under en samværs sag

Afgørende for fastsættelse af midlertidigt samvær er, hvad der er bedst for barnet under sagen, jf. § 4. Statsforvaltningen skal således sørge for, at barnets perspektiv bliver belyst, før der træffes afgørelse om midlertidigt samvær. Kriteriet om barnets bedste er særlig vigtigt at holde sig for øje i tilfælde, hvor der træffes en afgørelse om midlertidigt samvær på grundlag af en mindre omfattende sagsforberedelse.

Statsforvaltningen kan fastsætte vilkår for udøvelsen af et midlertidigt samvær efter de almindelige bestemmelser, jf. § 21.

Som eksempler på, hvornår der bør fastsættes midlertidigt samvær, kan nævnes følgende situationer:

- Der er lang ventetid på at komme til rådgivning.
- Undersøgelser i sagen, f.eks. børnesagkyndige undersøgelser, trækker ud.
- Den samværs søgende har indtil for nylig boet sammen med barnet eller på anden måde haft kontakt med barnet, og der ikke er grund til pause i samværet.
- Der har tidligere været aftaler om samvær.

Er der tvivl om, hvad der i den konkrete sag vil være bedst for barnet, kan fastsættelse af overvåget samvær i en periode være et fornuftigt alternativ, indtil det nærmere er undersøgt, om der er noget til hinder for samvær uden overvågning. Overvåget samvær er nærmere beskrevet i afsnit 6.1.

Hvis statsforvaltningen ikke er i tvivl om, at der skal være samvær, men der er usikkerhed om omfanget af samværet, bør der hurtigst muligt etableres samvær med et omfang, som statsforvaltningen mener, samværet i hvert fald skal have.

En midlertidig afgørelse om samvær gælder, indtil der foreligger en endelig afgørelse om samværet, der kan fuldbyrdes, en aftale om samværet eller en afgørelse eller aftale om anden kontakt, jf. § 29, stk. 2. Er der efterfølgende indgået en aftale om samværet, vil en sådan aftale således føre til, at en midlertidig afgørelse om samvær falder bort, også selvom aftalen ikke indeholder en tvangsfuldbyrdelses klausul, jf. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 3.

13.2. Fastsættelse af midlertidigt samvær under en forældremyndighedssag

Også under en forældremyndighedssag kan der opstå behov for hurtigt at træffe en midlertidig afgørelse om f.eks. fastsættelse af samvær. Dette vil ofte være ubetænkeligt i situationer, hvor den samværs søgende for nylig har boet sammen med barnet.

En midlertidig afgørelse om samvær kan tilgodese barnets behov for at have en tæt kontakt til begge forældre i den tid, der går, indtil den endelige afgørelse om forældremyndigheden foreligger.

En midlertidig afgørelse om samvær vil f.eks. kunne træffes under en forældremyndighedssag, hvor der også er truffet en midlertidig afgørelse om forældremyndighed eller en midlertidig afgørelse om barnets bopæl, hvis bopæls spørgsmålet også er rejst under forældremyndighedssagen. Om midlertidige afgørelser om samvær under behandlingen af en sag om barnets bopæl henvises til afsnit 13.3.

Afgørende for fastsættelse af midlertidigt samvær er – som ovenfor anført – hvad der er bedst for barnet under sagen, jf. § 4. Statsforvaltningen skal således sørge for, at barnets perspektiv bliver belyst, før der træffes afgørelse om midlertidigt samvær.

Omfanget af et midlertidigt samvær under en verserende forældremyndighedssag skal fastlægges i lyset af, at det er meningen, at barnet skal bevare kontakten med begge forældre under forældremyndighedssagen. Det er muligt at træffe afgørelse om, at barnet kan have samvær i halvdelen af tiden (deleordning) under forældremyndighedssagens behandling, hvis dette er bedst for barnet.

En afgørelse om midlertidigt samvær under en forældremyndighedssag bortfalder, hvis der træffes en endelig afgørelse om samvær, der kan fuldbyrdes, eller der indgås en aftale om samværet, også selvom aftalen ikke indeholder en tvangsfuldbyrdesklausul, jf. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 3.

En midlertidig afgørelse om samvær bortfalder således ikke, når der er truffet endelig afgørelse i forældremyndighedssagen, men alene når der er taget endelig stilling til samværet ved en afgørelse eller aftale herom. Er der truffet en midlertidig afgørelse om forældremyndighed og en midlertidig afgørelse om barnets samvær med den forælder, der ikke har barnet boende, må den midlertidige afgørelse om samvær dog anses for bortfaldet, hvis der efterfølgende bliver truffet en endelig forældremyndighedsafgørelse om, at »samværs«forælderen får forældremyndigheden alene over barnet.

Der er mulighed for under en forældremyndighedssag at anmode statsforvaltningen om at fastsætte samvær efter § 19, stk. 3, jf. § 21, i stedet for at anmode om midlertidigt samvær efter § 29, stk. 1. Dette kan ske, blot der er enighed om, hos hvem af forældrene barnet har bopæl. Statsforvaltningen må således træffe en endelig afgørelse om samværet efter § 21, hvis der anmodes herom. Hvis der træffes afgørelse om samværet efter § 21, bortfalder samværsafgørelsen, hvis forældremyndighedssagen afsluttes med, at samværsforælderen får forældremyndigheden alene.

Hvis der anmodes om fastsættelse af samvær efter § 19, stk. 3, jf. § 21, mens der verserer en forældremyndighedssag, skal der tages hensyn til de samme forhold som ved midlertidige afgørelser efter § 29, stk. 1. En afgørelse efter § 21 under en forældremyndighedssag bør som følge heraf træffes som en foreløbig afgørelse, således at det fremgår af afgørelsen, at samværet kun har virkning for tiden, og at det samtidig bestemmes, hvad der derefter skal gælde.

Statsforvaltningen skal også være opmærksom på, at der særligt i sager, hvor der er fælles forældremyndighed, og den ene forælder er flyttet på krisecenter med barnet på grund af vold i familien, og volden er tilstrækkeligt dokumenteret, f.eks. ved anmeldelse til politiet eller kommunen eller ved krisecentererklæring, kan være behov for samtidig med en midlertidig afgørelse om forældremyndighed at træffe en midlertidig afgørelse om suspension af samvær, jf. afsnit 13.4. Anvendelsen af midlertidige afgørelser i form af suspension eller begrænsning af samvær i sager, hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger, er nærmere omtalt i afsnit 14.1.1.7.

13.3. Fastsættelse af midlertidigt samvær under en sag om barnets bopæl

Som følge af, at retten efter § 17 – hvis der er fælles forældremyndighed – kan træffe afgørelse om, hos hvem af forældrene barnet skal bo, er statsforvaltningens adgang til at fastsætte midlertidigt samvær efter § 29, stk. 1, udvidet til også at omfatte disse sager.

En afgørelse om midlertidigt samvær under en sag om barnets bopæl skal altid træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4, og statsforvaltningen skal således sørge for, at barnets perspektiv bliver belyst.

Ved stillingtagen til omfanget af et midlertidigt samvær, skal statsforvaltningen – som i sager om midlertidigt samvær under en forældremyndighedssag – have for øje, at det er meningen, at barnet skal bevare kontakten med begge forældre under bopælssagen. Det er muligt at træffe afgørelse om, at barnet kan have samvær halvdelen af tiden (deleordning) under bopælssagens behandling, hvis dette er bedst for barnet.

En afgørelse om midlertidigt samvær under en sag om barnets bopæl bortfalder, hvis der træffes en endelig afgørelse om samvær, der kan fuldbyrdes, eller der indgås en aftale om samværet, også selvom aftalen ikke indeholder en tvangsfuldbyrdesklausul, jf. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 3.

En midlertidig afgørelse om samvær bortfalder således ikke, når der er truffet endelig afgørelse i bopælssagen, men alene når der er taget endelig stilling til samværet ved en afgørelse eller aftale herom. Er der truffet en midlertidig afgørelse om barnets bopæl og en midlertidig afgørelse om barnets samvær med den forælder, der ikke har barnet boende, må den midlertidige afgørelse om samvær dog anses for bortfaldet, hvis der efterfølgende bliver truffet en endelig bopælsafgørelse om, at barnets skal bo hos »samværs«forælderen.

Der er mulighed for under en bopælssag at anmode statsforvaltningen om fastsættelse af samvær efter § 19, stk. 3, jf. § 21, i stedet for at anmode om midlertidigt samvær efter § 29, stk. 1. Dette kan ske, blot der er enighed om, hos hvem barnet for tiden har bopæl. Hvis der træffes afgørelse om samværet efter § 21, bortfalder samværsafgørelsen, hvis bopælssagen afsluttes med, at barnet skal have bopæl hos samværsforælderen.

Hvis der anmodes om fastsættelse af samvær efter § 19, stk. 3, jf. § 21, mens der verserer en bopælssag, skal der tages hensyn til de samme forhold som ved midlertidige afgørelser efter § 29, stk. 1. Som følge heraf bør en afgørelse efter § 21 under en bopælssag træffes som en foreløbig afgørelse, således at det fremgår af afgørelsen, at samværet kun har virkning for tiden, og at det samtidig bestemmes, hvad der derefter skal gælde.

13.4. Midlertidige afgørelser om suspension eller begrænsning af samvær

Efter § 29, stk. 1, jf. § 30, er der adgang til midlertidigt at begrænse eller suspendere et eksisterende samvær.

Inden statsforvaltningen træffer afgørelse om suspension eller væsentlig begrænsning af samværet, skal samværsforælderen i overensstemmelse med de sædvanlige regler som udgangspunkt altid partshøres. Efter omstændighederne kan statsforvaltningen fastsætte en kort svarfrist. Skønnes det, at barnets velfærd er truet, og er samværet umiddelbart forestående, kan afgørelsen undtagelsesvis træffes uden partshøring. Dette er nærmere omtalt i afsnit 21.

Kriteriet for midlertidige afgørelser om suspension eller begrænsning af samvær efter § 29, stk. 1, jf. § 30, er, at afgørelsen skal træffes efter, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4. Det er i den forbindelse vigtigt, at statsforvaltningen sørger for at belyse barnets perspektiv.

Statsforvaltningen skal være opmærksom på, at der kan være behov for at træffe en midlertidig afgørelse om suspension af samværet i sager, hvor der for en periode er behov for at friholde barnet fra en konflikt, mens statsforvaltningens oplysning af sagen er i gang, eller der foregår bestræbelser på at bibringe forældrene en forståelse for barnets og deres egen situation. Midlertidige afgørelser i sager om samvær vil kunne virke fremmede for at opnå løsninger mellem forældrene, som begge forældre kan acceptere og er indforstået med at efterkomme. Udgangspunktet i sådanne sager er, at der efter en periode med »samværsstop« fortsat er samvær, medmindre det under den fortsatte sagsbehandling har vist sig, at det er bedst for barnet, at samværet ophæves. Der er også mulighed for, at forældrene på f.eks. et vejledningsmøde med bistand fra børnesagkyndige aftaler en »prøveordning«, f.eks. i form af begrænset eller overvåget samvær i en periode, med henblik på at forældrene derved bibringes en forståelse af barnets perspektiv.

Statsforvaltningen skal også være opmærksom på, at der særligt i sager, hvor der er fælles forældremyndighed, og den ene forælder er flyttet på krisecenter med barnet på grund af vold i familien, og volden er tilstrækkeligt dokumenteret, f.eks. ved anmeldelse til politiet eller kommunen eller ved krisecentererklæring, kan være behov for samtidig med en midlertidig afgørelse om forældremyndighed at træffe en midlertidig afgørelse om suspension af samvær.

Anvendelsen af midlertidige afgørelser i form af suspension eller begrænsning af samvær i sager, hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger, er nærmere omtalt i afsnit 14.1.1.7.

En afgørelse om midlertidig begrænsning/suspension af samvær må ikke være mere indgribende, end situationen nødvendiggør. Det er dog altid barnets bedste, der er afgørende ved vurderingen af sagen.

13.5. Adgangen til at træffe midlertidige afgørelser for Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen

Efter § 29, stk. 3, kan adgangen til at træffe midlertidige afgørelser i helt særlige tilfælde udøves af social- og integrationsministeren (Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen).

I forbindelse med klagesagsbehandlingen modtager Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, jævnligt anmodninger om ændring af samvær, forældremyndighed eller barnets bopæl i situationer, hvor statsforvaltningen endnu ikke har taget stilling til sagen. Normalt videresendes sådanne anmodninger til den statsforvaltning, der skal behandle sagen. I enkelte tilfælde er sagen imidlertid så hastende, at det ikke vil være muligt at nå at anmode statsforvaltningen om at tage stilling til anmodningen. Det kan f.eks. være i sager, hvor der er frygt for, at barnet udsættes for vold, seksuelle krænkelser eller andre grænseoverskridende handlinger, eller hvor barnets psykiske eller fysiske velfærd er truet.

I disse situationer har Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, efter § 29, stk. 3, hjemmel til at træffe midlertidige afgørelser i 1. instans. Der vil ikke være mulighed for at påklage sådanne afgørelser, men Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, vil kunne genoptage sagen, såfremt en part efterfølgende anmoder herom.

14. Afslag på og ophævelse af samvær

Selvom det er lovens udgangspunkt, at barnet har ret til samvær med den forælder, som det ikke har bopæl hos, er der dog tilfælde, hvor det må antages, at det vil være bedst for barnet, at der ikke fastsættes samvær.

Statsforvaltningen kan efter § 21, stk. 3, meddele afslag på fastsættelse af samvær eller ophæve en eksisterende aftale eller afgørelse om samvær. En afgørelse om afslag på eller ophævelse af samvær skal altid træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4.

Sager om afslag på eller ophævelse af samvær er oftest komplicerede sager og sager med et højt konfliktniveau med alvorlige konsekvenser for de involverede, og en afgørelse om afslag på eller ophævelse af samvær vil normalt kræve en særlig grundig sagsoplysning. Statsforvaltningens behandling og oplysning af sager, hvor der anmodes om afslag på eller ophævelse af samværet, er nærmere beskrevet i afsnit 14.1., som også indeholder eksempler på sagstyper, der kan føre til afslag på eller ophævelse af samværet.

I sager, hvor der er påstand vold eller grænseoverskridende handlinger, gør særlige forhold sig gældende. Sagsbehandlingen, sagsoplysningen og statsforvaltningens afgørelser i disse sager er derfor nærmere beskrevet i afsnit 14.1.1.7.

Statsforvaltningen skal i forbindelse med behandling af samværsager altid være opmærksom på, om der er grundlag for at foretage underretning til kommunen om forhold omkring barnet. Statsforvaltningens underretningspligt er nærmere beskrevet i afsnit 14.2.

14.1. Sagens behandling og oplysning

I sager om afslag på og ophævelse af samvær skal statsforvaltningen være særlig opmærksom på at belyse barnets perspektiv og synliggøre barnet i sagsbehandlingen.

Når statsforvaltningen modtager en anmodning om afslag på eller ophævelse af samvær, skal statsforvaltningen normalt indkalde forældrene til et vejledningsmøde, jf. § 31, stk. 2. Formålet med mødet er at finde frem til, om der er mulighed for at opnå en forligsmæssig løsning, der er til barnets bedste. Samtidig vil de oplysninger, som forældrene fremkommer med på mødet, indgå i statsforvaltningens oplysningsgrundlag. Det er vigtigt, at forældrene under vejledningsmødet fastholdes i, at det er barnets

perspektiv, der er afgørende for vurderingen af samværet. På grund af disse sagers karakter vil det være hensigtsmæssigt, at både en juridisk sagsbehandler og en børnesagkyndig deltager i dette møde.

Selvom det er lovens klare udgangspunkt, at statsforvaltningen skal indkalde til et vejledningsmøde i forbindelse med behandlingen af en samværssag, kan statsforvaltningen dog undlade dette, hvis det findes unødvendigt eller uhensigtsmæssigt, jf. § 31, stk. 2. Hvis der f.eks. er tale om en sag, hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger, kan statsforvaltningen således overveje, om det er hensigtsmæssigt at indkalde forældrene til et vejledningsmøde, eller om det er bedst at behandle sagen på skriftligt grundlag. I særlige tilfælde kan statsforvaltningen også vælge at indkalde forældrene til separate møder. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.

Statsforvaltningen skal i disse sager være særlig opmærksom på, om der af hensyn til barnet er behov for at træffe en midlertidig afgørelse om begrænsning eller suspension af samværet, mens der foregår nærmere undersøgelser, eller der foregår bestræbelser på at bibringe forældrene en forståelse for barnets og deres egen situation. Det kan således være nødvendigt at træffe en midlertidig afgørelse, inden det næste samvær skal finde sted og inden afholdelsen af vejledningsmødet med forældrene. I en sag, hvor der er behov for at træffe en hurtig midlertidig afgørelse, må det således overvejes, om barnets perspektiv bedst og hurtigst kan belyses ved afholdelse af et vejledningsmøde eller på skriftligt grundlag. Der henvises til afsnit 13.4. om midlertidige afgørelser om suspension eller begrænsning af samvær.

Hvis det ikke er muligt at opnå en forligsmæssig løsning i sagen, skal statsforvaltningen sørge for, at der så tidligt som muligt sker en tilstrækkelig oplysning af sagen med særlig fokus på barnets perspektiv og synliggørelse af barnet i sagsbehandlingen. Inddragelse af barnets perspektiv kan f.eks. ske ved afholdelse af samtaler med barnet eller ved iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse, herunder overvåget samvær i forbindelse med en undersøgelse. Statsforvaltningen skal i sager om afslag på og ophævelse af samvær være særlig opmærksom på, hvorledes barnets perspektiv bedst belyses. Det vil ofte være hensigtsmæssigt i denne type sager at belyse barnets perspektiv ved iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse. Statsforvaltningen bør også være opmærksom på, at det kan være hensigtsmæssigt at indlede et tværfagligt samarbejde med kommunen i forbindelse med behandlingen af sagen. Forud for iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse skal statsforvaltningen indhente de nødvendige oplysninger, der skal benyttes i forbindelse med den børnesagkyndige undersøgelse, således at temaet for en sådan undersøgelse kan tydeliggøres for både sagens parter og undersøgeren.

Statsforvaltningen kan også beslutte at indhente en sagkyndig erklæring om en af forældrene eller begge forældre for herved at belyse barnets perspektiv. Denne form for belysning af barnets perspektiv vil eksempelvis kunne være relevant i sager med et meget højt konfliktniveau, hvor barnet erfaringsmæssigt er særligt udsat. Det kan også være relevant i sager, hvor en forælder har psykiske problemer, som ud fra de foreliggende oplysninger må antages at kunne have en sådan karakter, at forælderen ikke kan tage vare på barnet. Også andre problembelastninger hos en forælder, eksempelvis misbrugsproblemer, kan begrunde, at der indhentes en sagkyndig erklæring om en forælder, ligesom det også kan være relevant i sager, hvor en forælder udviser samarbejdschikane, jf. også afsnit 12. Om børnesagkyndige undersøgelser og sagkyndige erklæringer om forældre henvises til afsnit 4.1.2.

Nedenfor er beskrevet nogle af de sagstyper, som kan begrunde afslag på eller ophævelse af samvær. Det bemærkes, at der alene er tale om eksempler på sagstyper, og at en afgørelse om afslag på eller ophævelse af samværet altid skal træffes ud fra en konkret skønsmæssig vurdering af, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4.

14.1.1. Sagstyper

14.1.1.1. Udsatte børn

Afslag på eller ophævelse af samvær vil f.eks. kunne være begrundet i, at barnet er udsat for en række belastninger. Der kan være tale om psykiske, fysiske eller sociale belastninger, som fører til en sådan udsathed hos barnet, at det vil være bedst for barnet, at der ikke er samvær. Barnets udsathed kan således føre til afslag på eller ophævelse af samvær, selv om der isoleret set ikke er noget at udsætte på samværsforælderen. Sagsoplysningen i disse sager indebærer, at der indhentes dokumentation for barnets problemer. Dette kan f.eks. ske ved indhentelse af udtalelser fra en psykolog, læge el.lign., som har barnet under behandling. Det er dog – som ovenfor anført – vigtigt at synliggøre barnet i sagsbehandlingen, f.eks. gennem en samtale med barnet eller ved en børnesagkyndig undersøgelse. I sager med udsatte børn skal statsforvaltningen dog være særlig opmærksom på, at forpligtelsen til at inddrage barnet direkte ikke gælder, hvis det må antages at være til skade for barnet, jf. § 34, stk. 2. Der henvises herom til afsnit 4.1. I sådanne situationer kan det være hensigtsmæssigt at gennemføre en børnesagkyndig undersøgelse i stedet for en samtale med barnet, eller at belyse barnets perspektiv i fornødent omfang fra andre instanser, som eventuelt vil kunne komme med en supplerende udtalelse i forhold til spørgsmålet om samvær.

14.1.1.2. Højt konfliktniveau mellem forældrene

Afslag på samvær kan endvidere ske, hvis samværet er eller vil blive meget konfliktfyldt på grund af forældrenes indbyrdes forhold. Konfliktniveauet er således i sig selv et faresignal i sagsbehandlingen, men herudover skal det vurderes, i hvilken grad dette påvirker barnet.

Statsforvaltningen skal være opmærksom på, at det i sager, hvor der er et højt konfliktniveau mellem forældrene, kan være relevant, at statsforvaltningen indkalder forældrene til et tværfagligt møde. Der henvises herom til afsnit 3.6.3.3.

Et afslag på eller ophævelse af samvær forudsætter, at der foreligger dokumentation for, at barnet påvirkes for meget af forældrenes konflikt. Denne dokumentation vil kunne tilvejebringes gennem en børnesagkyndig undersøgelse, men også udtalelser fra barnets daginstitution, skole el.lign. vil kunne dokumentere, at der er behov for, at barnet friholdes for forældrenes konflikt. Der bør dog i disse sager som udgangspunkt iværksættes en børnesagkyndig undersøgelse, og statsforvaltningen kan under behandlingen af sagen træffe afgørelse om suspension af samværet, hvis der er akut behov for at friholde barnet fra forældrenes konflikt. Om midlertidige afgørelser om suspension eller begrænsning af samvær henvises til afsnit 13.4. Barnets egne synspunkter og holdninger vil i disse sager typisk blive belyst under en børnesagkyndig undersøgelse.

Samarbejdschikane i form af, at samværsforælderen chikanerer bopælsforælderen og dennes familie, f.eks. ved vedvarende trusler om vold, eller det forhold, at samværsforælderen konstant opsøger eller kontakter familien uden for aftalte tidsrum, evt. på trods af et tilhold, er hensyn, der kan indgå i vurderingen af omfanget af et samvær, herunder om der skal gives afslag på samvær, eller hvorvidt der skal ske ophævelse af et eksisterende samvær. Om samarbejdschikane henvises til afsnit 12. Samarbejdschikane fra bopælsforælders side i form af samværs sabotage er beskrevet i afsnit 14.1.1.6.

Skyldsspørgsmålet har ikke betydning for vurderingen, og ofte vil det også være vanskeligt under sagsbehandlingen – endsige umuligt – at fastslå, hvem af forældrene, der bærer hovedansvaret for konflikten. Det afgørende for vurderingen er således, hvordan konflikten påvirker barnet og ikke, hvem denne skyldes.

14.1.1.3. Alvorlige problembelastninger hos samværsforælderen

Alvorlige problembelastninger hos samværsforælderen kan føre til afslag på eller ophævelse af samvær. Med alvorlige problembelastninger menes bl.a. psykiske problemer, vold i familien og anden

grænseoverskridende adfærd, kriminalitet, andre sociale belastningsproblemer samt nedsat forældreevne (manglende empati og forståelse for eget og andres liv). Meget ofte vil der være tale om en ophobning af sådanne problemer. Sager, hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger, er nærmere beskrevet i afsnit 14.1.1.7

Problemer af ovennævnte art indebærer, at der i sagsbehandlingen sker en skærpelse af kravene til sagsoplysningen, og at der foretages en konkret afvejning af problemernes omfang over for barnets interesse i at bevare/etablere en kontakt med samværsforælderen. I vurderingen bør det indgå, om det er muligt at tilrettelægge samværet på en måde, hvor barnet kan føle sig trygt på trods af samværsforælders problemer. Dette stiller krav om dokumentation af samværsforælders forhold og ofte også om en børnesagkyndig vurdering af navnlig barnets forhold, herunder dets relationer til samværsforælderen. En måde at belyse forælders forhold på kan være ved at indhente en sagkyndig erklæring om forælderen, som fokuserer på dennes forudsætninger for at tage vare på barnet.

Samværsforælders problemer kan være af et sådant omfang og karakter, at dette i sig selv kan begrunde et afslag eller en ophævelse, men sagsoplysningen kan være vanskeliggjort af, at bopæls- og samværsforælderen har modsatrettede opfattelser af problemernes omfang, herunder af om der overhovedet foreligger et problem. Dette er navnlig tilfældet, når der er tale om eventuelle misbrugsproblemer og psykiske problemer. Hvis det ikke i øvrigt er muligt at af- eller bekræfte denne type problemer – og en vurdering af barnets forhold ikke fører til et andet resultat – kan det overvejes, om der skal fastsættes særlige vilkår, f.eks. om antabusbehandling el.lign., at lade samværet foregå under overvågning, eller at begrænse samværet til f.eks. kun at finde sted nogle timer ad gangen. Der er også mulighed for – med samværsforælders samtykke – at henvise til et alkoholambulatorium, hvor særligt sagkyndige vil kunne vurdere, om der er »hold« i mistanken om alkoholmisbrug, ligesom der vil kunne gives et behandlingstilbud.

Samværsforælders kriminalitet kan efter en konkret vurdering føre til afslag på eller ophævelse af samvær alt efter det strafbare forholds art og grovhed. Dette er helt aktuelt ved sædelighedsforbrydelser mod børn, hvad enten der er tale om krænkelse over for det pågældende barn eller andre børn. Det samme er tilfældet, når kriminaliteten vedrører vold mod barnet og/eller bopælsforælderen. Om vold og grænseoverskridende handlinger henvises til afsnit 14.1.1.7.

Afgørelsen træffes efter en konkret vurdering af samtlige omstændigheder i sagen og indebærer ofte også børnesagkyndige undersøgelser, hvor de indbyrdes relationer afdækkes nærmere. Hertil kommer, at der også i sådanne sager stilles krav om dokumentation for forholdene, idet de rene beskyldninger, der ikke i øvrigt kan bestyrkes, selvsagt ikke i sig selv kan danne grundlag for at afskære kontakten mellem barnet og samværsforælderen.

Særlige problemer opstår i forbindelse med samværsforælders afsoning, og der vil ofte blive meddelt afslag på samvær i fængsler, hvis forældrene er uenige om det, og belysningen af barnets perspektiv tilsiger det. I særlige tilfælde vil det kunne blive bestemt, at samværet kan foregå i et fængsel, hvis dette vil være bedst for barnet, og samværet kan foregå i børnevenlige omgivelser. Der er almindeligvis ikke noget til hinder for at placere samværet på de tidspunkter, hvor samværsforælderen har udgang fra fængslet.

14.1.1.4. Lang tids adskillelse mellem barnet og samværsforælderen

Lang tids adskillelse mellem barnet og samværsforælderen kan også danne grundlag for afslag på eller ophævelse af samvær. I disse sager, hvor barnet og samværsforælderen ikke har haft kontakt længe, eller aldrig har set hinanden, skal der i højere grad fokuseres på barnets perspektiv end på adskillelsens længde og baggrund. Der skal således ikke alene ses på adskillelsens længde og baggrunden for denne, men foretages en grundig sagsoplysning/undersøgelse, hvor også andre relevante forhold afdækkes og inddrages. Det er i den forbindelse vigtigt at inddrage forældrenes forhistorie og forudsætninger som

en prognose for et fremtidigt samvær og at foretage en vurdering af, hvorvidt der er grundlag for at antage, om der kan etableres et fornuftigt forløb for barnet til trods for adskillelsen og forældrenes uoverensstemmelser.

Det er i sager, hvor en bopælsforælder ikke ønsker, at barnet og en samværsforælder skal genoptage eller etablere en kontakt efter en længere tidsperiode, vigtigt, at statsforvaltningen ved belysningen af barnets perspektiv altid søger barnets holdning, synspunkter, ønsker og behov afklaret. Statsforvaltningen bør vægte dette tungt ved bedømmelsen. Barnets perspektiv bør som udgangspunkt belyses ved en børnesagkyndig undersøgelse.

Samtidig skal der i disse sager også tages hensyn til barnets samlede situation, idet det i nogle tilfælde kan være urimeligt forstyrrende for barnet i forhold til det hverdagsliv, der er opbygget, hvis der efter lang tid (gen)etableres et samvær eller en kontakt. Statsforvaltningen bør således foretage en mere nuanceret bedømmelse af spørgsmålet om betydningen af andre forældrefigurer i barnets liv (stedforældre). Om dette taler for, at der ikke (gen)etableres en kontakt med samværsforælderen, bør således afhænge af en konkret vurdering i den enkelte sag set ud fra barnets perspektiv.

14.1.1.5. Ustabilitet hos samværsforælderen

En samværsforælders ustabilitet kan – efter en konkret vurdering af den enkelte sag vurderet på baggrund af barnets perspektiv – føre til afslag på eller ophævelse af samvær.

Har en samværsforælder over nogle gange undladt at møde op til samvær uden afbud eller begrundelse, må udgangspunktet være, at »bevisbyrden« vendes af hensyn til barnet. Det må herefter være op til den svigtende samværsforælder at godtgøre, at forholdene har ændret sig i en sådan grad, at et fremtidigt samvær må forventes at kunne forløbe uden problemer, og at barnet således ikke fortsat skal opleve svigt og ustabilitet. Ustabilitet af denne karakter må dog samtidig føre til, at samværsforælderen gennem rådgivning søges bibragt en forståelse af barnets perspektiv. Fører sådanne bestræbelser ikke til den nødvendige forståelse fra samværsforælders side, kan samværet herefter afslås eller ophæves.

14.1.1.6. Samarbejdschikane

Forældrenes evne til at samarbejde omkring barnet er et vigtigt element, der kan tillægges betydelig vægt ved afgørelser om samvær, herunder også ved afgørelser om afslag på eller ophævelse af samvær. Samarbejdschikane er nærmere beskrevet i afsnit 12.

Samarbejdschikane kan udøves af begge forældre, og et manglende samarbejde kan således bero på både bopælsforælders og samværsforælders forhold.

I sager, hvor bopælsforælderen søger at hindre samværet mellem barnet og samværsforælderen, er det vigtigt, at det så tidligt som muligt i forløbet gennem en børnesagkyndig undersøgelse søges afklaret, hvad der ligger til grund for samværshindringen, og om det er til barnets bedste, at der fortsat er samvær – selvom dette eventuelt skal gennemføres ved tvang.

En tidlig afdækning af forholdene – og herunder en mulighed for børnesagkyndig rådgivning eller mægling m.v. – er i både barnet og forældrenes interesse og skal i øvrigt ses i lyset af § 4, hvorefter det i vurderingen af barnets bedste indgår, at barnet har ret til kontakt til begge sine forældre.

En bopælsforælders hindring af barnets kontakt med samværsforælderen kan dog i visse tilfælde have et sådant omfang og kan påvirke barnet på en sådan måde, at der er frygt for barnets trivsel. Statsforvaltningen vil under behandlingen af sagen kunne træffe afgørelse om suspension af samværet, hvis der er akut behov for at friholde barnet fra forældrenes konflikt. Om midlertidige afgørelser om suspension eller begrænsning af samvær henvises til afsnit 13.4.

Hvis forældrenes konflikt påvirker barnet for meget, og den børnesagkyndige undersøgelse bekræfter dette, taler dette for en afgørelse om afslag på eller ophævelse af samværet, jf. afsnit 14.1.1.2. Statsfor-

valtningen kan i den forbindelse vejlede den forælder, som ikke udøver samarbejdschikane, om muligheden for at starte en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl.

En statsforvaltning, der under samværsagens behandling – f.eks. i forbindelse med den børnesagkyndige undersøgelse – bliver bekendt med sådanne for barnet belastende forhold, må overveje, om der er grundlag for at foretage underretning til barnets opholdskommune efter § 153, stk. 1, i lov om social service, jf. afsnit 14.2.

En samværsforælders manglende samarbejde eller chikane af bopælsforælderen og dennes familie, f.eks. i form af vedvarende trusler om vold, eller det forhold, at samværsforælderen konstant opsøger eller kontakter familien uden for det aftalte tidsrum, evt. på trods af et tilhold, er hensyn, der kan indgå i vurderingen af omfanget af et samvær, herunder om der skal gives afslag på en anmodning om samvær, eller hvorvidt et eksisterende samvær skal ophæves.

I sådanne sager skal statsforvaltningen på baggrund af en belysning af barnets perspektiv vurdere, om det vil være bedst for barnet, at der gives afslag på samvær, eller et eksisterende samvær ophæves, fordi samværsforælderen samarbejdschikane påvirker barnet for meget.

Statsforvaltningen kan i sager med samarbejdschikane også beslutte at indhente en sagkyndig erklæring om den forælder, der udøver samarbejdschikane, som – under hensyn til det konkrete barns forhold – fokuserer på forælderen forudsætninger for at tage vare på barnet. En sagkyndig erklæring kan ligeledes på et tidligt tidspunkt i sagsbehandlingen være med til at afklare, i hvilket omfang den pågældende forælder kan drage omsorg for barnet, herunder ved at samarbejde med den anden forælder om kontakten til barnet. Samtidig kan indhentelsen af en sagkyndig erklæring i særligt tunge sager være en måde at skærme barnet mod inddragelse i sagen.

14.1.1.7. Sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger

Hvis det i en samværsag er klart, at et barn udsættes for vold eller grænseoverskridende handlinger af en samværsforælder, skal statsforvaltningen hurtigst muligt fjerne muligheden for overgreb ved at ophæve/suspendere samværet eller ved at fastsætte samvær under overvågning. På den anden side skal statsforvaltningen også hindre, at samværsforælderen forbindelse med barnet afbrydes og ødelægges som følge af grundløse- og/eller chikanøse beskyldninger. Mellem disse klare yderpunkter findes imidlertid en række sager, hvor det er tvivlsomt, hvad der er foregået. Sådanne sager kan være vanskelige at løse, da det afgørende for sagens resultat er den bevisvurdering, som statsforvaltningen må foretage.

Sager om vold eller grænseoverskridende handlinger er således ofte meget komplicerede. Dette skyldes, at det kan være vanskeligt – nogle gange nærmest umuligt – at få fastslået, om samværsforælderen har udsat barnet for vold eller grænseoverskridende handlinger, om beskyldningen mod samværsforælderen udspringer af et ønske om at chikanere samværet, eller om barnet har et dårligt eller traumatisk forhold til samværsforælderen, og at de signaler, som barnet udsender herom, kan tolkes som udtryk for, at barnet har været udsat for vold eller grænseoverskridende handlinger. Endelig kan forældrenes konfliktniveau være årsag til, at barnet mistrives og herigennem udsender signaler af en sådan art, at der – i øvrigt ubegrundet – opstår mistanke om vold eller grænseoverskridende handlinger.

Det er derfor særlig vigtigt, at statsforvaltningen snarest får oplyst sagen tilstrækkeligt. Statsforvaltningen bør i den forbindelse rette henvendelse til barnets bopælskommune, dels for at indhente oplysninger om barnet og familiens situation, og dels for at gøre kommunen opmærksom på familiens situation, således at kommunen kan vurdere, om der er behov for at iværksætte hjælpeforanstaltninger for barnet eller familien, hvis dette ikke allerede er tilfældet. Det vil endvidere kunne være relevant i denne forbindelse at indlede et tværfagligt samarbejde med kommunen.

Statsforvaltningen skal ved modtagelsen af en anmodning om ophævelse/suspension af samværet på baggrund af en påstand om, at samværsforælderen har udøvet vold eller grænseoverskridende handlinger over for barnet, bopælsforælderen eller andre medlemmer af den husstand, hvor barnet dagligt opholder

sig, hurtigst muligt – og helst inden næste samvær – tage stilling til, om der er grundlag for at træffe en midlertidig afgørelse om suspension af samværet, mens sagen undersøges. Der bør som udgangspunkt ske suspension af samværet, hvis påstanden om vold er tilstrækkelig underbygget eller i øvrigt virker troværdig. Ved denne vurdering kan der lægges vægt på, om forholdet er anmeldt til politiet, og/eller om der er sket underretning til kommunen, om der foreligger skadestuerapport eller anden dokumentation for vold, f.eks. krisecentererklæring. Også statsforvaltningens eventuelle kendskab til forældrene og barnet i forbindelse med tidligere ansøgninger kan det være naturligt at inddrage ved vurderingen.

I sager, hvor en forælder er flyttet fra den fælles bopæl og f.eks. bor på krisecenter med barnet, og overgrebet er tilstrækkelig dokumenteret ved anmeldelse til politiet eller kommune eller ved krisecentererklæring, skal statsforvaltningen vejlede den pågældende forælder om hurtigt at søge om at få tillagt forældremyndigheden midlertidigt alene. Statsforvaltningen skal herefter hurtigst muligt træffe afgørelse i sagen, således at det forhindres, at barnet udleveres til en voldelig forælder, f.eks. fra barnets daginstitution, samt sikres at barnet kan få ro under sagens behandling.

Foreligger der dokumentation for, at samværsforælderen har begået overgreb over for barnet, bør en anmodning om afslag på eller ophævelse af samvær altid imødekommes. Det må anses for meget alvorligt, at en samværsforælder har begået overgreb over for sit barn, og samværet må derfor i disse situationer ophæves af hensyn til barnet.

Det er ikke kun overgreb mod barnet, der kan føre til afslag på eller ophævelse af samvær, men også voldelig adfærd over for bopælsforælderen eller andre medlemmer af den husstand, hvor barnet opholder sig. Statsforvaltningen skal i disse situationer undersøge, hvordan overgrebene har påvirket barnet og familien som helhed, hvilket f.eks. kan ske gennem en børnesagkyndig undersøgelse. Når sagen er tilstrækkelig oplyst, må statsforvaltningen herefter foretage en konkret vurdering af, om samværet skal ophæves, eller om der skal fastsættes vilkår for samværet, f.eks. overvåget samvær.

Inden den midlertidige afgørelse om samværet på baggrund af en påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger træffes, bør statsforvaltningen om muligt indhente de oplysninger, som er nævnt i afsnit 14.1.1.7.1. Afgørelse må dog ofte træffes på det foreliggende grundlag, da der typisk ikke vil være tid til at indhente supplerende oplysninger.

Hvis samværet suspenderes eller gøres overvåget under den videre behandling af sagen, skal statsforvaltningen straks iværksætte relevante foranstaltninger til afklaring af, om der er grundlag for at opretholde suspensionen eller overvågningen, jf. afsnit 14.1.1.7.1.

Hvis det efter en umiddelbar vurdering ikke i tilstrækkelig grad er sandsynliggjort, at barnet har været udsat for vold eller grænseoverskridende handlinger, bør samværet ikke suspenderes under sagens fortsatte behandling. Statsforvaltningen kan dog overveje undtagelsesvist at lade samværet foregå under overvågning af en børnesagkyndig, bl.a. for derigennem at styrke grundlaget for den endelige afgørelse.

Som nævnt ovenfor i afsnit 13 kan afgørelser om midlertidigt samvær træffes efter en mindre omfattende sagsforberedelse.

Statsforvaltningen skal dog under alle omstændigheder hurtigst muligt fremskaffe det fornødne grundlag til afgørelse af det fremtidige samvær.

Det skal understreges, at statsforvaltningens fortsatte undersøgelse af sagen ikke stoppes af, at den midlertidige afgørelse påklages til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen. I disse situationer bør statsforvaltningen fremsende kopi af sagens akter til styrelsen samt underrette forældrene og eventuelle involverede myndigheder om, at statsforvaltningen fortsætter behandlingen af sagen. Det bemærkes i den forbindelse, at Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, som udgangspunkt alene behandler klagesager ud fra de oplysninger, som statsforvaltningen havde eller kunne/burde have haft på afgørelsestidspunktet. Hvis der under behandlingen af klagesagen fremkommer nye oplysninger, vil styrelsen videresende disse til statsforvaltningen til brug for den videre behandling af sagen der. Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen,

kan dog i helt særlige tilfælde træffe en midlertidig afgørelse om samvær, hvis sagen er så hastende, at det ikke vil være muligt at nå at anmode statsforvaltningen om at tage stilling til anmodningen, jf. afsnit 13.5.

14.1.1.7.1. Sagens oplysning i sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger

I dette afsnit beskrives de oplysninger, som statsforvaltningen skal overveje at indhente i sager med beskyldninger om vold eller grænseoverskridende handlinger. Oplysningerne indhentes – hvis det er muligt – umiddelbart efter modtagelsen af ansøgningen om suspension/ophævelse af samværet. Derudover skal oplysningerne også bruges ved statsforvaltningens opfølgning på den midlertidige afgørelse om samværet under behandlingen af sagen, jf. nedenfor. Endelig indgår oplysningerne også i den endelige afgørelse af sagen.

De relevante oplysninger er bl.a. følgende:

- Har ansøgeren anmeldt overgrebet til politiet og/eller underrettet kommunen?

Er overgrebet anmeldt til politiet, eller er der sket underretning til de sociale myndigheder, og har disse myndigheder ikke »afvist« anmeldelsen, bør statsforvaltningen suspendere samværet eller undtagelsesvist gøre dette overvåget.

Er der ikke sket anmeldelse eller underretning, skal statsforvaltningen undersøge baggrunden herfor. Har overgrebet angiveligt fundet sted kort tid inden ansøgerens henvendelse til statsforvaltningen, kan manglende anmeldelse eller underretning som udgangspunkt ikke tillægges afgørende betydning. Statsforvaltningen har i disse situationer pligt til at vejlede ansøgeren om muligheden for anmeldelse og underretning. Finder statsforvaltningen behov herfor, bør ansøgeren samtidig orienteres om straffelovens § 164 om falsk anmeldelse.

Hvis der er rejst tiltale for vold eller seksuelle overgreb, bør samværet suspenderes, indtil straffesagen er afsluttet i byretten.

- Hvornår fandt overgrebet angiveligt sted, hvornår fik ansøgeren kendskab til eller mistanke om overgrebet, og har ansøgeren herefter udleveret barnet til samvær?
- Kan der indhentes oplysninger fra andre myndigheder, institutioner m.v.?

Henset til den alvorlige karakter af disse sager har statsforvaltningen en særlig pligt til dels at søge sagen grundigt oplyst og dels at følge op på den, således at nye, relevante oplysninger hurtigst muligt indgår ved vurderingen af sagen. Det påhviler således statsforvaltningen straks at iværksætte foranstaltninger til fremskaffelse af de oplysninger, der er nødvendige til brug for den midlertidige og senere endelige afgørelse om samværet. Statsforvaltningen kan selv indhente de nødvendige oplysninger, eller statsforvaltningen kan opfordre forældrene til at fremskaffe oplysningerne. Kan forældrene ikke fremskaffe de nødvendige oplysninger, skal statsforvaltningen være dem behjælpelig hermed.

De nødvendige oplysninger indhentes typisk fra politiet, som bl.a. vil kunne have oplysninger om fysiske undersøgelser af barnet samt fra afhøringer af barnet eller af de øvrige implicerede.

De sociale myndigheder vil kunne have oplysninger om ansøgerens og barnets forhold, f.eks. i form af udtalelser fra barnets daginstitution eller vurderinger fra en børnesagkyndig, der er udpeget til at undersøge barnets forhold nærmere med henblik på tilrettelæggelse af kommunens eventuelle indsats over for barnet. Sådanne udtalelser, vurderinger m.v. udarbejdes ofte med fokus på den aktuelle beskyldning. Ved vurderingen af, hvilken vægt de kan tillægges, bør det overvejes, om de er af foreløbig karakter, og om de bygger på en fuldstændig eller en begrænset undersøgelse.

Kommunen kan endvidere have oplysninger om barnets eventuelle tidligere behov for særlig støtte, og om barnet på nuværende tidspunkt anses for behandlingskrævende.

I nogle tilfælde vil kommunen allerede være inddraget, idet kommunen kan have modtaget underretning fra fagpersoner eller borgere. Kommunen har endvidere efter § 146 i lov om social service pligt til at føre tilsyn med børn på en sådan måde, at kommunen så tidligt som muligt bliver opmærksom på tilfælde,

hvor der er behov for særlig støtte. Ifølge § 50 skal undersøge barnets forhold, hvis det må antages, at barnet trænger til støtte. Som led i denne børnefaglige undersøgelse skal kommunen inddrage de fagfolk, som allerede har viden om barnets og familiens forhold.

Er der på baggrund af undersøgelsen grundlag for at iværksætte foranstaltninger, kan kommunen bl.a. yde praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet eller yde familiebehandling eller lignende støtte, jf. § 52, stk. 3.

Kommunen har pligt til løbende at følge op på de enkelte sager, jf. § 148, stk. 2.

Der vil også kunne indhentes relevante oplysninger fra f.eks. daginstitution, skole, hospital, barnets egen læge og lign.

- Har ansøgeren tidligere beskyldt samværsforælderen for vold eller grænseoverskridende handlinger, eller har der gennem en længere periode været konflikt mellem forældrene om samværet?
- Har barnet enten tidligere eller i forbindelse med den nuværende behandling af sagen givet udtryk for forhold, der giver anledning til bekymring?
- Er der behov for at foretage en børnesagkyndig undersøgelse?

Statsforvaltningens oplysning af sagen bør som udgangspunkt ske gennem en børnesagkyndig undersøgelse eller – efter en konkret vurdering – ved, at en børnesagkyndig afholder en samtale med barnet og fremkommer med en vurdering heraf. Der vil normalt være behov for at gennemføre en børnesagkyndig undersøgelse, hvis politiets efterforskning eller kommunens undersøgelse ikke har ført til en afklaring af sagen. Der henvises til afsnit 4.1.2. om børnesagkyndige undersøgelser.

Opremsningen er ikke udtømmende, og det kan således være nødvendigt at foretage andre undersøgelser. Omvendt skal der naturligvis kun foretages de undersøgelser, der er nødvendige for at træffe en midlertidig eller endelig afgørelse om samværet.

Fremkommer der under statsforvaltningens undersøgelser af sagen nye oplysninger, der kan begrunde en ændring af det midlertidige samvær, skal statsforvaltningen af egen drift træffe ny midlertidig afgørelse om samværet. Som eksempel kan nævnes situationer, hvor statsforvaltningen umiddelbart har suspenderet samværet, og hvor der på baggrund af nye oplysninger ikke er noget til hinder for, at samværet udøves under overvågning.

Statsforvaltningen skal enten selv kontakte de relevante myndigheder og indhente supplerende oplysninger eller sørge for, at de relevante myndigheder underretter statsforvaltningen, når der er nyt i sagen. Statsforvaltningen kan undtagelsesvist overlade det til forældrene at tilvejebringe de relevante oplysninger.

14.1.1.7.2. Fremgangsmåden ved indhentelse af oplysninger i sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger

Indhentelse af oplysninger om forældrene og barnet fra andre myndigheder er nærmere reguleret i forvaltningslovens kapitel 8. Der henvises herom til afsnit 4.3.

I forhold til sager, hvor der er mistanke om, at barnet har været udsat for vold eller grænseoverskridende handlinger, vil statsforvaltningen ofte have brug for oplysninger fra verserende eller afsluttede straffesager.

Om videregivelse af oplysninger i disse tilfælde har Rigsadvokaten oplyst, at politiet i hvert enkelt tilfælde, hvor en statsforvaltning anmoder om oplysninger fra en straffesag, må foretage en vurdering efter reglerne i forvaltningslovens § 28, jf. reglerne i persondataloven, og forvaltningslovens § 31.

Ved denne vurdering indgår på den ene side hensynet til den af forældrene, der er sigtet i straffesagen, og som kan have interesse i, at politiets oplysninger hemmeligholdes, og på den anden side især hensynet til barnet, der eventuelt har været udsat for overgreb.

Rigsadvokaten har oplyst, at det ikke er muligt nærmere at angive, i hvilket omfang politiet kan imødekomme statsforvaltningernes anmodninger om oplysninger om verserende eller afsluttede straffesager.

Rigsadvokaten har dog peget på, at det i nogle sager kan forekomme betænkeligt at videregive oplysninger til statsforvaltningen inden straffesagens afgørelse, idet straffesagens parter herved vil kunne få adgang til sagens dokumenter i forbindelse med en anmodning om aktindsigt i samværsagen.

Rigsadvokaten finder endvidere, at der kan forekomme tilfælde, hvor hensynet til straffesagens efterforskning og behandlingen af straffesagen i retten taler afgørende imod, at sagens parter kan få aktindsigt i politirapporter eller andet materiale, der er tilvejebragt af politiet.

Endelig har Rigsadvokaten henstillet til statsforvaltningerne at være opmærksomme på, om hensynet til gennemførelse af en straffesag kan tale imod at imødekomme en anmodning om aktindsigt i samværsagen. I tvivlstilfælde kan statsforvaltningen anmode politidirektøren om en udtalelse herom.

I forbindelse med udlevering af oplysninger fra straffesagen kan politidirektøren anmode statsforvaltningen om at undtage bestemte oplysninger fra aktindsigt, jf. forvaltningslovens § 15, stk. 1, nr. 3.

Grundlaget for at undtage oplysninger fra aktindsigt af hensyn til efterforskningen af en straffesag kan eventuelt falde bort, når der er foretaget yderligere skridt i efterforskningen, f.eks. afhøring af samværsforælderen.

Det bemærkes, at indholdet af begrundelser for afgørelser i samværsager ifølge forvaltningslovens § 24, stk. 3, kan begrænses i det omfang, partens interesse i at kunne benytte kendskab til denne til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser, jf. § forvaltningslovens 15.

14.1.1.7.3. Statsforvaltningens endelige afgørelse af sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger

Når sagen er tilstrækkeligt oplyst, skal der på normal vis træffes en endelig afgørelse om samværet.

Skønnes afbrydelsen af kontakten eller begrænsningen af samværet ikke længere at være nødvendig, skal statsforvaltningen snarest normalisere samværet.

Selv om der på baggrund af det foreliggende materiale ikke er grundlag for at konkludere, at barnet har været udsat for vold eller grænseoverskridende handlinger, skal statsforvaltningen være opmærksom på, om materialet af andre grunde kan give anledning til at overveje at ophæve eller begrænse samværet, f.eks. fordi samværet vil være traumatisk for barnet.

Det skal i den forbindelse understreges, at det forhold, at en straffesag er sluttet f.eks. på bevisets stilling, ikke nødvendigvis er tilstrækkeligt til, at der uden yderligere undersøgelser kan fastsættes samvær som tidligere. Dette skyldes især, at der i straffesager stilles større krav til beviset end i civile sager, herunder sager om samvær. Der kan således være forhold omkring barnet, der nødvendiggør yderligere undersøgelser, før der kan træffes endelig afgørelse om samværet.

Hvis barnet har været udsat for vold eller alvorlige grænseoverskridende handlinger, vil kommunen som udgangspunkt have pligt til at følge op på barnets situation. Dette omfatter også de tilfælde, hvor der skønnes behov for, at samværsforælderen og barnet – på trods af en grænseoverskridende handling – har kontakt, f.eks. som led i et terapiforløb. I disse tilfælde vil samværet normalt blive ophævet af statsforvaltningen og de videre overvejelser om barnets situation overgå til kommunen.

Statsforvaltningen skal i disse sager endvidere være opmærksom på, om barnet enten under eller efter sagens behandling kan have behov for rådgivning, jf. afsnit 3.6.3.1.

14.2. Offentlige myndigheders underretningspligt

Efter § 153 i lov om social service (serviceloven) er offentligt ansatte – og således også statsforvaltningens medarbejdere – forpligtede til at underrette kommunen om forhold, der må give formodning for, at et barn under 18 år har behov for særlig støtte.

Denne underretningspligt bliver særlig relevant i sager, hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger, men kan også foreligge i andre sager.

Statsforvaltningen skal således altid være opmærksom på, om der er forhold i en konkret sag, som medfører, at der bør ske underretning til barnets bopælskommune.

Underretningspligten er nærmere beskrevet i kapitel 2 i vejledning af 15. februar 2011 om særlig støtte til børn og unge og deres familier (vejledning nr. 3 til serviceloven). Det fremgår bl.a. heraf, at der med »særlig støtte« i servicelovens § 153, stk. 1, nr. 1 og 2, sigtes til støtte efter servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge. Der er således ikke underretningspligt i situationer, hvor barnets eller den unges vanskeligheder har en karakter, som reglerne om særlig støtte efter servicelovens kapitel 11 ikke tager sigte på at løse.

Underretningspligten indtræder efter servicelovens § 153 uanset, hvad der er årsagen til, at barnet eller den unge kan have behov for særlig støtte. Der er ikke i den sociale lovgivning en opremsning af, hvad der konkret hører under underretningspligten. Omkring børn og unge kan det siges, at underretningspligten omfatter alle de tilfælde, hvor en offentlig ansat får kendskab til forhold, der giver grund til at antage, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte.

Efter servicelovens § 153, stk. 1, nr. 1-3 indtræder underretningspligten, når den pågældende får kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte, at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold eller, at et barn eller en ung under 18 år er udsat for vold eller andre overgreb.

Der stilles ikke krav til, at den pågældende fagperson har et kendskab til barnets eller den unges forhold. Derimod skal der være tale om en antagelse, der er sagligt begrundet i barnets eller den unges forhold, og som har givet grund til bekymring for barnets eller den unges udvikling eller sundhed. En sådan antagelse kan således føre til en bekymring for, om barnet eller den unge kan have behov for særlig støtte efter servicelovens kapitel 11.

Det bemærkes, at en underretning ikke medfører pligt for kommunen til at iværksætte foranstaltninger. Men kommunen må på baggrund af underretningen og sit øvrige kendskab til barnet eller familien overveje, om underretningen giver anledning til at undersøge, om der er behov for støtte, jf. servicelovens § 50.

Kommunen vil i forbindelse med en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50 kunne afkræve statsforvaltningen yderligere relevante oplysninger, som statsforvaltningen pligtmæssigt skal afgive efter § 11 a, jf. § 11 c, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (retssikkerhedsloven). Efter disse regler kan kommunen efter forudgående samtykke fra den, der søger om eller får hjælp, forlange, at bl.a. andre offentlige myndigheder giver oplysninger om den pågældende, der er nødvendige for at behandle sagen. Hvis det er nødvendigt for sagens behandling, kan kravet om samtykke bl.a. fraviges i sager om særlig støtte til børn og unge efter servicelovens kapitel 11, hvor myndighederne kan påbegynde en sag eller træffe afgørelse uden forældrenes samtykke.

Underretning kan foretages skriftligt, men kan også gives på anden måde, herunder f.eks. telefonisk eller mundtligt under et møde. Statsforvaltningens underretning bør dog som hovedregel udfærdiges skriftligt. Endvidere bør sammenblanding af faktiske oplysninger og vurderinger undgås, og kommunen bør skriftligt kvittere for modtagelsen.

Den, der foretager underretning, bliver ikke part i sagen og kan ikke klage over de skridt, som kommunen vælger at foretage eller vælger ikke at foretage, jf. nedenfor.

Underretningen skal rettes til barnets opholdskommune efter reglerne i retssikkerhedslovens § 9 a. Børn under 18 år har som udgangspunkt samme opholdskommune som forældrene. Bor barnet mest hos den ene af forældrene, har barnet opholdskommune der. Hvis barnet bor lige meget hos begge forældre, har barnet opholdskommune der, hvor barnet er folkeregistreret. Er barnet anbragt uden for hjemmet, har barnet opholdskommune i den kommune, der har truffet afgørelsen om anbringelse.

Underretning kan også ske til Ankestyrelsen, Kontoret for Børn, hvis man ikke mener, at kommunen handler tilstrækkelig hurtigt og alvorligt på baggrund af underretningen.

Det bemærkes, at underretningspligten også gælder, selvom forældrene tilkendegiver selv at ville rette henvendelse til kommunen om bekymrende forhold.

Også oplysninger, som f.eks. fremkommer i forbindelse med børnesagkyndig rådgivning, konfliktmægling og samtaler med børn, kan være omfattet af underretningspligten.

Det skal understreges, at der af hensyn til kommunens mulighed for at iværksætte eventuelle støtteforanstaltninger er behov for at underrette så tidligt som muligt efter, at statsforvaltningen bliver opmærksom på bekymrende forhold for barnet.

15. Anden kontakt

Statsforvaltningen kan efter § 22, stk. 1, jf. stk. 3, i særlige tilfælde efter anmodning træffe bestemmelse om anden kontakt med barnet i form af telefonsamtaler, brevveksling, elektronisk post, fotografier el.lign. En anmodning om anden kontakt kan indgives af den forælder, som barnet ikke har bopæl hos, eller af barnets nærmeste pårørende, hvis betingelserne i § 20 for at få fastsat samvær er opfyldt, jf. § 22, stk. 2. Bestemmelsen om anden kontakt omfatter således også barnets nærmeste pårørende og kan f.eks. anvendes i tilfælde, hvor pårørende, der opfylder betingelserne for samvær i § 20, ikke har mulighed for at have samvær med barnet. Om samvær med andre end forældre henvises til afsnit 16.

Hvis statsforvaltningen alene modtager en anmodning om en afgørelse om anden kontakt, er statsforvaltningen ikke forpligtet til at indkalde bopælsforælderen og den anmodende forælder eller nærmeste pårørende til et vejledningsmøde, jf. § 31, stk. 2. En sådan anmodning kan således behandles på skriftligt grundlag.

Der skal efter § 22, stk. 1, være tale om særlige omstændigheder, før der kan træffes bestemmelse om anden kontakt. Det er således ikke hensigten med bestemmelsen, at det skal være almindeligt, at der fastsættes anden kontakt med barnet i forbindelse med statsforvaltningens afgørelser om samvær.

Bestemmelsen vil f.eks. kunne anvendes, hvis bopælsforælderen uden rimelig grund griber ind i barnets kontakt med den anden forælder, eller hvis samværet er begrænset, f.eks. på grund af afstanden mellem forældrenes bopæle. Bor samværsforælderen i udlandet, så der kun er mulighed for samvær i ferier, f.eks. 2-3 uger om året, kan telefonsamtaler eller skriftlig kontakt være et godt middel til at bevare forbindelsen og dermed en kontinuitet i relationen mellem barnet og samværsforælderen. Det samme kan være tilfældet for børn af sømænd og langturschauffører med længerevarende ophold uden for hjemmet. Kontakten kan endvidere være et alternativ til samvær, hvor dette af praktiske grunde ikke kan gennemføres.

Bestemmelsen vil endvidere kunne anvendes i tilfælde, hvor statsforvaltningen har meddelt afslag på eller ophævet samværet, fordi fysisk, personlig kontakt vil være til fare for barnet, eller fordi der er konkret fare for bortførelse. Statsforvaltningen skal dog i disse sager være særlig opmærksom på, at fastsættelse af anden kontakt skal være forsvarligt, og vigtigheden af belysningen af barnets perspektiv bliver således særlig central i denne type sager.

Det er også muligt at anvende bestemmelsen som andet end et alternativ til eller et supplement til samvær. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis der i længere tid ikke har været samvær, og det skønnes

hensigtsmæssigt at lade anden kontakt indgå som et led i en optrappingsordning og på den måde være en indledning til et samvær.

Bestemmelsen vil ligeledes kunne anvendes i tilfælde, hvor samvær med pårørende, der opfylder betingelserne efter § 20, vil være en belastning for barnet, f.eks. på grund af bopælsforælderen modstand mod samværet, hvis det vurderes, at anden kontakt i form af telefonsamtaler el.lign. mellem barnet og den pårørende vil være værdifuldt for barnet.

Det bemærkes, at en afgørelse om anden kontakt – som alle afgørelser efter loven – skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.

Opregningen i stk. 1, som omfatter telefonsamtaler, brevveksling, elektronisk post, fotografier el.lign., er ikke udtømmende. Videoptagelser af vigtige begivenheder eller fra barnets dagligdag og gaver til barnet til jul og fødselsdag vil således også være omfattet af bestemmelsen, ligesom f.eks. tekst- og billedbeskeder på mobiltelefonen (SMS og MMS).

Adgangen til at træffe midlertidige afgørelser efter § 29 omfatter også afgørelser om anden kontakt, jf. § 29, stk. 1 og 3. En midlertidig afgørelse om anden kontakt bortfalder, når der foreligger en aftale eller en endelig afgørelse herom. Statsforvaltningen kan ligeledes afslå at træffe bestemmelse om anden kontakt samt ændre eller ophæve en afgørelse eller aftale om anden kontakt, jf. § 22, stk. 3.

Det bemærkes, at afgørelser om anden kontakt ikke kan tvangsfuldbyrdes.

16. Samvær med andre end forældre

Efter § 20 er der mulighed for i visse tilfælde at fastsætte samvær mellem barnet og dets nærmeste pårørende, som det er knyttet til.

Det er barnets nærmeste pårørende, der kan anmode statsforvaltningen om fastsættelse af samvær. Personkredsen, der er omfattet af bestemmelsen, er nærmere beskrevet i afsnit 16.1. Bopælsforælderen og samværsforælderen kan således ikke anmode om fastsættelse af samvær mellem barnet og barnets nærmeste pårørende.

Når statsforvaltningen modtager en anmodning om samvær efter § 20, skal statsforvaltningen normalt afholde et vejledningsmøde mellem ansøgeren og bopælsforælderen med henblik på, at der kan findes en forligsmæssig løsning, der er til barnets bedste. Vejledningsmødet kan afholdes som et tværfagligt møde. Statsforvaltningen skal tilbyde børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, hvis ansøgeren og bopælsforælderen ikke bliver enige på vejledningsmødet, jf. afsnit 3. Når ansøgeren og bopælsforælderen ikke til enighed om samværet, må statsforvaltningen træffe afgørelse herom ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4. Statsforvaltningen skal under sagens behandling sørge for, at barnets inddrages under sagen, således at dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme til udtryk, jf. § 34.

Statsforvaltningen kan fastsætte samvær med barnets nærmeste pårørende, som det er knyttet til, i følgende situationer:

- Hvis en eller begge forældre er døde, eller en forælder er ukendt, jf. afsnit 16.2.
- Hvis der ikke – eller kun i yderst begrænset omfang – er samvær med den forælder, barnet ikke har bopæl hos, jf. afsnit 16.3.

Barnet har således samme mulighed for at have kontakt med f.eks. en bedsteforælder på samværsforælderen side i tilfælde, hvor samværsforælderen lever, men ikke er en del af barnets liv, som i tilfælde hvor denne forælder er død. Spørgsmålet om kontakt afhænger af en konkret vurdering af, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4.

Er betingelserne i § 20 for at fastsætte samvær med barnets nærmeste pårørende opfyldt, finder forældreansvarslovens øvrige bestemmelser om samvær anvendelse for dette samvær. Det betyder bl.a., at statsforvaltningen kan fastsætte vilkår for samværet, jf. § 21, stk. 1, og at statsforvaltningen kan træffe afgørelse om ændring af samværet, jf. § 21, stk. 3. Det bemærkes dog, at bestemmelsen i lovens § 19,

stk. 2, om forældrenes fælles ansvar for transporten af barnet i forbindelse med samvær ikke finder anvendelse i forhold til samvær med andre end forældre. Derfor skal den nærmeste pårørende, som har samvær med barnet, selv stå for transporten i forbindelse med samværet.

Det er vigtigt, at barnets interesse i at bevare kontakten med den pågældende ses i snæver sammenhæng med barnets behov for en stabil og sammenhængende hverdag. I vurderingen af barnets bedste indgår også en stillingtagen til, hvor mange personer barnet kan have et fastsat samvær med under hensyn til dets trivsel og hverdag. Statsforvaltningen skal således være opmærksom på omfanget og frekvensen af samværene i sager, hvor der er grundlag for at fastsætte samvær med flere pårørende, som barnet er knyttet til, idet disse samvær skal fastsættes under hensyntagen til barnets dagligdag samlet set. Der henvises også til afsnit 16.2.

16.1. Personkredsen, der er omfattet af § 20

En anmodning om samvær efter § 20 kan alene imødekommes, hvis ansøgeren er barnets nærmeste pårørende, og barnet er knyttet til den pågældende. Det er endvidere en betingelse, at ansøgeren er fyldt 18 år.

En anmodning om samvær efter § 20 vil således f.eks. kunne indgives af barnets bedsteforældre, af ældre søskende, halvsøskende, en onkel eller tante eller anden nærmeste pårørende. Hvis barnet er forældreløst, kan begge hold bedsteforældre anmode om samvær efter § 20. Det er ikke muligt for bopælsforælderen familie, eksempelvis dennes forældre, at søge om samvær efter § 20, hvis bopælsforælderen lever.

Ved vurderingen af, om en person kan anses som barnets nærmeste pårørende, er det barnets sociale relationer til den pågældende, der er afgørende, og ikke barnets biologiske tilknytning til den pågældende. Hvis barnet har en tæt relation til f.eks. en tidligere stedforælder, stedsøster eller plejeforælder, kan denne således også indgive anmodning om samvær efter § 20. En social forælder (f.eks. en medmor), hvor barnet er blevet til ved anonym sæddonation, og der ikke er gennemført en stedbarnsadooption før samlivsophævelsen, vil således være omfattet af bestemmelsen. Derudover kan forældre til den sociale forælder, som barnet er knyttet til, også være omfattet af personkredsen.

Det er som nævnt også en betingelse, at barnet er knyttet til ansøgeren. Det betyder, at nærmeste pårørende, som barnet kun har haft kontakt med i kortere tid og har opnået en tilknytning til, vil kunne søge om samvær med barnet. Det bemærkes, at det er hensigten med betingelsen om tilknytning at sikre, at ikke alle barnets nærmeste pårørende kan bruge bestemmelsen til at søge at etablere en tilknytning til barnet. Der skal således være tale om en allerede eksisterende tilknytning, som kan mistes, og som det vurderes at være bedst for barnet at bevare. § 20 vil således f.eks. kunne finde anvendelse i situationer, hvor barnet kun kort tid før forælderen død har etableret en kontakt til den afdøde forælders familie, og der endnu ikke er etableret en nær tilknytning til denne.

16.2. En eller begge forældre er døde, eller en forælder er ukendt

Hvis en eller begge forældre er afdøde ved døden, kan der efter § 20, stk. 1, efter anmodning fastsættes samvær med barnets nærmeste pårørende, som det er knyttet til. Der kan også fastsættes samvær i den situation, hvor en forælder er ukendt.

Med denne bestemmelse får barnet således mulighed for at bevare kontakten til en afdød forælders familie og/eller andre pårørende, som barnet har en tilknytning til, selvom bopælsforælderen er imod kontakten. Bestemmelsen åbner endvidere mulighed for, at der kan fastsættes samvær med barnets nærmeste pårørende, som det er knyttet til, hvis begge forældre er afdøde ved døden.

Der er som nævnt også mulighed for at fastsætte samvær med barnets nærmeste pårørende, hvor den ene af barnets forældre er ukendt, dvs. at der ikke er fastslået et faderskab eller et moderskab. Dette giver f.eks. en person, der har levet sammen med barnets mor og fungeret som forælder til barnet –

en social forælder – en mulighed for at ansøge om fastsættelse af samvær, hvis barnet er blevet til ved hjælp af anonym donorsæd, eller hvis barnets mor ikke ved, hvem den biologiske far er. Det er uden betydning, om den sociale forælder og barnets mor har været samlevende, gift eller været registrerede partnere. Denne mulighed for fastsættelse af samvær vil særligt være relevant for par af samme køn, hvor en medmor ikke har adopteret barnet før samlivsophævelsen, men hvor den pågældende har fungeret som barnets forælder. Det vil også være muligt at fastsætte samvær med andre nærmeste pårørende end sociale forældre, f.eks. med forældre til den sociale forælder, som barnet er knyttet til.

Statsforvaltningen skal ved vurderingen af, om der skal fastsættes samvær mellem barnet og den nærmeste pårørende, altid tage udgangspunkt i barnets perspektiv og ud fra dette nå frem til en afgørelse, der vil være bedst for barnet, jf. § 4. Det er i den forbindelse vigtigt, at barnets interesse i at bevare kontakten med den pågældende ses i snæver sammenhæng med barnets behov for en stabil og sammenhængende hverdag. I vurderingen af barnets bedste indgår også en stillingtagen til, hvor mange personer barnet kan have et fastsat samvær med under hensyn til dets trivsel og hverdag.

Omfanget og frekvensen af samværet med en nærmeste pårørende, som barnet er knyttet til, fastsættes efter en konkret vurdering ud fra, hvad der er bedst for barnet, men vil oftest antages at være mindre i omfang og frekvens end det samvær, der fastsættes med forældre. Samværet vil eksempelvis kunne være 1 dag eller 1 weekend om måneden.

I situationer, hvor der fastsættes samvær efter § 20, stk. 1, med en social forælder, vil det kunne være bedst for barnet, at samværet har samme omfang som almindeligt samvær, hvis den sociale forælder har været barnets primære omsorgsperson eller i øvrigt må anses at have haft samme tilknytning og forhold til barnet, som hvis det havde været barnets forælder. Der vil også kunne være andre situationer, hvor det vil være bedst for barnet at fastsætte samvær i et større omfang, end forudsat efter den tidligere gældende § 20, hvorefter samværet ikke kunne have samme omfang som et forældresamvær.

Statsforvaltningen skal ved fastsættelsen af omfanget af samværet være opmærksom på, at dette nøje skal afpasses efter barnets livssituation og den hidtidige relation mellem barnet og den nærmeste pårørende samt under hensyntagen til andre relevante forhold som f.eks. geografisk afstand og forholdene hos den eller de samværsøgende. Statsforvaltningen skal også være opmærksom på omfanget og frekvensen af samværene i sager, hvor der er grundlag for at fastsætte samvær med flere pårørende, som barnet er knyttet til, idet disse samvær skal fastsættes under hensyntagen til barnets dagligdag. I vurderingen af barnets bedste indgår således bl.a. en stillingtagen til, hvor mange personer barnet kan have et fastsat samvær med under hensyn til barnets dagligdag og trivsel.

Er begge forældre afgået ved døden, og ønsker indehaveren af forældremyndigheden ikke, at barnet bevarer kontakten med sin familie, kan barnets nærmeste pårørende – som ovenfor anført – anmode om samvær. I disse tilfælde vil der ikke være noget til hinder for, at der – efter anmodning – fastsættes samvær med f.eks. begge hold bedsteforældre, hvis det vurderes, at dette vil være værdifuldt for barnet. Statsforvaltningen bør dog i denne type sager være opmærksom på omfanget og frekvensen af samværene, idet disse skal fastsættes under hensyntagen til barnets dagligdag.

16.3. Der er ikke eller kun yderst begrænset samvær med samværsforælderen

Efter § 20, stk. 2, kan der efter anmodning fastsættes samvær med barnets nærmeste pårørende, som det er knyttet til, hvis der ikke er eller kun i yderst begrænset omfang er samvær med den forælder, som barnet ikke har bopæl hos.

Det bemærkes, at barnet har samme mulighed for at have kontakt med f.eks. en bedsteforælder på samværsforældrens side i tilfælde, hvor samværsforælderen lever, men ikke er en del af barnets liv, som i tilfælde hvor denne forælder er død. Spørgsmålet om kontakt afhænger således af en konkret vurdering af, hvad der er bedst for barnet, jf. § 4, på baggrund af en belysning af barnets perspektiv.

Der må lægges stor vægt på årsagen til det manglende eller yderst begrænsede samvær med den potentielle samværsforælder ved statsforvaltningens vurdering af, om der er grundlag for at fastsætte samvær efter stk. 2. Samtidig må der også tages hensyn til, hvorledes samværsforælderen forholder sig til en kontakt mellem barnet og den anmodende nærmeste pårørende. Statsforvaltningen er derfor efter § 36, stk. 2, forpligtet til at indhente en erklæring fra den forælder, barnet ikke har bopæl hos, inden der træffes afgørelse om samvær efter stk. 2.

Hvis samværsforælderen periodevis er fraværende, f.eks. på grund af udlandsophold eller fængselsophold, vil der være mulighed for at fastsætte samvær for barnets nærmeste pårørende. Statsforvaltningen skal i den forbindelse være opmærksom på, om det vil være bedst for barnet skiftevis at have samvær med samværsforælderen og andre nærmeste pårørende, eller om en sådan ordning vil medføre ustabilitet for barnet. Statsforvaltningen skal foretage denne vurdering ud fra barnets samlede situation og tage højde for, at der er tale om en konfliktsituation, hvor bopælsforælderen er imod samvær med andre end samværsforælderen og muligvis også, at der fastsættes samvær med samværsforælderen. Det er vigtigt, at der findes frem til en samværsordning, som er stabil og kontinuerlig for barnet, og at samværet ses ud fra et langtidsorienteret perspektiv. Varigheden af den periode, hvor samværsforælderen er fraværende, vil således også have betydning for statsforvaltningens vurdering.

Hvis baggrunden for det manglende samvær mellem barnet og samværsforælderen er, at statsforvaltningen har afslået eller ophævet samværet på grund af samværsforælderen forhold, og det således er vurderet, at det er bedst for barnet ikke at have kontakt med denne forælder, gør helt særlige hensyn sig gældende. Der vil i disse sager ofte være tale om et udpræget beskyttelseshensyn til barnet, som kan føre til, at der ikke kan fastsættes samvær med barnets nærmeste pårørende. Statsforvaltningen skal foretage en konkret skønsmæssig vurdering set ud fra barnets perspektiv, hvor mulighederne for at fastsætte samvær med særlige vilkår, f.eks. vilkår om overvåget samvær, vilkår om, at samværsforælderen ikke må være til stede under samværet o.a., må inddrages under bedømmelsen.

Før der træffes afgørelse efter § 20, stk. 2, skal statsforvaltningen som nævnt indhente en erklæring fra den forælder, der ikke eller kun i yderst begrænset omfang har samvær med barnet, jf. § 36, stk. 2. Hvilken vægt, samværsforælderen mening om et samvær med en nærmeste pårørende skal tillægges, afhænger af den konkrete situation. Hvis samværsforælderen giver udtryk for bekymring for barnets samvær med ansøgeren, må det undersøges nærmere, hvad der er baggrunden for denne holdning. Er der tale om, at samværsforælderen ikke har haft kontakt til barnet eller den pågældende nære pårørende i mange år, må dette forhold afvejes i forhold til de oplysninger, der foreligger omkring barnets forhold til ansøgeren. Har barnet igennem flere år haft en nær tilknytning til den pågældende ansøger, bør ansøgningen om samvær imødekommes trods en eventuel protest fra samværsforælderen. Barnets egne synspunkter har selvsagt også betydning ved vurderingen af spørgsmålet om samvær med en nærmeste pårørende. Hensynet til barnet kommer også til udtryk i § 36, stk. 3, hvorefter statsforvaltningen kan undlade at indhente en erklæring efter § 36, stk. 2, hvis det må antages at være til skade for barnet eller vil medføre uforholdsmæssig forsinkelse af sagen.

Er der fastsat samvær mellem barnet og en nærmeste pårørende, og genopstår barnets samvær med samværsforælderen, betyder dette ikke, at barnets samvær med den nærmeste pårørende bortfalder, men bopælsforælderen kan f.eks. i denne situation anmode om ændring af samværet.

Omfanget og frekvensen af samværet med en nærmeste pårørende fastsættes – ligesom efter § 20, stk. 1 – efter en konkret vurdering ud fra, hvad der er bedst for barnet. Der henvises herom til afsnit 16.2.

17. Samvær eller anden form for kontakt mellem et adoptivbarn og dets oprindelige slægtninge

Efter adoptionslovens § 16 indtræder der ved adoption samme retsforhold mellem adoptant og adoptivbarn som mellem forældre og deres barn. Samtidig bortfalder retsforholdet mellem barnet og dets

oprindelige slægt. Dette indebærer, at der efter adoption ikke længere består et juridisk bånd mellem barnet og dets oprindelige – biologiske – slægt.

Efter § 20 a kan der dog i helt særlige tilfælde efter anmodning fra barnets oprindelige slægtninge fastsættes samvær eller anden form for kontakt med disse, hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær m.v. Som det fremgår af bestemmelsen, kan den alene anvendes i helt særlige tilfælde. Det er derfor fortsat udgangspunktet, at der ikke fastsættes samvær eller anden form for kontakt efter en adoption.

Adgangen til at fastsætte samvær efter § 20 a er således begrænset til de helt særlige tilfælde, hvor en konkret vurdering af barnets bedste, jf. § 4, fører til, at det vurderes som vigtigt for barnet at kunne bevare kontakten til de biologiske forældre eller andre oprindelige slægtninge. Det fremgår af forarbejderne, at det afgørende i den forbindelse vil være barnets ret til samvær. Barnets interesse i at bevare relationen skal dog ses i snæver sammenhæng med barnets behov for en stabil og sammenhængende hverdag.

Det er også en betingelse for fastsættelse af samvær eller anden form for kontakt efter § 20 a, at relationen mellem barnet og den pågældende oprindelige slægtning har spillet en positiv rolle for barnet, og også antages at ville gøre det fremover. Som følge heraf kan bestemmelsen ikke benyttes til at fastsætte samvær i de situationer, hvor barnet er blevet bortadopteret uden forældrenes samtykke efter adoptionslovens § 9, stk. 3, dvs. før barnet er blevet 1 år. Efter adoptionslovens § 9, stk. 3, kan adoption af et barn under 1 år meddeles uden forældrenes samtykke, hvis det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke vil være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær.

Muligheden for at fastsætte samvær eller anden kontakt efter § 20 a omfatter alle adoptioner, hvor der har været løbende kontakt mellem barnet og forældrene forud for adoptionen. Bestemmelsen finder således både anvendelse i tilfælde, hvor barnet frivilligt er bortadopteret, herunder ved en stedbarns-adoption, samt i tilfælde, hvor barnet er bortadopteret uden forældrenes samtykke. Det primære anvendelsesområde for bestemmelsen er adoptionssager, hvor et større barn forud for adoptionen har været anbragt uden for hjemmet og under anbringelsen har haft et løbende samvær eller kontakt med forældrene.

§ 20 a er hovedsageligt rettet mod barnets oprindelige forældre, men vil også kunne anvendes til at fastsætte samvær eller anden form for kontakt med andre af barnets oprindelige slægtninge, herunder bedsteforældre eller forældres søskende. Bestemmelsen finder – til forskel fra § 20 – alene anvendelse i forhold til slægtninge. Det skyldes, at formålet er at beskytte de biologiske bånd, hvis det er bedst for barnet.

Da formålet med § 20 a er at bevare et samvær eller en kontakt, forudsættes det, at anmodningen om fastsættelse af samvær eller anden form for kontakt indgives til statsforvaltningen inden for kortere tid efter adoptionen eller ophøret af en frivillig aftale om samvær eller anden form for kontakt. Der er dog ikke i bemærkningerne angivet en nærmere tidsfrist for, hvornår en anmodning skal indgives, og dette tidsmæssige aspekt må derfor indgå i statsforvaltningens konkrete skønsmæssige afgørelse om, hvorvidt en anmodning efter § 20 a kan imødekommes eller ej.

Det bemærkes, at adgangen til at træffe afgørelse efter § 20 a ikke kun gælder i situationer, hvor der er uenighed om spørgsmålet om samvær eller anden form for kontakt mellem adoptanterne og ansøgeren, men også i tilfælde, hvor der er enighed om kontakt, hvis det er hensigtsmæssigt for parterne, at der er en samværsresolution.

Omfanget og frekvensen af det samvær, som kan fastsættes efter § 20 a, vil ifølge bemærkningerne være mere begrænset i hyppighed og omfang end det samvær, der praktiseres og fastsættes i delte familier. Det fremgår dog af bemærkningerne, at det må antages, at samværets omfang og hyppighed ikke vil kunne overstige det samvær, som har været praktiseret forud for adoptionen.

Anmoder flere medlemmer af den oprindelige slægt, herunder begge biologiske forældre, om samvær eller anden form for kontakt, skal statsforvaltningen konkret tage stilling til, om det undtagelsesvist vil være til barnets bedste at have samvær eller anden kontakt med flere oprindelige slægtninge. Der skal i den forbindelse også tages stilling til, om netop samværet med flere – eventuelt på samme tid – gør, at barnet har glæde af samværet. Statsforvaltningen skal i den forbindelse være opmærksom på barnets samlede situation, og at der fastsættes samvær ud fra et langtidsorienteret perspektiv. Hvis statsforvaltningen undtagelsesvist vurderer, at flere skal have samvær med barnet, taler det ifølge bemærkningerne for at begrænse omfanget og hyppigheden heraf.

Det bemærkes, at forældreansvarslovens øvrige bestemmelser om samvær finder anvendelse på afgørelser om samvær efter § 20 a. Statsforvaltningen kan således fastsætte vilkår for samværet, jf. § 21, stk. 1, og træffe afgørelse om ændring af samværet, jf. § 21, stk. 3.

Forældre, hvis barn er blevet bortadopteret, vil have mulighed for at søge kommunen om dækning af udgifter i forbindelse med samværet efter § 83, stk. 1, i lov om aktiv socialpolitik.

18. Samvær med anbragte børn

Det fremgår af lovens § 24, at bestemmelserne om samvær og anden kontakt i forældreansvarsloven ikke finder anvendelse, hvis barnet er anbragt uden for hjemmet efter kapitel 11 i lov om social service. Kapitel 11 i lov om social service omfatter både frivillige og tvangsmæssige anbringelser af børn uden for hjemmet. Forældreansvarslovens bestemmelser om samvær og anden kontakt finder heller ikke anvendelse, hvis barnet eller den unge opholder sig på en institution eller er indlagt på sygehus under gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse efter kapitel 11 i lov om social service.

Er barnet anbragt uden for hjemmet efter kapitel 11 i lov om social service eller opholder sig på en institution eller er indlagt på sygehus under gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse, er det alene kommunen, der efter § 71 i lov om social service har kompetencen til at træffe afgørelse om samværet mellem barnet og forældrene.

Hvis statsforvaltningen modtager en anmodning om fastsættelse af samvær, og det oplyses, at barnet er anbragt uden for hjemmet, skal anmodningen hurtigst muligt videresendes til kommunen, og ansøgeren orienteres herom.

19. Tvangsfuldbyrdelse af samværsafgørelser

Reglerne om tvangsfuldbyrdelse af forældremyndighed, barnets bopæl og samvær findes i kapitel 48 a i retsplejeloven, der bl.a. skal læses i sammenhæng med reglerne i lovens kapitel 45-46. Nedenfor følger en kort beskrivelse af fogedrettens mulighed for at tvangsfuldbyrde samvær.

Efter retsplejelovens § 478 kan tvangsfuldbyrdelse bl.a. ske på grundlag af domme og kendelser om samvær, retsforlig om samvær, afgørelser om samvær, der er truffet af statsforvaltningen, aftaler om samvær, der er indgået under et møde i statsforvaltningen, samt aftaler om samvær, når det udtrykkeligt i aftalen er bestemt, at den kan tjene som grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

Fogedretten kan som middel til gennemtvinding af disse domme, kendelser, retsforlig, afgørelser og aftaler anvende tvangsbøder eller umiddelbar magt, jf. retsplejelovens § 536, stk. 2. Dog kan samvær med andre efter forældreansvarslovens § 20 og § 20 a kun fuldbyrdes ved anvendelse af tvangsbøder.

Det er en betingelse for, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse, at barnets sjælelige eller legemlige sundhed ikke udsættes for alvorlig fare, jf. retsplejelovens § 536, stk. 6.

Når fogedretten modtager en anmodning om tvangsfuldbyrdelse, indkaldes parterne normalt først til et møde i retten. Fogedretten kan i den forbindelse tilkalde en repræsentant fra kommunen til at varetage barnets interesser under sagen, jf. retsplejelovens § 537, stk. 1.

Efter § 537, stk. 1, 2. pkt., kan fogedretten udsætte sagen en kort tid, f.eks. på forligsbestræbelser.

Efter § 537, stk. 2, skal fogedretten afholde en samtale med barnet om tvangsfuldbyrdelsen, hvis barnet har den fornødne alder og modenhed, således at barnet får mulighed for at give udtryk for sine egne synspunkter. Samtalen skal afholdes, medmindre det er til skade for barnet. Hvis der afholdes en samtale med barnet, skal der deltage en børnesagkyndig eller en repræsentant for kommunen. Retsplejelovens § 450 c, stk. 1, 1. pkt., og stk. 3., om at parterne ikke er til stede under samtalen, men at de efter samtalen skal gøres bekendt med hovedindholdet af samtalen, finder tilsvarende anvendelse. Fogedretten kan endvidere i tvivlstilfælde udsætte fuldbyrdelsen på en børnesagkyndig undersøgelse, jf. retsplejelovens § 536, stk. 3.

Efter retsplejelovens § 536, stk. 4, kan fogedretten under fuldbyrdelsessagen ændre omfang, tid og sted for samværet samt vilkårene herfor. Fogedretten kan endvidere efter retsplejelovens § 536, stk. 5, fastsætte erstatningssamvær for et samvær, der ikke har kunnet udøves under fuldbyrdelsessagen.

Som udgangspunkt vil umiddelbar magtanvendelse i samværsager først komme på tale efter flere forgæves forsøg med tvangsbøder. Hvis fogedretten i en konkret sag dog skønner, at der kan blive tale om at anvende umiddelbar magtanvendelse, skal der efter retsplejelovens § 537, stk. 4, som udgangspunkt tilkaldes en børnesagkyndig og en repræsentant fra kommunen for at varetage barnets interesser. Dette kan dog undlades, hvis der foreligger ganske særlige omstændigheder, hvilket f.eks. kan være tilfældet i situationer, hvor det er nødvendigt at søge afgørelsen fuldbyrdet straks for at undgå, at muligheden for fuldbyrdelse forspildes.

20. Varsling ved flytning

Efter § 18 skal en forælder, der vil ændre sin eller barnets bopæl til et andet sted her i landet eller i udlandet, underrette den anden forælder herom senest 6 uger inden flytningen. Dette gælder også flytning til Grønland eller Færøerne.

Bestemmelsen indebærer, at der gælder en varslingspligt for alle forældre, der vil ændre sin eller barnets bopæl her i landet eller i udlandet. Bestemmelsen gælder således for den forælder, der har del i den fælles forældremyndighed, den forælder, der har forældremyndigheden alene, og den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden.

Hensigten med bestemmelsen er at motivere forældrene til at orientere hinanden om flytning indenlands eller til udlandet i god tid, inden flytningen finder sted, således at forældrene kan drøfte, hvordan kontakten til barnet opretholdes efter flytningen. Hermed understreges begge forældres ansvar for, at barnet bevarer kontakten til begge forældre.

Hvis der er fælles forældremyndighed, og bopælsforælderen ønsker at flytte, skal bopælsforælderen således varsle den anden forælder senest 6 uger inden flytningen. Pligten til at varsle den anden forælder gælder som ovenfor anført også for en forælder, der har forældremyndigheden alene. Herved får den anden forælder mulighed for at rette henvendelse til statsforvaltningen og f.eks. anmode om, at der træffes en ny afgørelse om samværet.

Varslingspligten gælder også for en forælder, der ikke har forældremyndigheden, og som ønsker at flytte sin bopæl til et andet sted i landet eller til udlandet. Dette giver forældremyndighedsindehaveren lejlighed til at bringe spørgsmålet om samvær op over for samværsforælderen eller statsforvaltningen, såfremt den gældende samværsaftale eller -afgørelse ikke længere vil kunne fungere på grund af f.eks. stor geografisk afstand.

Det bemærkes, at pligten til at varsle flytning som udgangspunkt også gælder i de tilfælde, hvor der på tidspunktet for flytningen ikke er kontakt mellem barnet og den forælder, som barnet ikke har bopæl hos, f.eks. fordi der ikke er aftalt eller fastsat samvær, eller fordi et samvær er ophævet. Hvis der aldrig har været etableret kontakt mellem barnet og den potentielle samværsforælder, eller ikke har været kontakt i en længerevarende periode, og er der eneforældremyndighed, kan varslingspligten dog tilsidesættes.

En manglende opfyldelse af varslingspligten kan ikke sanktioneres, men vil kunne indgå som et moment blandt flere, f.eks. i en sag, hvor retten skal vurdere, om barnets bopæl skal forblive hos den nuværende bopælsforælder, eller om den skal flyttes til den anden forælder. Det påhviler den forælder, der flytter, at godtgøre, at varslingsfristen er overholdt.

Hvis forælder, der skal varsle flytning, ikke kender den anden forælders adresse, må vedkommende søge adressen oplyst hos folkeregisteret. Er den anden forælder ikke registreret der, eller er adressen beskyttet, er der ikke pligt til at foretage yderligere for at få adressen oplyst. Har den forælder, der skal varsle flytning, selv adressebeskyttelse, og er der samvær, men således at afhentning og aflevering f.eks. finder sted i en institution, kan varsling efter omstændighederne undlades, hvis flytningen ikke har indflydelse på det eksisterende samvær, herunder afhentnings- og afleveringsstedet. Det påhviler den forælder, der skal varsle, at godtgøre, at varslingen ikke kunne ske, eller at varslingen kunne undlades.

Varslingen sker mellem forældrene og ikke gennem statsforvaltningen. Statsforvaltningen skal således ikke formidle varslinger for forældrene. Der henvises til § 21 i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v.

Der henvises i øvrigt til vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl, hvor pligten til at varsle ved flytning er mere uddybende gennemgået.

21. Partsaktindsigt, partshøring, partsrepræsentanter og bisiddere

I dette afsnit gennemgås nogle generelle forvaltningsretlige problemstillinger ved behandlingen af sager om samvær.

Udover de nedenfor beskrevne regler i forvaltningsloven om aktindsigt og partshøring skal statsforvaltningen også være opmærksom på andre relevante regler i forvaltningsloven og offentlighedsloven, herunder reglerne i offentlighedslovens § 6 (notatpligt) og forvaltningslovens § 7 (vejledningspligt). Disse bestemmelser finder anvendelse på alle stadier af sagens behandling.

Offentlighedslovens § 6 om notatpligt lyder:

»§ 6. I sager, hvor der vil blive truffet afgørelse af en forvaltningsmyndighed, skal en myndighed, der mundtligt modtager oplysninger vedrørende en sags faktiske omstændigheder, der er af betydning for sagens afgørelse, eller som på anden måde er bekendt med sådanne oplysninger, gøre notat om indholdet af oplysningerne. Det gælder dog ikke, såfremt oplysningerne i øvrigt fremgår af sagens dokumenter.«

Afgørende for, om en oplysning skal noteres, er, om oplysningen er af en sådan karakter, at den bidrager til at supplere sagens bevismæssige grundlag eller i øvrigt tilvejebringes for at skabe klarhed med hensyn til sagens faktiske omstændigheder, herunder f.eks. klarhed over forældrenes ansøgninger og ønsker.

Forvaltningslovens § 7, stk. 1, om vejledningspligt lyder:

»§ 7. En forvaltningsmyndighed skal i fornødent omfang yde vejledning og bistand til personer, der retter henvendelse om spørgsmål inden for myndighedens sagsområde.«

Statsforvaltningens pligt til i fornødent omfang at yde vejledning omfatter bl.a. generel orientering om de regler og den praksis, der gælder på det pågældende område samt om sagsgange, sagsbehandlingstider og hvilke oplysninger, der er eller kan være relevante for sagen.

Som eksempel kan nævnes, at forældre, som under et møde i statsforvaltningen indgår en aftale om samvær, bør vejledes om betydningen af sådanne aftaler, såfremt der senere opstår uenighed om samværet, særligt lovens § 39, stk. 1, om ændring af et fastsat eller aftalt samvær (det skærpede ændringskriterium), jf. afsnit 10.

Sagsbehandleren skal endvidere være opmærksom på § 29 om midlertidigt samvær. Er der ikke kontakt mellem barnet og samværsforælderen, eller er der kun kontakt i meget begrænset omfang, og er der sandsynlighed for, at behandlingen af sagen vil trække ud, skal sagsbehandleren vejlede forældrene om muligheden for at fastsætte midlertidigt samvær. Statsforvaltningen har således en pligt til at påse, at

kontakten mellem barnet og samværsforælderen ikke afbrydes eller begrænses i unødigt omfang under sagens behandling.

21.1. Partsaktindsigt

Hovedreglen om partsaktindsigt findes i forvaltningslovens § 9, som lyder:

»Den, der er part i en sag, hvori der er eller vil blive truffet afgørelse af en forvaltningsmyndighed, kan forlange at blive gjort bekendt med sagens dokumenter. Begæringen skal angive den sag, hvis dokumenter den pågældende ønsker at blive gjort bekendt med.«

En parts ret til aktindsigt omfatter som udgangspunkt alle dokumenter i sagen, jf. forvaltningslovens § 10, stk. 1. Undtagelser til dette udgangspunkt findes i lovens §§ 12 - 15. Ved behandlingen af samværssager er det især § 15, der er relevant. Efter denne bestemmelse kan en parts adgang til aktindsigt begrænses i det omfang, partens interesse i at kunne benytte kendskab til de oplysninger, der fremgår af sagens akter, til varetagelse af sine interesser, findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser. Gør disse hensyn sig kun gældende for en del af et dokument, skal parten gøres bekendt med dokumentets øvrige indhold.

Bestemmelsen forudsætter en konkret afvejning af de grunde, der kan tale for og i mod at undtage oplysninger fra aktindsigt. Denne afvejning skal om nødvendigt foretages for hvert enkelt dokument eller oplysning.

Forarbejderne til § 15 indeholder en klar tilkendegivelse af, at undtagelsesbestemmelsen skal administreres med tilbageholdenhed. En begrænsning af partens ret til aktindsigt kræver derfor, at afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser taler for at undtage oplysninger, f.eks. fordi der er nærliggende fare for, at privates eller det offentliges interesser vil lide skade i væsentligt omfang. Det er således ikke tilstrækkeligt til at undtage en oplysning, at den, der har anmodet om aktindsigt, ikke ses at have behov for den pågældende oplysning.

I bestemmelsen er det ikke nærmere angivet, hvilke hensyn der kan indgå i afvejningen. Efter forarbejderne vil navnlig hensyn til erhvervsmæssige og økonomiske interesser samt til privatlivets fred og personlige anliggender i øvrigt kunne begrunde undtagelse fra aktindsigt. Herudover vil oplysninger om partens egne forhold, f.eks. helbredsoplysninger, samt oplysninger om andre end sagens parter kunne undtages.

Ved afgørelser i samværssager indgår et samlet skøn over parternes forhold. Der vil derfor kun undtagelsesvist kunne ske begrænsninger i parternes ret til aktindsigt, da alle oplysninger om parternes forhold som udgangspunkt vil kunne have betydning for sagen.

Som eksempel på oplysninger, der generelt vil kunne undtages fra aktindsigt, kan nævnes hemmelige adresser, opholdssteder, telefonnumre o. lign. Sådanne oplysninger kan dog ikke undtages fra aktindsigt uden en konkret afvejning af parternes interesser i spørgsmålet. Er der tvivl om, hvorvidt en oplysning vil kunne undtages fra aktindsigt, har statsforvaltningen mulighed for at udsætte afgørelsen herom, sådan at spørgsmålet om aktindsigt kan undersøges yderligere.

Muligheden for at undtage oplysninger, som et barn er fremkommet med under en samtale i statsforvaltningen, er behandlet i afsnit 4.1.1.1.3.1.

Statsforvaltningen har pligt til ex officio at overveje at undtage oplysninger fra aktindsigt.

Hvis der er tvivl om, hvorvidt en oplysning skal undtages eller ej, bør statsforvaltningen indhente en udtalelse om spørgsmålet fra den anden part.

Ifølge forvaltningslovens § 16, stk. 2, skal ansøgninger om aktindsigt imødekommes eller afslås snarest og inden 10 dage. Sker dette ikke, skal parten underrettes om grunden hertil samt om, hvornår afgørelsen kan forventes at foreligge.

Afgørelser om aktindsigt skal begrundes på sædvanlig vis, og afgørelserne kan påklages til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, under behandlingen af sagen, jf. forvaltningslovens § 16, stk. 4. Klage over en aktindsigtsafgørelse betyder ikke, at behandlingen af samværssagen sættes i bero.

For at sikre en reel to-instans behandling af afgørelser om ikke at undtage oplysninger fra aktindsigt, bør afgørelsen begrundes og udformes således, at der vil blive givet aktindsigt i de omhandlede oplysninger, medmindre afgørelsen påklages inden en fastsat frist:

»Statsforvaltningen har besluttet at afslå din anmodning om, at X's aktindsigt i sagen begrænses. Statsforvaltningen vil derfor give X aktindsigt i sagen, medmindre du senest den ... meddeler statsforvaltningen, at du ønsker afgørelsen indbragt for Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen.«

Forvaltningsloven giver ikke mulighed for at fastsætte vilkår for benyttelsen af de oplysninger, som en part får gennem aktindsigt.

Fremsætter en part under behandlingen af sagen en anmodning om aktindsigt, udsættes sagens afgørelse, indtil parten har fået mulighed for at gøre sig bekendt med dokumenterne, jf. forvaltningslovens § 11. Dette gælder dog f.eks. ikke, hvis partens interesse i, at afgørelsen udsættes, findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, der taler imod en sådan udsættelse.

Hvis en sag er afgjort, uden at en part har fået mulighed for at fremkomme med afsluttende bemærkninger, bør begrundelsen herfor fremgå af afgørelsen.

I stedet for at afslå at udsætte sagen, kan parterne meddeles en kort svarfrist.

Fremsætter en part en anmodning om løbende at blive gjort bekendt med materiale, der fremtidigt indgår i sagen (»løbende aktindsigt«), har statsforvaltningen pligt til at gøre parten bekendt med nye (fremtidige) dokumenter i sagen. Da det er overladt til statsforvaltningen selv at bestemme sagens tilrettelæggelse, vil en begæring om løbende aktindsigt kunne besvares ved, at statsforvaltningen samler samtlige nye dokumenter og meddeler aktindsigt heri, inden der træffes afgørelse i den aktuelle sag. Statsforvaltningen har således ikke pligt til løbende eller med regelmæssige mellemrum at gøre parten bekendt med nye dokumenter. Dog bør statsforvaltningen være opmærksom på, om sagens karakter tilsiger noget andet. Endvidere skal der på sædvanlig vis partshøres over nye oplysninger, jf. afsnit 21.2. 10-dages fristen i forvaltningslovens § 16, stk. 2, gælder ikke for begæringer om aktindsigt i fremtidige dokumenter.

Undtages en oplysning fra aktindsigt, skal der efter forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 4, ikke partshøres over oplysningen, jf. afsnit 21.2. Tilsvarende følger det af § 24, stk. 3, at begrundelsens indhold kan begrænses, hvis partens ret til begrundelse efter et konkret skøn findes at burde vige for afgørende hensyn til private eller offentlige interesser.

Forvaltningslovens § 15, stk. 1, nr. 3, giver mulighed for at undtage oplysninger fra aktindsigt af hensyn til politimæssig efterforskning. Der henvises til afsnit 14.1.1.7.2.

Derudover kan interne arbejdsdokumenter undtages fra aktindsigt, jf. forvaltningslovens § 12.

Statsforvaltningen skal også være opmærksom på reglerne i lov om behandling af personoplysninger (persondataloven), idet statsforvaltningens sagsbehandling er omfattet af loven.

Persondataloven gælder almindeligvis kun for behandling af personoplysninger, som helt eller delvis foretages ved hjælp af elektronisk databehandling, og for ikke-elektronisk databehandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register. Efter persondatalovens § 31, stk. 1, er statsforvaltningen forpligtet til efter anmodning at give meddelelse om, hvorvidt der behandles oplysninger om den anmodende person, og i givet fald at give meddelelse om:

- Hvilke oplysninger der behandles,
- behandlingens formål,
- kategorierne af modtagere af oplysninger og
- tilgængelig information om, hvorfra disse oplysninger stammer.

Modtager statsforvaltningen en begæring efter § 31, stk. 1, skal begæringen besvares inden 4 uger efter modtagelsen. Er dette ikke muligt, skal statsforvaltningen underrette den pågældende om grunden hertil, samt om, hvornår afgørelsen kan forventes at foreligge, jf. § 31, stk. 2.

Efter § 35 i persondataloven kan den registrerede endvidere til enhver tid over for den dataansvarlige gøre indsigelse mod, at oplysninger om vedkommende gøres til genstand for behandling. Hvis indsigelsen er begrundet, må behandlingen ikke længere omfatte de pågældende oplysninger.

Efter § 37, stk. 1, i persondataloven skal den dataansvarlige efter anmodning fra den registrerede berigtige, slette eller blokere databehandlede oplysninger, der viser sig urigtige eller vildledende eller på lignende måde er behandlet i strid med lovgivningen. Den dataansvarlige er som udgangspunkt ikke forpligtet til at berigtige m.v. oplysninger om andre personer.

Interne arbejdsdokumenter kan efter persondatalovens § 32, stk. 2, undtages fra aktindsigt.

Statsforvaltningens afgørelser efter persondataloven kan påklages til Datatilsynet.

21.2. Partshøring

Forvaltningslovens § 19, stk. 1, indeholder følgende om partshøring:

»§ 19. Kan en part i en sag ikke antages at være bekendt med, at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, må der ikke træffes afgørelse, før myndigheden har gjort parten bekendt med oplysningerne og givet denne lejlighed til at fremkomme med en udtalelse. Det gælder dog kun, hvis oplysningerne er til ugunst for den pågældende part og er af væsentlig betydning for sagens afgørelse. Myndigheden kan fastsætte en frist for afgivelsen af den nævnte udtalelse.«

Ifølge forarbejderne til bestemmelsen består pligten til partshøring i alle tilfælde, hvor der er en vis formodning for, at parten ikke er bekendt med, at en oplysning indgår i afgørelsesgrundlaget. En sådan formodning antages at bestå, medmindre parten selv har givet oplysningen til brug for behandlingen af sagen, eller det i øvrigt må være klart for parten, at oplysningen indgår i afgørelsesgrundlaget.

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at sagens parter får lejlighed til at gøre sig bekendt med og kommentere, supplere eller korrigere det faktiske afgørelsesgrundlag, inden afgørelsen træffes.

Hvilke oplysninger, der skal høres over, afhænger af oplysningens funktion. Bidrager oplysningen til at supplere sagens bevismæssige grundlag, eller medvirker den til at skaffe klarhed over sagens faktiske omstændigheder, skal der foretages partshøring.

Partshøringsreglerne er blandt de fundamentale retssikkerhedsgarantier. Der bør således altid partshøres, når parten skønnes at have interesse i at få lejlighed til at se og kommentere afgørelsesgrundlaget. Folketingets Ombudsmand har i beretningen fra 1987, s. 91, anført følgende om pligten til partshøring:

».. jeg bemærker herved, at hensynet til en part i familieretlige sager, herunder navnlig samværs- og bidragssager, tilsiger, at parten i videre omfang bliver gjort bekendt med oplysninger og synspunkter fra den anden part, uanset om de måtte være af betydning for sagens afgørelse, at det ikke kan udelukkes, at parten går ud fra, at oplysningen har (haft) betydning for sagens afgørelse, og at forvaltningslovens regler, herunder reglerne om partshøring, kun kan betragtes som minimumsregler.«

I samværs-sager er forældrenes indlæg ofte meget lange og følelsesladede, og de indeholder jævnligt forskellige oplysninger og beskyldninger uden betydning for sagen. For ikke at bidrage til optrapning af forældrenes konflikter vil det være hensigtsmæssigt, at statsforvaltningerne i videre omfang udfærdiger konkrete temaer for partshøringerne eller i høringsskrivelsen alene citerer de relevante oplysninger. Hvis forældrenes indlæg ikke indeholder nye oplysninger af betydning for sagen, er der således efter forvaltningsloven ikke noget til hinder for, at statsforvaltningen skærer partshøringerne til og ikke hører over alle de senest indkomne breve. Endvidere kan det i høringen klart angives, hvilke oplysninger, der er af betydning for sagen, og som statsforvaltningen ønsker den anden forælders bemærkninger til.

Som anført i § 19, stk. 1, sidste pkt., kan statsforvaltningen fastsætte en svarfrist for en udtalelse. Statsforvaltningen kan samtidig meddele, at der vil blive truffet afgørelse i sagen, såfremt svar ikke fremkommer inden fristens udløb. Fristen bør fastsættes sådan, at parten får rimelig tid til at sætte sig ind i oplysningerne og overveje eventuelle bemærkninger. På den anden side bør fristen ikke være så lang, at det forsinker sagens afgørelse i unødigt omfang.

Hvis parterne har deltaget i et møde i statsforvaltningen, må det antages, at parterne er blevet tilstrækkeligt partshørt over de oplysninger, som er fremkommet på mødet og har haft lejlighed til at kommentere disse oplysninger, hvis de ved deres underskrift vedstår for indholdet af mødereferatet. En anmodning om at få mulighed for at fremkomme med yderligere bemærkninger efter mødets afholdelse bør dog som altovervejende hovedregel altid imødekommes med fastsættelse af en svarfrist for bemærkninger.

Forvaltningslovens § 19, stk. 2, indeholder en række undtagelser fra pligten til at foretage partshøring. Af særlig betydning for samværssager er undtagelsen i § 19, stk. 2, nr. 3, som vedrører hastende sager.

Efter denne bestemmelse gælder pligten til at partshøre ikke, hvis partens interesse i, at sagens afgørelse udsættes, findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, der taler imod en sådan udsættelse.

Bestemmelsen forudsætter, at der foretages en konkret vurdering af på den ene side partens interesse i at blive hørt over oplysningerne og på den anden side den anden parts – og barnets – interesse i en hurtig afgørelse. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis sagen drejer sig om et umiddelbart forestående samvær, hvor det tidsmæssigt ikke er muligt at partshøre inden samværets start.

Hvis sagen af tidsmæssige grunde er afgjort uden høring over oplysninger, som der ellers skulle have været hørt over, bør begrundelsen herfor fremgå af afgørelsen. Det bemærkes i den forbindelse, at der afhængig af sagens karakter er mulighed for at fastsætte endog meget korte svarfrister. Om nødvendigt kan høringen foretages telefonisk.

Ifølge § 19, stk. 2, nr. 4, skal der ikke partshøres over oplysninger, som parten ikke har ret til at få aktindsigt i, jf. afsnit 21.1.

21.3. Partsrepræsentanter og bisiddere

21.3.1. Partsrepræsentanter og bisiddere generelt

Reglerne om partsrepræsentanter og bisiddere findes i forvaltningslovens § 8, som lyder:

»§ 8. Den, der er part i en sag, kan på ethvert tidspunkt af sagens behandling lade sig repræsentere eller bistå af andre. Myndigheden kan dog kræve, at parten medvirker personligt, når det er af betydning for sagens afgørelse.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1, 1. pkt., gælder ikke, hvis partens interesse i at kunne lade sig repræsentere eller bistå findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, eller hvor andet er fastsat ved lov.«

Efter denne bestemmelse har begge forældre i en samværssag som udgangspunkt altid ret til at lade sig repræsentere eller bistå af andre under hele eller dele af behandlingen af sagen. Kun i særlige konkrete tilfælde vil dette kunne nægtes. Det er statsforvaltningen, der træffer afgørelsen om dette.

Et barn vil normalt være repræsenteret af forældremyndighedsindehaveren. Barnet vil derfor ikke kunne lade sig repræsentere af andre under sagen. Derimod vil barnet kunne lade sig bistå af andre (bisiddere), jf. afsnit 21.3.2.

Der er ikke i forvaltningsloven fastsat regler om, hvem der kan repræsentere eller bistå en part. Parten kan derfor lade sig repræsentere eller bistå af såvel sagkyndige – f.eks. en advokat eller en socialrådgiver – som af andre, f.eks. en ægtefælle, en samlever eller en bekendt. Parten kan også lade sig repræsentere

eller bistå af juridiske personer, f.eks. en forening eller en interesseorganisation. Parten betaler selv udgifterne herved.

Da en bisidder, som ikke er partsrepræsentant, optræder sammen med parten, er der ikke yderligere bestemmelser om f.eks. grænser for fuldmagt el.lign.

Om adgangen til at lade sig repræsentere af andre gælder, at det normalt vil kunne kræves, at den, der repræsenterer andre, er myndig og ikke under værgemål efter værgemålslovens § 5.

Det er statsforvaltningen, der afgør, om partsrepræsentanten skal fremlægge skriftlig fuldmagt eller på anden måde godtgøre, at den pågældende kan optræde som repræsentant. Statsforvaltningen bør herudover være opmærksom på, om der er fastsat grænser for fuldmagten.

Bestemmelsen om partsrepræsentation gælder ikke de tilfælde, hvor det i lovgivningen er bestemt, at en part skal medvirke personligt, eller hvor partens personlige medvirken på grund af sagens karakter i øvrigt er af betydning. Som eksempler kan nævnes afgivelse af personlige erklæringer, deltagelse i vejledningsmøde, børnesagkyndig rådgivning eller undersøgelser m.v. Det er statsforvaltningen, der afgør, om personlig medvirken er nødvendig.

Er en part repræsenteret af en anden, bør henvendelser om sagen rettes til partsrepræsentanten. Når det findes hensigtsmæssigt, kan der dog samtidig gives underretning til parten selv. Dette bør f.eks. ske, hvis en ændring af samværet skal træde i kraft kort tid efter afgørelsen.

Forvaltningslovens § 8, stk. 2, indeholder mulighed for indskrænkning i en parts ret til at lade sig repræsentere eller bistå, hvis partens interesse heri findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser. I forarbejderne til bestemmelsen er det forudsat, at der kun i ganske særlige tilfælde bør nægtes en part adgang til at lade sig repræsentere eller bistå af andre under behandlingen af sagen. Undtagelsesbestemmelsen indebærer, at statsforvaltningen skal foretage en konkret afvejning af på den ene side partens interesse i at få den pågældende bistand og på den anden side de hensyn, der taler for at afskære partens adgang til at lade sig repræsentere eller bistå af andre.

Hvis den repræsentant eller bisidder, som parten har valgt, er ude af stand til at varetage partens tarv, og dette er til direkte skade for partens interesser, kan partsrepræsentanten eller bisidderen i ganske særlige tilfælde nægtes adgang til at repræsentere eller bistå parten.

Undtagelsesbestemmelsen vil f.eks. også kunne anvendes i tilfælde, hvor parten under et møde i statsforvaltningen ønsker at lade sig repræsentere eller bistå af flere, og statsforvaltningen af hensyn til sagsbehandlingen, ro og orden eller af hensyn til andre parter finder at burde begrænse antallet af repræsentanter eller bisiddere eller helt at udelukke andre end parterne selv fra at deltage i et møde.

Statsforvaltningens beslutning om at nægte partsrepræsentation eller bistand betragtes som en procesledende beslutning, som derfor ikke kræver klagevejledning. En sådan beslutning kan alene påklages i forbindelse med en klage over den materielle afgørelse.

21.3.2. Særligt om børns mulighed for at medtage bisiddere

Et barn vil som nævnt ovenfor kunne lade sig bistå af andre. Barnet har således mulighed for at medbringe en bisidder ved samtaler i statsforvaltningen, jf. afsnit 4.1.1., og også i forbindelse med børnesagkyndig rådgivning, jf. afsnit 3.6.3.1. Det er i forarbejderne til forvaltningslovens § 8 forudsat, at der kun i ganske særlige tilfælde bør nægtes en part adgang til at lade sig bistå af andre.

Under en samtale eller en rådgivning er det den børnesagkyndiges opgave at støtte barnet og sikre, at barnet ikke i højere grad, end det allerede er, placeres i konflikten mellem forældrene. Det er således også den børnesagkyndiges opgave at få barnet til at føle sig tryk. Der kan dog være situationer, hvor det har stor betydning for barnet at medbringe sin egen tryghedsperson i form af en bisidder. Det kan eksempelvis være tilfældet i meget konfliktfyldte sager, herunder sager med påstand om vold eller overgreb.

Det er vigtigt at understrege, at en bisidder alene skal fungere som en tryghedsperson, der kan være en støtte for barnet under samtalen, og bisidderens opgave er alene at være til stede under samtalen. Den børnesagkyndige kan beslutte, hvordan tilstedeværelsen under hensyn til barnet bedst sker. Det er ikke bisidderens opgave at fungere som partsrepræsentant, da barnet som nævnt repræsenteres af forældremyndighedsindehaveren/-ne, og statsforvaltningen skal derfor ikke drøfte sagen med bisidderen. Det er i den forbindelse også vigtigt at holde sig for øje, at sager efter forældreansvarsloven er partstvister, hvorfor bisidderens neutralitet i forhold til forældrene er af afgørende betydning.

Statsforvaltningen kan i ganske særlige tilfælde nægte, at barnet medbringer en bisidder. En sådan afgørelse kan omfatte en bestemt bisidder, men kan også efter en konkret vurdering vedrøre muligheden for at medbringe en ikke nærmere bestemt bisidder i den specifikke situation. Statsforvaltningen vil eksempelvis kunne afslå, at barnet medbringer en bisidder, som har en særlig tilknytning til en af forældrene, ligesom den valgte bisidder kan vurderes at være uegnet til at løfte opgaven som tryghedsperson.

For at skærme barnet mod unødvendig inddragelse i konflikten bør en afgørelse om at afslå en bisidders deltagelse i samtalen efter forvaltningslovens § 8, stk. 2, træffes forud for samtalen, sådan at rammerne for samtalen lever op til barnets forventninger.

Det kræver ikke samtykke fra en samværsforælder at lade en bisidder deltage under samtalen. I tilfælde, hvor der er fælles forældremyndighed, kan bopælsforælderen efter lovens § 3, stk. 1, træffe denne beslutning alene. Bopælsforælderen kan også modsætte sig, at barnet medbringer en bisidder. Det bemærkes, at barnets partsbeføjelser udøves af forældremyndighedsindehaveren.

Der henvises i øvrigt til afsnit 21.3.1. ovenfor.

22. Sagens afgørelse m.v.

22.1. Bevisvurdering

Som nævnt ovenfor i afsnit 4 om sagens oplysning påhviler det statsforvaltningen – hvis forældrene ikke bliver enige under den indledende fase af sagen – at sørge for, at der tilvejebringes et fyldestgørende faktisk og retligt grundlag for en afgørelse om samvær. Hvornår dette er opfyldt, beror på en skønsmæssig vurdering, hvor det afgørende er, om der på baggrund af oplysningerne er tilstrækkeligt grundlag for at vurdere, hvad der er bedst for barnet.

Tilvejebringelsen af et forsvarligt afgørelsesgrundlag forudsætter ikke kun, at alle relevante forhold er belyst, men også at de tilvejebragte oplysninger er pålidelige. Statsforvaltningen vil derfor ved afgørelsen skulle foretage en kvalificeret bevisbedømmelse af oplysningerne i sagen. Dette gælder både de oplysninger, som forældrene har indsendt eller er fremkommet med under et møde i statsforvaltningen, og de oplysninger, som er modtaget fra andre myndigheder el.lign.

Forældrenes egne oplysninger kan være meget følelsesladede, konfliktfyldte og stærkt kritiske over for den anden af forældrene. Statsforvaltningen må derfor forholde sig kritisk over for sådanne udsagn. Det er ikke muligt at opstille eksakte kriterier for, hvilken vægt forældrenes egne oplysninger skal tillægges, ligesom det ikke er muligt nærmere at præcisere, hvordan forældrenes forskellige udsagn skal vægtes over for hinanden. Dette beror på en skønsmæssig vurdering, hvori bl.a. indgår statsforvaltningens kendskab til forældrene og sagen i øvrigt. Tilsvarende gælder for eventuelle oplysninger og udtalelser fra barnet.

Oplysninger, udtalelser, erklæringer el.lign., som forældrene selv har indhentet fra andre myndigheder eller fra personer med en relevant faglig baggrund, bør også undergives en kritisk vurdering. Dette skyldes, at sådanne oplysninger m.v. kan være afgivet på et ufuldstændigt grundlag, ligesom der kan bestå et afhængigheds- og/eller loyalitetsforhold mellem den forælder, som har indhentet oplysningerne m.v., og den, der har afgivet oplysningerne. Dette udgangspunkt kan dog fraviges alt efter hvilken myndighed/person og hvilke oplysninger, der er tale om.

Er en oplysning relevant for sagen, men er statsforvaltningen i tvivl om hvilken vægt, der kan lægges på den, kan statsforvaltningen anmode den myndighed eller person, der har afgivet oplysningen, om at uddybe eller præcisere den eller om at redegøre for, på hvilket grundlag oplysningen er afgivet.

Som eksempler på tvivlsspørgsmål, der kan afklares på denne måde, kan nævnes, om en erklæring, vurdering m.v. bygger på egne observationer eller alene på oplysninger fra den ene af forældrene, og hvilket kendskab til forældrene/barnet udstederen af erklæringen, vurderingen m.v. har.

Oplysninger, som statsforvaltningen selv har indhentet fra f.eks. andre myndigheder, vil oftest kunne tillægges betydelig vægt.

22.2. Afgørelsens indhold samt krav til begrundelsen

Når statsforvaltningen træffer afgørelse i en sag om samvær, har forældrene ifølge forvaltningsloven krav på at få en fyldestgørende forklaring på, hvorfor afgørelsen har fået netop det indhold, den har. Dette skyldes, at samværssager er partstviser, og at afgørelsen derfor som udgangspunkt altid vil fremstå som bebyrdende for den ene af forældrene.

§ 22 i forvaltningsloven lyder:

»§ 22. En afgørelse skal, når den meddeles skriftligt, være ledsaget af en begrundelse, medmindre afgørelsen fuldt ud giver den pågældende part medhold. «

Begrundelsens indhold er beskrevet i forvaltningslovens § 24, som lyder:

»§ 24. En begrundelse for en afgørelse skal indeholde en henvisning til de retsregler, i henhold til hvilke afgørelsen er truffet. I det omfang, afgørelsen efter disse regler beror på et administrativt skøn, skal begrundelsen tillige angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen.

Stk. 2. Begrundelsen skal endvidere om fornødent indeholde en kort redegørelse for de oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen.

Stk. 3. § 24, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, gælder ikke i de sager, der er nævnt i § 9, stk. 4. Begrundelsens indhold kan i øvrigt begrænses i det omfang, hvori partens interesse i at kunne benytte kendskab til denne til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser, jf. § 15.«

En samværsafgørelse kan – afhængig af sagens karakter – opbygges således:

- Forældrenes påstande, eventuelt suppleret med forældrenes hovedargumenter.
- Henvisning til de lovbestemmelser og den administrative praksis, som har været relevant for afgørelsen.
- Redegørelse for de faktiske omstændigheder, som er tillagt afgørende vægt ved afgørelsen, f.eks. barnets holdning, samværsforælders hidtidige forbindelse med barnet, tidligere udøvet samvær og relevante aftaler om samværet. Endvidere bør konklusionen af eventuelle erklæringer, vurderinger el.lign. fremgå.
- Begrundelsen for afgørelsen, dvs. en opremsning af de hovedhensyn, der har været bestemmende for statsforvaltningens skøn. Det skal således klart fremgå af afgørelsen, hvilke konkrete oplysninger og forhold, der er tillagt afgørende vægt ved statsforvaltningens vurdering af, hvad der i den konkrete sag er bedst for barnet.

Endvidere bør eventuelle bevisvurderinger nævnes. Samtidig bør forældrenes relevante anbringender kommenteres. Der består således ikke en pligt til at kommentere alt, hvad forældrene har gjort gældende.

En generel henvisning til forældrenes påstande og anbringender er ikke tilstrækkeligt til at opfylde begrundelseskravet.

- Klagevejledning, herunder opfordring til at fremsende klagen gennem statsforvaltningen.

Afgørelsen af alle de dele af samværet, som forældrene ikke er enige om, skal begrundes selvstændigt.

Om begrundelsespligten i samværsager har Folketingets Ombudsmand i sin beretning fra 1988, side 276 anført:

»... skal begrundelserne undtagelsesfrit indeholde henvisning til en eller flere paragraffer i lov eller bekendtgørelse... Afgørelserne skal således ofte indeholde en angivelse af de kriterier, der har været inddraget, og som har haft afgørende betydning for afgørelsens resultat. Dette gælder for så vidt både kriterier, der taler for, og kriterier, der taler imod resultatet; men almindeligvis vil kun de hensyn, der understøtter udfaldet, have været bestemmende og dermed omfattet af begrundelsespligten.«

Det kan ikke angives præcist, hvor udførligt en afgørelse skal begrundes, da dette beror på en konkret vurdering. Generelt kan man dog sige, at jo mere indgribende eller kompliceret en afgørelse er, jo større krav stilles der til begrundelsen. Afviger en afgørelse eksempelvis fra udgangspunktet i loven eller praksis, har forældrene krav på en fyldestgørende forklaring på, hvilke forhold i sagen, der har nødvendiggjort denne afvigelse.

I sager om afslag på eller ophævelse af samvær stilles naturligt de største krav til begrundelsen.

Træffes en afgørelse om afslag på samvær f.eks. ud fra en formodning om, at samværet på grund af forældrenes indbyrdes forhold vil blive meget konfliktfyldt, skal afgørelsen indeholde en redegørelse for faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for formodningen om, at forældrenes forhold er så konfliktfyldt, at det vil påvirke barnet negativt.

Hvad angår forvaltningslovens § 24, stk. 3, om begrænsning af begrundelsens indhold, skal bemærkes, at hensynet til beskyttelse af enkeltpersoners personlige oplysninger i almindelighed må vige for det overordnede hensyn til den anden parts interesse i at kunne kontrollere rigtigheden eller fuldstændigheden af de oplysninger, som statsforvaltningen har tillagt betydning ved afgørelsen. Sådanne modhensyn vil kun i ekstraordinære situationer kunne begrunde en begrænsning af begrundelsespligten. Er begrundelsen efter § 24, stk. 3, begrænset, skal dette klart fremgå af afgørelsen, ligesom det skal fremgå hvilke hensyn, der begrundet begrænsningen.

Udstedelse af en samværsresolution på baggrund af forældrenes aftale/enighed kræver ikke begrundelse.

22.3. Klageadgang

Statsforvaltningens afgørelser om samvær kan påklages til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, jf. § 41, stk. 1.

Ønsker en part at klage over en afgørelse om samvær, skal statsforvaltningen hurtigst muligt indsende klagen og sagens akter til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen. Statsforvaltningen skal samtidig orientere parterne om, at sagen er videresendt til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen.

Statsforvaltningen skal dog inden fremsendelse af klagen overveje, om der – ud fra klagens indhold – er grundlag for at genoptage den påklagede afgørelse. Dette er nærmere beskrevet i afsnit 22.4.

Dette betyder også, at en klage, hvori det tilkendegives, at den vil blive uddybet, ikke sendes til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, før denne uddybning er modtaget i statsforvaltningen.

22.4. Statsforvaltningens adgang til at genoptage en påklaget afgørelse

Efter § 27 i bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. kan statsforvaltningen genoptage behandlingen af en påklaget afgørelse i visse tilfælde. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

»§ 27. Statsforvaltningen kan genoptage behandlingen af en påklaget afgørelse, hvis

- 1) klagen indeholder en ansøgning, som statsforvaltningen ikke har taget stilling til,
- 2) klagen indeholder væsentlige nye oplysninger,
- 3) der foreligger væsentlige oplysninger, som statsforvaltningen ikke har taget stilling til, eller
- 4) der er begået sagsbehandlingsfejl, der kan have betydning for afgørelsen.

Stk. 2. Klageren kan påklage statsforvaltningens beslutning om at genoptage sagen til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen.«

Bestemmelsen giver statsforvaltningen mulighed for at genoptage en sag, hvis der i forbindelse med en klage bliver påberåbt væsentlige nye oplysninger, der kan have betydning for afgørelsens resultat, eller hvis klagen indeholder nye ansøgninger. Det samme gælder for situationer, hvor der ikke er taget konkret stilling til bestemte oplysninger eller ansøgninger. Endvidere kan sagen genoptages ved alvorlige sagsbehandlingsfejl, der kan have betydning for afgørelsens resultat.

22.4.1. Nye ansøgninger

Efter det almindelige to-instans-princip skal realiteten i en sag som udgangspunkt behandles af to instanser.

Statsforvaltningen bør derfor genoptage behandlingen af en påklaget sag i det omfang, der i klagen fremsættes nye ansøgninger, eller hvis klagen indeholder en ansøgning, der allerede var fremsat under behandlingen af sagen, men som statsforvaltningen ikke har taget stilling til ved den påklagede afgørelse.

Hvis statsforvaltningen i realiteten har taget stilling til den nye ansøgning, bør statsforvaltningen ikke genoptage sagen, men følge den almindelige fremgangsmåde for behandling af klager. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor parten ikke har fået medhold i alt, hvad denne ønskede, og i klagen ønsker (endnu) mere, f.eks. hvis der er fastsat hverdagssamvær med én overnatning, og der nu søges om to overnatninger.

22.4.2. Væsentlige nye oplysninger

Kriteriet »væsentlige nye oplysninger« har to led. For det første skal der være tale om »nye« oplysninger, dvs. oplysninger som ikke har været inddraget i statsforvaltningens tidligere behandling af sagen. For det andet skal oplysningerne være »væsentlige«, dvs. at de skal være egnede til eventuelt at kunne give afgørelsen et andet indhold.

I det følgende gennemgås nogle situationer, hvor statsforvaltningen som følge af »væsentlige nye oplysninger« bør genoptage behandlingen af en samværssag (listen er ikke udtømmende):

- Parterne har indgået en aftale om samvær, og statsforvaltningen har udstedt en resolution i overensstemmelse med aftalen. Klageren er efterfølgende blevet utilfreds med aftalen og påklager derfor »afgørelsen«. Der er her reelt tale om en ny ansøgning og ikke en klage.
- Statsforvaltningen har f.eks. ændret et samvær og lagt vægt på, at klageren under behandlingen af sagen ikke har protesteret mod den anden parts ansøgning om ændring. I klagen protesterer klageren mod ændringen.
- Klagen indeholder oplysninger om eller er bilagt udtalelser fra psykolog, institution m.v., som ikke tidligere har været inddraget i sagen.
- I tilfælde af »samværsumulighed«, f.eks. i konsekvens af en af parternes flytning.
- I tilfælde, hvor statsforvaltningen har afslået en ansøgning om samvær, og det i klagen oplyses, at bopælsforælderen nu er indforstået med, at der er samvær.
- I tilfælde, hvor klagen indgives længe efter afgørelsen, og forholdene muligvis kan have ændret sig væsentligt siden afgørelsen.
- Der klages over statsforvaltningens behandling af sagen. I så fald er det mest hensigtsmæssigt, at statsforvaltningen redegør for sagsbehandlingen over for parten og henviser parten til at påklage sagen, hvis parten ikke er enig i statsforvaltningens redegørelse.

22.4.3. Væsentlige oplysninger som statsforvaltningen ikke har taget stilling til

En klage kan indeholde henvisning til oplysninger, som kan være af væsentlig betydning for sagen, og som statsforvaltningen havde på afgørelsestidspunktet, men som statsforvaltningen ikke har taget stilling til i afgørelsen. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis statsforvaltningen i forbindelse med behandlingen

af klagen bliver opmærksom på, at der ikke er taget stilling til, om der skulle afholdes en samtale med barnet, der er i en aldersgruppe, der normalt høres i den pågældende sagstype.

Statsforvaltningen bør endvidere genoptage sagen, hvis statsforvaltningen ikke har tillagt oplysningerne den fornødne vægt, eller hvis begrundelsen for afgørelsen ikke opfylder kravene i forvaltningslovens § 24.

22.4.4. Sagsbehandlingsfejl

Hvis statsforvaltningen ved modtagelsen af klagen bliver opmærksom på, at der er begået sagsbehandlingsfejl i forbindelse med afgørelsen, kan statsforvaltningen genoptage sagen.

Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis afgørelsen er truffet uden hensyntagen til praksis på området (retningslinjer af relevans for sagen), hvis statsforvaltningen har undladt at partshøre over oplysninger, eller hvis statsforvaltningen har undladt at give en part aktindsigt.

Statsforvaltningen kan også genoptage sagen, hvis oplysningsgrundlaget ikke har været tilstrækkeligt, f.eks. fordi statsforvaltningen har undladt at indhente oplysninger eller søgt væsentlige oplysninger bekræftet.

22.4.5. Begrundelse og klagevejledning

Statsforvaltningen skal begrunde en beslutning om at genoptage en påklaget afgørelse. Afgørelsen skal derfor meddeles klageren skriftligt. Samtidig skal klageren orienteres om muligheden for at påklage beslutningen om at genoptage sagen til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen. Dette gælder dog ikke, hvis klageren er indforstået med, at statsforvaltningen genoptager sagen. Det bemærkes, at det alene er klageren, som kan påklage statsforvaltningens beslutning om at genoptage sagen.

22.4.6. Forhåndsklager

Det forekommer, at en part – inden en afgørelse er truffet – meddeler statsforvaltningen, at afgørelsen ønskes indbragt for Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, medmindre parten ved afgørelsen fuldt ud får medhold.

En forhåndsklage har imidlertid ikke bindende virkning for statsforvaltningen. Derfor bør statsforvaltningen i disse situationer som udgangspunkt afgøre sagen på normal vis og give klagevejledning. Statsforvaltningen bør dog samtidig i klagevejledningen meddele parten, at statsforvaltningen er bekendt med, at afgørelsen er »forhåndsklaget«, men at statsforvaltningen ikke vil fremsende sagen til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, før der er indgivet en egentlig klage.

Tilsvarende gør sig gældende i de sager, hvor statsforvaltningen på baggrund af en klage har genoptaget sagen og truffet ny afgørelse.

23. Overgangsregler; ikrafttræden

Denne vejledning træder i kraft den 1. oktober 2012.

24. Konsekvensændringer i cirkulærer og vejledninger

Med denne vejledning bortfalder vejledning af 6. september 2007 om samvær, cirkulæreskrivelse af 24. marts 2009 til statsforvaltningerne om pasdeponering og cirkulæreskrivelse nr. 96 af 30. november 2011 om vejledende indtægtsgrænser til brug for afgørelser om transport. Det bemærkes, at vejledning af 6. ok-

tober 2011 om anvendelsen af Haagerbørnebeskyttelseskonventionen i sager efter forældreansvarsloven ikke bortfalder med denne vejledning.

Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, den 27. september 2012

MALENE VESTERGAARD

/ Stine Krone Christensen

Eksempel på undtagelse af barnets udtalelser fra aktindsigt i notatet fra samtalen med barnet

Neden for er gengivet et eksempel på et notat fra en samtale med et barn. De oplysninger i notatet, der er markeret med fed skrift, vil kunne undtages fra partsaktindsigt.

»Barnets stillingtagen til hel eller delvis videregivelse af oplysninger til forældrene:

B vil ikke have, at hendes forældre gøres bekendt med samtaleens indhold.

Barnets forhold til den samværsøgende:

B virker stille og forknyt. Hun vil helst ikke tale om sagen og samværet med faren. B oplever faren som værende belastende og ubehagelig, bl.a. fordi han behandler moren så dårligt. B påpeger, at faren aldrig gør noget særligt for hende, og at han aldrig giver hende gaver. B's søskende bryder sig heller ikke om faren.

Barnets syn på det nuværende samvær og barnets eventuelle forslag til ændret samvær:

*B ønsker ingen kontakt med faren, heller ikke i ferier eller på fridage. **B savner ikke faren og tænker faktisk aldrig på ham.***

Helhedsindtrykket af samtalen, herunder den opnåede kontakt mellem den, der afholder samtalen, og barnet:

B var ved samtalen meget stille, forknyt og bange, og det var ikke muligt at få hende til at slappe af. Hun var meget berørt af samtalen og tydeligvis urolig for et eventuelt forestående besøg hos faren.

En vurdering af barnets modenhed og påvirkning af forældrene og andre:

B fremtræder som en moden og alderssvarende pige, men er i ordvalget noget præget af andres (især de voksnes) meninger.

B beskriver sig selv som trist og sur. Hendes beretning om familien og dagligdagen i øvrigt efterlader dét indtryk, at man i hjemmet ikke får snakket om følelsesladede emner, og at kommunikationen ikke er optimal.

B vil gerne støtte sin mor og sine søskende, og også af denne grund har hun vanskeligt ved at overskue et eventuelt samvær med faren.«

Afgørelse om undtagelse af oplysninger om barnets udtalelse fra aktindsigt

En afgørelse om at undtage disse oplysninger i notatet fra aktindsigt i forbindelse med partshøring kan f.eks. begrundes således:

»Vi sender hermed kopi af notat om samtale med B den

Vi har undtaget dele af notatet fra aktindsigt.

Afgørelsen er truffet efter § 15 og § 19 i forvaltningsloven.

Efter lovens § 10, stk. 1, omfatter en parts ret til aktindsigt alle dokumenter, der vedrører sagen. Lovens §§ 12 - 15 indeholder en række undtagelser fra dette udgangspunkt.

Retten til aktindsigt kan i medfør af § 15 begrænses, i det omfang partens interesse i at kunne benytte kendskab til de oplysninger, der fremgår af sagens akter, til varetagelse af sine interesser findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser.

Forarbejderne til § 15 indeholder en klar tilkendegivelse af, at undtagelsesbestemmelsen skal administreres med tilbageholdenhed. Oplysninger kan herefter kun undtages fra partsaktindsigt, hvor der er nærliggende fare for, at f.eks. barnets interesser vil kunne lide skade i væsentligt omfang.

I vidt omfang vil de oplysninger, som barnet fremkommer med om sig selv og sit forhold til forældrene, kunne undtages fra aktindsigt, hvis barnet selv ønsker det, eller hvis det skønnes, at videregivelse af oplysningerne vil være til skade for barnet, herunder særligt barnets forhold til forældrene eller andre familiemedlemmer.

Efter forvaltningslovens § 19, stk. 1 og 2, skal en part have mulighed for at kommentere oplysninger af væsentlig betydning, inden sagen afgøres. Dette gælder dog ikke oplysninger, som parten ikke har ret til aktindsigt i efter f.eks. lovens § 15, der er omtalt oven for.

(Afgørelsen er endvidere truffet efter § 31 og § 32, stk. 1, jf. § 30 stk. 1, i persondataloven. Efter disse bestemmelser kan en parts ret til indsigt efter persondataloven begrænses, hvis partens interesse i at få kendskab til oplysningerne findes at burde vige for afgørende hensyn til private interesser.)

Ved afgørelsen om at undtage visse oplysninger, har vi lagt vægt på, at din interesse i at få kendskab til hele indholdet af samtalen med B må vige for hensynet til B. Vi mener således, at B i den konkrete situation har krav på at give sin mening til kende i fortrolighed.

Vi har ved afgørelsen også lagt vægt på, at vi har givet dig aktindsigt i en sammenfatning af B's syn på samværet samt en vurdering af B, der er udarbejdet på baggrund af samtalen. De udtalelser, som vi har undtaget fra aktindsigt, indeholder ikke andre oplysninger, som du har behov for at have kendskab til, for at kunne varetage dine interesser i behandlingen af denne sag.«

Indholdsfortegnelse

1. Indledning
2. Sagens start i statsforvaltningen
 - 2.1. Anmodninger om samvær
 - 2.1.1. Blanketter og pjecer
 - 2.1.2. International og stedlig kompetence
 - 2.1.2.1. International kompetence
 - 2.1.2.2. Stedlig kompetence
 - 2.2. Indgivelse af anmodning om samvær
 - 2.2.1. Bopælsforælders initiativret
 - 2.2.2. Barnets initiativret
3. Mødevirksomhed i statsforvaltningen
 - 3.1. Indkaldelse til vejledningsmøde
 - 3.2. Indholdet af vejledningsmøder
 - 3.3. Særligt om mødevirksomhed i sager startet af bopælsforælderen efter § 19, stk. 4
 - 3.4. Særligt om mødevirksomhed i forhold til barnets initiativret
 - 3.5. Inddragelse af barnet og dets perspektiv under forligsbestræbelserne
 - 3.6. Sagens behandling efter et vejledningsmøde
 - 3.6.1. Forældrene er enige om samværet
 - 3.6.2. Forældrene er uenige om samværet
 - 3.6.3. Børnesagkyndig rådgivning, konfliktmægling og særlige tværfaglige møder
 - 3.6.3.1. Børnesagkyndig rådgivning
 - 3.6.3.2. Konfliktmægling
 - 3.6.3.3. Særlige tværfaglige møder
 - 3.7. Sagens videre forløb når forældrene ikke er blevet enige
4. Sagens oplysning
 - 4.1. Inddragelse af barnet og dets perspektiv
 - 4.1.1. Samtaler med børn
 - 4.1.1.1. Notatpligt og videregivelse af oplysninger
 - 4.1.1.1.1. Hvilke oplysninger bør et notat om en samtale med barnet indeholde?
 - 4.1.1.1.2. Udarbejdelse af notatet – eventuelt i samarbejde med barnet
 - 4.1.1.1.3. Aktindsigt
 - 4.1.1.1.3.1. Undtagelse fra aktindsigt
 - 4.1.2. Børnesagkyndige undersøgelser og sagkyndige erklæringer om forældre
 - 4.2. Formidling til barnet
 - 4.3. Indhentelse af oplysninger fra andre myndigheder
 - 4.4. Samværs- eller bopælsforælders modvilje over for at deltage i sagens oplysning
5. Samvær
 - 5.1. Overordnet om samvær
 - 5.2. Samværets omfang
 - 5.2.1. Weekend- og hverdagssamvær, herunder deleordninger
 - 5.2.2. Feriesamvær
 - 5.2.3. Samvær i forbindelse med jul, nytår og andre kulturelle og religiøse begivenheder
 - 5.2.4. Samvær med mindre børn

- 5.2.5. Samvær i udlandet, barnets pas m.v.
- 5.2.5.1. Forældrene har fælles forældremyndighed
- 5.2.5.2. Eneforældremyndighed
- 5.2.5.2.1. Behandlingen af sager om samvær i udlandet ved eneforældremyndighed
- 5.2.5.3. Barnets pas
- 5.2.5.4. Afgørelser om udlandsrejser i sager, hvor der er uenighed om forældremyndigheden (forældreansvarslovens § 25)
- 6. Vilkår for samværet
- 6.1. Overvåget samvær
- 6.2. Andre vilkår
- 7. Transport af barnet i forbindelse med samvær
- 7.1. Behandlingen af spørgsmål om transport af barnet
- 7.2. Offentlige tilskud til udgifter til transport
- 8. Samværsdokumenter
- 9. Særligt om førstegangsfastsættelse af samvær
- 10. Ændring af et fastsat eller aftalt samvær
- 10.1. Væsentligt forandrede forhold og ændring af enkeltstående samvær, herunder feriesamvær m.v.
- feriesamvær m.v.
- 10.2. Afgrænsning af begrebet samvær
- 10.3. Særligt om ændring af aftalt samvær
- 10.4. Sagsbehandlingen ved afvisning af anmodning om ændring af samvær
- 10.5. Oversigt over sagstyper
- 11. Erstatningssamvær
- 12. Sager hvor der er samarbejdschikane
- 13. Midlertidige afgørelser om samvær
- 13.1. Fastsættelse af midlertidigt samvær under en samværs sag
- 13.2. Fastsættelse af midlertidigt samvær under en forældremyndighedssag
- 13.3. Fastsættelse af midlertidigt samvær under en sag om barnets bopæl
- 13.4. Midlertidige afgørelser om suspension eller begrænsning af samvær
- 13.5. Adgangen til at træffe midlertidige afgørelser for Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen
- 14. Afslag på og ophævelse af samvær
- 14.1. Sagens behandling og oplysning
- 14.1.1. Sagstyper
- 14.1.1.1. Udsatte børn
- 14.1.1.2. Højt konfliktniveau mellem forældrene
- 14.1.1.3. Alvorlige problembelastninger hos samværsforælderen
- 14.1.1.4. Lang tids adskillelse mellem barnet og samværsforælderen
- 14.1.1.5. Ustabilitet hos samværsforælderen
- 14.1.1.6. Samarbejdschikane
- 14.1.1.7. Sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger
- 14.1.1.7.1. Sagens oplysning i sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger
- 14.1.1.7.2. Fremgangsmåden ved indhentelse af oplysninger i sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger

- 14.1.1.7.3. Statsforvaltningens endelige afgørelse af sager hvor der er påstand om vold eller grænseoverskridende handlinger
- 14.2. Offentlige myndigheders underretningspligt
- 15. Anden kontakt
- 16. Samvær med andre end forældre
- 16.1. Personkredsen, der er omfattet af § 20
- 16.2. En eller begge forældre er døde, eller en forælder er ukendt
- 16.3. Der er ikke eller kun yderst begrænset samvær med samværsforælderen
- 17. Samvær eller anden form for kontakt mellem et adoptivbarn og dets oprindelige slægtninge
- 18. Samvær med anbragte børn
- 19. Tvangsfuldbyrdelse af samværsafgørelser
- 20. Varsling ved flytning
- 21. Partsaktindsigt, partshøring, partsrepræsentanter og bisiddere
- 21.1. Partsaktindsigt
- 21.2. Partshøring
- 21.3. Partsrepræsentanter og bisiddere
- 21.3.1. Partsrepræsentanter og bisiddere generelt
- 21.3.2. Særligt om børns mulighed for at medtage bisiddere
- 22. Sagens afgørelse m.v.
- 22.1. Bevisvurdering
- 22.2. Afgørelsens indhold samt krav til begrundelsen
- 22.3. Klageadgang
- 22.4. Statsforvaltningens adgang til at genoptage en påklaget afgørelse
- 22.4.1. Nye ansøgninger
- 22.4.2. Væsentlige nye oplysninger
- 22.4.3. Væsentlige oplysninger som statsforvaltningen ikke har taget stilling til
- 22.4.4. Sagsbehandlingsfejl
- 22.4.5. Begrundelse og klagevejledning
- 22.4.6. Forhåndsklager
- 23. Overgangsregler, ikrafttræden
- 24. Konsekvensændringer i cirkulærer og vejledninger